

**"כל מי שהיה סביבו זכה להרגיש
את האישיות הכובשת שלו, כתוצאה
מהרגש הלבבי שהרגיש לכל אחד"
שיחה רוויית הוד במעונו של הגרש"א שטרן שליט"א,
תלמידו המובהק של מרן הגר"ש הלוי ואזנר זצ"ל**

לקראת שבת מלכתא

"כל מי שהיה סביבו והסתופף בצילו זכה להרגיש את האישיות הכובשת שלו, גם אם לא זכה ללמוד מפיו תורה. מאור הפנים, סבר הפנים היפות שלו, זה בא כתוצאה מהרגש הלבבי שהוא הרגיש לכל אחד ואחד מכלל ישראל, וכלל ישראל החזיר לו אהבה בכפליים"

שיחה רוויית הוד במעונו של הגרש"א שטרן שליט"א, בעל ה'שביבי אש', תלמידו המובהק של מרן הגר"ש הלוי ואזנר זצ"ל, בעל 'שבט הלוי', במלאת תשע שנים להסתלקותו

אברהם פוקס ויעקב א. לוסינגמן

לקראת מלאת תשע שנים להסתלקותו של עמוד ההוראה בדורנו מרן פוסק הדור, רבינו שמואל הלוי ואזנר זצ"ל, בעל 'שבט הלוי', עלינו לשיחה רוויית הוד במעונו של תלמידו המובהק, רב רבנן הגאון הגדול רבי שמואל אליעזר שטרן שליט"א, בעל ה'שביבי אש', אשר זכה לצקת מים על ידיו של רבינו זצ"ל רבות בשנים, והיה לאחד האנשים הקרובים אליו ביותר, מפתו אכל ומימיו שתה, וממנו קנה חכמה ודעת.

מרן שליט"א שמאז הסתלקותו של מורו ורבו בעל 'שבט הלוי' ממלא חלק ניכר מהחלל הגדול שנוצר ומשיב בשאלות הסבוכות ביותר בד' חלקי השו"ע עבור יהודי ארץ ישראל והגולה הן לפרט בדיני הנפשות והדרך אשר ילכון בה, ועבור כלל קהילות הקודש שמעלים על שולחנו את עניני הקהילה ומרן שליט"א מכריע את דבר ד' זו הלכה.

ביקשנו להיכנס למעונו של הרב שליט"א בכדי להרחיב מעט בדיבור אודות הקשר המיוחד שהיה לרבינו זצ"ל עם תלמידיו הקרובים, ונענו על האתר ופתחו בפנינו את אוצרו הטוב ואמרתיו הנפלאות.

"הנביא מתאר את הפרידה של אלישע הנביא ממורו ורבו אליהו הנביא, הוא מתאר שרכב אש וסוסי אש הפרידו ביניהם, ואליהו הנביא החל לעלות בסערה השמימיה, או אז זעק אלישע הנביא "אבי אבי רכב ישראל ופרשיו".

"הוא לא אמר 'רבי רבי', ולא 'מורי מורי' אלא "אבי אבי", וכל כך

למה? כי זאת ההגדרה הכי חזקה, הכי נכונה והכי מדויקת לתאר את הקשר שבין רב לבין תלמידו הדבוק בו בכל מאודו. הקשר שבין מורה, מנחם מדין מכוון צעדים, לבין תלמידו הכרוך אחריו, הוא ממש קשר של אב ובנו, ואף משה רבינו מעיד בתורה הקדושה כיצד מצפה ממנו הקב"ה להתנהג עם תלמידיו, עם ישראל, "האנוכי הריתי... אם אנוכי ילידתיהו... כאשר ישא האומן את היונק". אנחנו רואים שגם התורה עצמה מגדירה את הקשר של רב ותלמידיו כקשר של הורה ובניו.

אם לא זכה ללמוד מפיו תורה. מאור הפנים, סבר הפנים היפות שלו, זה בא כתוצאה מהרגש הלבבי שהוא הרגיש לכל אחד ואחד מכלל ישראל, וכלל ישראל החזיר לו אהבה בכפליים. גם כשהוא היה אומר בדרשותיו דברי תוכחה, הרי הוא לא היה נמנע מלומר דברים שחייבים היו להיאמר, אבל זה היה מתוך רגש של אהבה, מתוך מסירות של אב לילדיו ורבי לתלמידים שלו, ולכן הדברים השפיעו ונשארו חיים וקיימים".

מרון הגרש"א שליט"א מספר שרבינו זצ"ל היה נוהג לקרב באופן מיוחד את תלמידיו גם אחרי שנים, כשהיו באים להציג בפניו שאלה הלכתית, הוא מיד היה מקדם את פני התלמיד בחיבה ואומר לו "אתה למדת אצלי לפני כך וכך שנים, מאוד נהנית ממך", וכדו', ויכלו לראות גם אחרי שנים רבות שתשובות שענה לתלמידיו שלמדו אצלו ביישיבה, היו נאמרו עם יותר גינוני אהבה וקשר רגשי. "הוא היה עסוק מאוד, סדר היום שלו היה עמוס באופן יוצא דופן. הוא היה משכים קום, בסביבות ארבע בבוקר היה קם, הולך למקווה ומיד לאחר מכן חוזר הביתה ומתחיל את סדר היום העמוס!! שעות של לימוד בכמה דרכים, גם לימוד עצמי, גם לימוד עם חברות, גם מסירת שיעורים, גם פסיקת הלכות ועוד ועוד. הוא היה כל כך עמוס שלא תמיד היה לו זמן לכתוב תשובות הלכתיות, ולכן אפשר לראות ב'שבט הלוי' שחלק ניכר מהתשובות נכתבו דווקא בחופשות אליהם היה יוצא מעת לעת, אם זה היה בירושלים ע"ה"ק או במושב בית חלקיה או בתקופות שבהן שהה למנוחה בחו"ל.

הבחור הזה מקפיד על הזמנים? כן או לא???

"אבל הוא אף פעם לא נשאר לכתוב תשובה בשעות הלילה, על חשבון שעות השינה. סדר היום היה אצלו חוק בל יעבור, אף פעם לא היה נשאר ער לילה כדי ללמוד או לכתוב תשובה. סיפר לי נכדו שפעם הוא בא לסבא להתייעץ אתו בשידוכים שהציעו לבתו, הרב ואזנר שמע שבחים על הבחור אבל רצה לדעת רק דבר אחד: "הבחור הזה מקפיד על הזמנים? כן או לא???" אם הוא לא שומר על הזמנים, תתרחק מהשידוך הזה!!".

"והאמת שכל כולו אמר את זה, השמירה על הזמן היתה חלק מהותי ממנו, הוא היה הולך לישון בשעה עשר וחצי בערב בערך, אחרי עשר כבר לא יכלו לשאול אותו שאלות, אלא אם כן זה היה ממש עניין של פיקוח נפש. אפילו בחתונות של נכדים ונינים, הוא לא האריך לשהות שם מעבר לזמן, בשעה עשר היו עושים את המצווה טאנץ', ולאחר מכן הוא היה קם והולך הביתה, כדי שלא לאחר את זמן השינה.

"גם כשהיה שקוע בלימוד, את הזמנים הוא היה שומר. אף פעם לא איחר לתפילה!!! גם לא כשהיה באמצע סוגיא עמוקה והיה צריך רק עוד כמה דקות כדי לסיים אותה. ובאמת, כל דקה היתה מחושבת אצלו כי ממש 'ממזרח שמש עד מבואו' הוא היה עמוס בטרדות ובשאלות, מכל רחבי העולם היו מריצים אליו שאלות, כל בעיה

"הקשר הזה הוא לא מוגבל דווקא לענייני הלימוד, לא רק מבחינה שכלית ועיונית במחשבה איך ללמד את התלמיד בצורה הטובה ביותר, אלא שהתלמידים נמצאים אצלו בלב! הוא גם קשור אליהם בעבודות אהבה, בלי קשר לעצם הלימוד עימם.

כזה קשר חזק לא יכול להתעמעם גם אחרי שנים

"וזה מה שראינו אצל הרבי זצ"ל! כל תלמיד שחסה בצלו, נשאר קשור אליו באמת ובלב שלם גם הרבה שנים לאחר מכן. זאת, בגלל שכשהתלמיד היה שמה במחיצתו, הקירבה אליו היתה כולה מלווה עם רגש של אבא לבנים שלו, אהבת נפש. כזה קשר חזק לא יכול להתעמעם גם אחרי שנים רבות, לכן הקשר של תלמידיו אליו היה חזק מאוד, והקשר הזה נשאר גם כיום, תשע שנים לאחר הסתלקותו. "אני פוגש תלמידים רבים. כל אחד ואחד מהם, לא יכול להימנע מלומר את המשפטים האלו, שהרבי עדיין בלב שלו חי וקיים, בבחינת "יעקב אבינו לא מת", הוא נשאר חרוט בליבו של כל אחד מתלמידיו".

כשמרגישים את האהבה היוקדת הזאת שהיתה לרב ואזנר לתלמידיו

"מרנא ה'חתם סופר' אמר פעם שיש לו רק 13 תלמידים. כולם התפלאו, הרי היו לו אלפי תלמידים שעברו אצלו במשך השנים. אבל ה'חתם סופר' הסביר מה זה נקרא אצלו 'תלמיד'. התלמיד הוא מי שהרבי כל הזמן הוא נמצא בלב שלו, כשהוא אוכל, כשהוא ישן, לומד, מתפלל, בכל עת הוא מרגיש בעצמו את הפסוק "והיו עיניך רואות את מוריי". זה נקרא תלמיד, וכאלו תלמידים היו לחתם סופר 13 בלבד, מבין כל אלפי התלמידים שלמדו אצלו לאורך השנים.

"אינני יודע לומר כמה כאלו תלמידים יש בין תלמידי הרב ואזנר, אבל ברור לי במאת האחוזים שהיו תלמידים שממש נקשרו אליו, והיו דבוקים בו ממש בכל עת, בשבתם בביתם ובלכתם בדרך, בשכבם ובקומם. תמיד היה הרבי איתם, הם הרגישו שהוא קרוב לליבם - וזה גרם להשפעה הגדולה שהיתה לו עליהם.

"וכשמרגישים את האהבה היוקדת הזאת שהיתה לרב ואזנר לתלמידיו, באופן טבעי הם הפכו קשורים אליו בלב ונפש והיו מקבלים את המרות שלו. לא מתוך כפייה ולחץ, אלא מתוך אהבה! כמו בן הקשור לאביו ודבוק בו ועושה את רצונו, כך גם היה מרון הרב ואזנר.

"והדביקות הזאת שנשארה לתלמידים אליו, היא זאת שהביאה לכך שכולם מתדפקים על תורתו וחיידושי בהלכה ותשובותיו וחיידושו על התורה והדרשות שלו. כל אלו הם טללי אורה וטללי תחיה, לכל אחד מהתלמידים.

"וביתר שאת, זה לא היה רק לתלמידים אלא לכולם! כל מי שהיה סביבו והסתופף בצילו זכה להרגיש את האישיה הכובשת שלו, גם

הגאון רבי שמואל אליעזר שטחן שליט"א

שהיתה לכלל ישראל היתה מגיעה אליו".

אף שזמנו היה יקר כל כך, רבינו זצ"ל היה מקדיש זמן מיוחד לתלמידיו: "רבינו היה נוהג לספר מעת לעת על רבותיו ועל מה ששמע מהם. הוא היה מספר על הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל, על הגאון רבי שמעון מזעליחוב זצ"ל, וכן על רבותיו בפרשבורג.

"במיוחד היה דבוק ברבי שימעלה מזעליחוב, והיה חוזר כסדר על מה ששמע מפיו, שבתקופה שלפני ביאת המשיח יתבטלו על הכוחות וכל העניינים השונים, וישאר רק לימוד התורה. ואכן הרבי לא אהב את כל הגיונים האחרים והעיסוק בעניינים אחרים, והיה שקוע כל כולו רק בתורה, וכך גם תבע מתלמידיו לנהוג.

"הוא הרגיש שבוה שמשתפים את הבחורים בסיפורים של גדולים מהדורות הקודמים, זה נותן להם נכס, זה נקבע בלבם ומשמש להם כתמרור ומורה דרך, אבן שממנה פינה וממנה יסוד.

"כמו כן היה מדגיש לתלמידיו שכשלומודים הלכה זה לא מספיק ללמוד רק את הפסיקה הסופית, אלא צריכים ללמוד משורשי הסוגיות, בעיון, לברר היטב את הסוגיא בגמרא ולאחר מכן ללמוד עם טור ובית יוסף, ושולחן ערוך ומגן אברהם ולבסוף משנה ברורה. צריכים לעשות את כל הדרך הזאת ולא לנחות הישר על אדני ההלכה הפסוקה, הוא שלל את צורת הלימוד הזאת מכל וכל, והחזיק שהלכה צריכים ללמוד ביסודיות והיא חייבת להיות מושתת על דברי הגמרא ועל פסקי הראשונים.

ובגמר החופה היה מנשק את החתן על מצחו, בבחינת 'והיה על מצח אהרן'

"כשתלמידי הישיבה התחננו, הוא היה מגיע כ'מסדר קידושין' כמעט אצל כל תלמיד, ובגמר החופה היה מנשק את החתן על מצחו, בבחינת 'והיה על מצח אהרן' והנשיקה הזאת לאות חיבה ואהבה של הרב לתלמיד, ליוותה את התלמיד בהקימו בית נאמן בישראל.

"אני עצמי לא למדתי בישיבה אצל הרבי זצ"ל, אלא יותר מאוחר למדתי מפיו וישבתי לצדו כשהיה פוסק הלכה ומורה הוראה בישראל, דבקתי בו והייתי לתלמיד נאמן.

"במיוחד הרביתי לשלוח לרבי שאלות כתובות, כי רציתי שיהיו לי

פסקיו כתובים, עם כל הנימוקים וההרחבות, ואכן זכיתי שכתב לי כ-200 תשובות, ואף ליקטתי אותן מתוך ספרי 'שבט הלוי' והדפסתי מהן ספר בפני עצמו בשם 'שביבי הלוי'.
"אמנם, לפעמים הייתי צריך להמתין זמן רב עד שכתב לי תשובה, מחמת שהיה עסוק וטרוד מאוד.
"באחת הפעמים פגשתי את הרבי באיזו שמחה, וניצלתי את ההזדמנות כדי להזכיר לו שיש עוד תשובה שאני ממתין לה, וכבר חלפו כשבועיים מאז שהבאתי אותה אליו וטרם השיבני דבר.
"הרבי ענה לי בטרוניא: 'אתם יודעים כמה תשובות כבר כתבתי לכם?...'

"השבתי לו שאני לא סופר את התשובות כי אני רוצה שתשרה בהן ברכה, וראיתי שנתחייך ונחה דעתו, הוא נהנה מהתשובה וב"ה כתב לי תשובה גם על השאלה ההיא...".
"כך למרן בעל 'שבט הלוי' זצ"ל היה קשר אישי הדוק עם מרן הגר"ש שליט"א אף בהוראות לדורות הבאים בכל עניני פיקוח נפש והצלת נפשות בשבתות וימי החול, וכן כל שטרי הכתובות והתנאים שהתקבלו בכל תפוצות ישראל קיבלו את פסקיו של הגר"ש ואזנר ואיתו עמו מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל עמו ישב מרן שליט"א שעות רבות על כל אות ותג, להוציא דבר נאה ומתוקן.
"עיוור ה' יתברך שנוכה להידבק בדרכיו וללכת בעקבותיו, להרבות תורה בישראל בלי שום מכשול".

גליון 'לקראת שבת' יו"ל בחסות
 'אמונה וחסד' דפוס וכריכיה בע"מ 02-6715501

זיכוי הרבים בהפצת גליון זה
 לעי"נ הרה"ח בנימין ב"ר דוד צבי רוזנטל זצ"ל
 נלב"ע ר"ח אב תשע"ו

בבוקרו של החג הראשון בא הרב צ'ולק לראות בשלומנו והוא רואה שהראש ישיבה שכב במיטה בחולשה גדולה מאוד. הוא מיד הבין מה קרה: "הראש ישיבה אכל מצות??? זה הרי נורא מסוכן!". מרן זצ"ל הסביר לו.. "תשמע מה היה... אני לא תכננתי בכלל לאכול מצות, אבל כשהגיע ליל הסדר וראיתי את המצות, אחזני בולמוס לקיים את המצווה של מצה!!!"

הגאון רבי גדליה הוניגסברג שליט"א על הנהגותיו ועבודת הקודש בחג הפסח של מרן ראש הישיבה רבינו הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל

אמת מה נהדר היה מראהו של רבן של ישראל, רבינו הגראי"ל שטיינמן זצ"ל בכל ימות השנה, וביתר שאת בימים טובים שבהם האירו פניו כלפידים, בשמחתו העצומה בקיום המצוות. שוחחנו עם נכדו חביבו הגאון רבי גדליה הוניגסברג שליט"א, חתן בנו מרן הגאון רבי שרגא שטיינמן שליט"א.

הרב הוניגסברג נהג בנו טובת עין גדולה כשסיפר לנו על הנהגותיו ודרכו הייחודית של מרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל, ובאותה השיחה גם הרחיב בדיבור אודות הנהגותיו ועבודת הקודש של הסב השני, מרן שר התורה רבינו הגר"ח קנייבסקי זצ"ל. בשורות הבאות נביא את אשר שמענו על מרן הגראי"ל, וביריעה נפרדת נגולל את תיאור עבודת הקדוש של רבינו הגר"ח.

"האמת שזה לא כל כך ידוע ברבים, אבל בשנים קודמות, כשכוחו היה במותניו, נוהג היה מרן הרב שטיינמן, לכתת את רגליו ולחזר על פתחי נדיבים, כדי לגייס כספים לחלוקת 'קמחא דפסחא' לאברכים השקדנים בכלל פוניבז'.

"לרבינו היה חבר נאמן, הצדיק רבי דב פרידין זצ"ל, שהיה שותף עמו במפעל החסד הגדול הזה. יחד הם היו יוצאים שבועות לפני פסח, דופקים על פתחי נדיבים ומבקשים מהם להרים את תרומתם כדי שאברכי כולל פוניבז' יוכלו לעשות את הפסח בהרחבה.

"במקביל לסבתא, הרבנית ע"ה, היה ארגון חסד משלה. בכל ימות השנה היא היתה עוסקת במצוות הכנסת כלה. היא היתה הולכת לחנויות ומבקשת מבעלי העסקים לתרום מוצרים, ולאחר מכן היתה עושה כנס גדול של צדקה באולמי ויז'ניץ, שם היתה עושה הגרלה על המוצרים והמכשירים הללו, כשכל ההכנסות היו משמשות לסייע לכלות עניות להתחתן בכבוד.

"הרבנית היתה עושה זאת בהצנע לכת. הוא לא אמרה 'קוראים לי שטיינמן', ולא ניסתה לרמוז לבעלי העסקים שהיא אשתו של מרן זצ"ל. אלא פשוט באה כמו אשה פשוטה וביקשה תרומה להכנסת כלה, בלי שום פריביליגיות. "זה היה בכל ימות השנה, אבל כשהיה חג הפסח, הפעילות

שלה היתה מתרחבת. היה לה עוד ארגון נפרד ומיוחד לעניין זה של חלוקת כספים למשפחות עניות בערב פסח".

יום טוב מתקרב, אתה צריך לקנות לי מתנה"

"מורי חמי הגר"ש שטיינמן שליט"א, סיפר לי שבביתם היה מחזה קבוע. בכל פעם כשהתקרב אחד משלושת הרגלים, היתה אמו הרבנית ע"ה ניגשת למרן זצ"ל, והיתה אומרת לו "יום טוב מתקרב, אתה צריך לקנות לי מתנה", שהרי כל אדם חייב לשמח את אשתו ברגל.

"אבא ידע היטב למה אמא צריכה את הכסף, ואיזו 'מתנה' היא רוצה לקנות", סיפר לי השווער, "אבל הוא היה מעלים עין, ובתמימות היה אומר לה 'בוודאי, את צודקת. מגיעה לי מתנה'. הוא היה נותן לה סכום כסף נכבד כדי לקנות מתנה, והיא היתה יוצאת החוצה ומחלקת את הכסף במלואו הזה לצדקה למשפחות עניות, וכך היה הדבר חוזר על עצמו בקביעות לאורך שנים מדי ערב חג".

"והאמת שעבורה זאת היתה השמחה הכי גדולה. הרי חז"ל אומרים שצריכים לשמוח כל אחד כדרך השמחה שלו. יש דרך לשמוח ילדים, יש דרך לשמוח נשים. את הרבנית שטיינמן הדרך לשמוח אותה היה לתת לה כסף שתוכל לחלק לצדקה. לא היתה לה שמחה גדולה מזו! "דוגמה מוחשית לזה ניתן למצוא בסיפור ששמעתי מבני המשפחה, על כך שפעם אחד השכנים בבניין קנה ארון ספרים חדש לסלון, ורעייתו שהיתה ביחסי שכנות טובים עם הרבנית שטיינמן סיפרה לה על הארון החדש שעשו, והזמינה אותה לבוא ולראות.

ואכן, הרבנית באה בשמחה

"ואכן, הרבנית באה בשמחה, נכנסה אליהם הביתה, התבוננה בארון ולא גמרה להתלבה... איזה יופי! כאלו מדפים חזקים, תראו את הדלתות הן מעוצבות כל כך יפה, והקרניז, ממש יצירת פאר. כך היא עמדה והתמוגגה מהמראה משובב העין של הארון היפה הזה, והנכדה עמדה שם המומה. מעולם לא שמעה את סבתא מדברת כך על רהיטים או בכלל נותנת תשומת לב לדברים כאלו גשמיים. כולם יודעים איך היה נראה הבית שלה, ואילו רהיטים היו בו...

"כשחזרה הביתה, שאלה אותה הנכדה 'דאדא' - כך כינו את סבתא במשפחה, אף פעם לא ידעתי שאת מבינה בכלל בדברים כאלו ושאת שמה לב לרהיטים אם הם יפים יותר או יפים פחות...!

"הסבתא השיבה לה תשובה שמלמדת על אישיותה: "בוודאי שאני אוהבת רהיטים יפים. זה ממש מרחיב את הלב לראות כאלו רהיטים מושקעים ומעוצבים, אבל רק כשזה אצל השני. אצלי בבית אני לא צריכה שיהיה יפה!"

"אגב אורחא אספר סיפור שיש בו כדי לעורר את הלבבות ביתר שאת לחטוף כמה שיותר זכויות בעודנו כאן בעולם הזה:

"מנהג היה לה לרבנית, שמדי ראש חודש היתה תורמת סכום של כמה מאות שקלים לבתי אבות של פוניבז', וכך נהגה כל ימיה.

"הרבנית עלתה למרום בסוף חודש סיוון, וכמה שעות קודם קודם, ביקש מרן ראש הישיבה זצ"ל מאחד מבאי ביתו שיעשה טובה

וייקח ממנו כמה מאות שקלים, ויביא את זה בהקדם לבתי אבות של פוניבז', וזאת התרומה של הרבנית לראש חודש תמוז שיהיה בעוד ימים אחדים. זה היה מאוד מאוד דחוף לו, ואנשים לא הבינו, מה כל כך דחוף, הרי יש עוד כמה ימים לראש חודש, בפרט שידעו שאלו השעות האחרונות וכבר היו לחוצים מאוד לצאת לבית החולים כדי לבקר אותה.

"הרב שטיינמן שמע את השאלה והשיב תשובה: "אתם לא מבינים כמה גדול ועצום הוא ההבדל בין מה שאדם זוכה לעשות בעודו כאן בעולם הזה, לבין מה שיעשו לאחר מכן לעילוי נשמתו. המצווה שאדם עושה בחייו שווה לאין ערוך יותר כמה שיעשו לעילוי נשמתו. מאחר והרבנית הקפידה כל כך לתת מדי ראש חודש את התרומה הזאת, רציית לזכות אותה בעוד תרומה אחת שתזכה לתת בחייה, כדי שהיא תרוויח עוד מצווה אחת בעודה עלי אדמות."

"בימים שלפני חג הפסח, ראש הישיבה כבר היה באטמוספירה אחרת", מספר הרב הוויגסברג. "הוא היה מונח כל כולו בהכנות

הנפשיות לחג. הוא לא הפסיק לדבר על המצוות הגדולות שהולכים לקיים בכל משך החג, ובמיוחד בליל הסדר שיש בו כל כך הרבה מצוות לקיים. ההתרגשות היתה ניכרת דיבורו, יכלו למשש בידיים את הציפייה הדרוכה שלו לבואו של החג.

"באחת הפעמים הוא אמר לנו בזה הלשון: "כאן לא יודעים מה זה 'עוד משהו עולם הבא'. אנשים הרבה מזוללים... אדם יכול להגיד אני לא צריך כ"כ להדר בכל דבר. לא מבינים מה זה! מכל משהו כמה הוא יכול להיות מאושר."

"אני אגיד לכם משל", היה ראש הישיבה מבאר את דבריו, "אדם שיש לו מיליארד דולר, ויגידו לו שהוא יכול להרוויח עוד מיליון. הוא יגיד 'יש לי מספיק ואני לא צריך עוד?' הוא ירצה עוד מיליון, ועוד מיליון! שם בעולם הבא אין לזה בכלל שום דמיון, כל תוספת קטנה זה מיליארדים, כמה יהיה מאושר על כל תוספת ברוחניות, וכמה חיסרון על מה שהחמיץ..."

"שמעתי מעשה נפלא מרבי חנניה צ'ולק שהיה איש הרפואה של ראש הישיבה וליווה אותו לאורך שנים באופן מיוחד בכל מה שהיה קשור למצבו הרפואי.

"היה זה כשהרבנית עוד היתה בחיים, לפני עשרות שנים. רבינו סבל מבעיות במעינים, היה לו 'אולקוס', ובשנה אחת הרגיש מאוד לא טוב לפני פסח, עד שהרופא שבדק אותו נאלץ להורות לו שהשנה לא יאכל מצות בכלל, משום שיש בזה ממש סכנה גדולה עבורו.

הראש ישיבה אכל מצות???

"מרן לא התווכח. אם אסור אז אסור, כולם יקיימו מצוות אכילת מצה, והוא יקיים מצוות ונשמרתם!

"אבל כשהגיע פסח, בא הרב 'צולק לראות בשלומו של ראש הישיבה, בבוקרו של החג הראשון, והוא רואה שהראש ישיבה שכב במיטה בחולשה גדולה מאוד. הוא מיד הבין מה קרה כאן ושאל את ראש הישיבה בזעזוע: "הראש ישיבה אכל מצות???" זה הרי נורא מסוכן!"

"מרן זצ"ל הסביר לו מה קרה... "תשמע מה היה... אני לא תכננת בכלל לאכול מצות. אבל כשהגיע ליל הסדר וראיתי את המצות, אחזני בולמוס לקיים את המצווה של מצה!!! במילים האלו הוא השתמש, "אחזני בולמוס לקיים את המצווה של מצה".

"אבל ידעתי שאסור לי לאכול מצה", הוסיף ראש הישיבה להסביר, "לכן עשיתי חשבון יחד עם הרבנית, שמסתמא כל הקפידא שלא לאכול מצה, זה רק בגלל שהמצה היא פת קשה ויבשה. אם אני אמצא דרך לרכך אותה, לכאורה אין בזה חשש רפואי. לכן לקחתי מצה ואכלתי אותה כשהיתה רכה... רק אחר כך הבנתי שכנראה הרופא התכוון שגם זה לא טוב לאכול..."

מדי יום התאמן ראש הישיבה על אכילה

"בתקופה האחרונה לחייו, ראש הישיבה כבר לא היה מסוגל לאכול דרך הפה. הגוף שלו היה מאוד חלש ואם הוא היה אוכל מזון רגיל דרך הפה, זה היה יכול לגרום לדלקת ריאות ל"ע, ועוד עניינים

נוסעים לירושלים כדי להתארח אצל בנם בחג הראשון ובליל הסדר. "באותן שנים כבר היה לו נהג קבוע, רבי יצחק רוזנרטן שהיה לוקח את מרן תמיד למחוז חפצו, אבל בניסיעה לליל הסדר בירושלים הוא לא הסכים בשום פנים ואופן לנסוע עם ר' יצחק, והיה אומר לו בתוקף שמאחר וזה ערב חג וזמן לחוץ בכל בית כשיש הכנות אחרונות לחג, הוא לא מסכים כלל וכלל שיסיע אותו לירושלים, ובמקום זאת הוא היה יורד לתחנה ונוסע בקו 400 למרות שכבר היה אז ראש ישיבה מוכר וידוע וזה לא היה לכאורה לפי כבודו.

"מאוחר יותר, הם היו עושים את ליל הסדר בבית מרן זצ"ל בבני ברק, ורבי משה ומשפחתו היו באים להתארח אצלם. "אגב, כשהיה מרן מתארח בירושלים אצל בנו, היה מתפלל שחרית כוונתו כפי שהיה נוהג גם בבני ברק, אבל באותו מניין ותיקין לא תמיד היו כהנים, ולא פעם נשאר מרן אחרי התפילה והמתין זמן רב עד שהגיעו לברכת כהנים במניינים מאוחרים יותר, באמרו שזאת ברכה מהתורה שהקב"ה בעצמו מברך את ישראל, ואי אפשר לחשוב בכלל על הרעיון של יותר על ברכת כהנים חלילה. ידוע שגם כשהיה בחוץ לארץ ששם נהוג בקהילות האשכנזים שהכהנים אינם עושים ברכת כהנים, למעט בתפילת מוסף של שלושה רגלים, רבינו היה הולך לבתי כנסת של ספרדים שכן נהגים לשאת כפיים גם בחו"ל, כדי להתברך בברכת כהנים מדי יום.

"אף שלא זכיתי להיות בליל הסדר אצל מרן, שמעתי מבני המשפחה שכן היו, כיצד היתה נראית העבודה שלו בלילה קדוש ונשגב זה. הוא היה אומר לפני כל כוס מארבע כוסות ולפני אכילת מצה ומרור וכדו', את ה'הריני מוכן ומזומן' שכתוב בהגדות, ובנוסף היה אומר גם את התפילה המופיעה בספר 'אור השנים' שרבינו עצמו טרח בהדפסתו לפני שנים רבות, יחד עם להבחל"ח הגאון רבי דוד שמידל שליט"א, (וגם כתב לו הקדמה מפרי עטו, בעילום שם). בספר זה מובא נוסח של 'הריני מוכן ומזומן' מיוחד על כל אחד ואחד מסימני הסדר, 'קדש' ו'רחץ', 'כרפס' וכו', ביתר פירוט כדי לעורר את הלב לשמחה בקיום המצווה.

כשהיה מגיע לברכת המזון היה מברך בכוונה גדולה, ובאמרו את

רפואיים. ולכן ההנחיה היתה שלא יאכל עוד דרך הפה, והוא ניזון באמצעות אינפוזיה וכדו'.

"עוד לפני פורים של שנת תשע"ז, הוא התחיל לשאול שאלות. מה יהיה? פסח מתקרב, אני צריך לאכול מצה... מה נעשה? "בני הבית לא ידעו מה לומר. מצד אחד, זה ברור שהוא לא יכול לאכול, מצד שני, כשמדובר באכילת מצה, אי האכילה יכולה להיות מסוכנת לו לא פחות. הוא כל כך מתגעגע ומחכה לקיים את המצווה הזאת.

"לבסוף החליטו שאף שאין סיכוי, בכל זאת ישאלו את הרופא, ואכן שאלו והרופא אמר שאולי יש סיכוי. כדי שזה יקרה, הרופא ביקש שראש הישיבה יאכל כמה פירורים לחם חודש לפני פסח, ולמחרת עוד כמה פירורים ולאט לאט יגדילו את המינון עד שיגיעו לשיעור של שני 'כזיתים', כדי לאמן את גופו של ראש הישיבה בחזרה לאכילה. רק כך יוכלו לתת לו כזית מצה בליל הסדר.

"וכך מדי יום התאמן ראש הישיבה על אכילה, הוא חזר לאכול במיוחד בשביל אותה מצווה שאל אכילת מצה, כמובן בשיעור הכי קטן של כזית שאפשר, כדי לצאת ידי חובה בלי החמרות בגודל השיעור, המינימום ההכרחי, והוא אכן אכל כך 'שני כזיתים' קטנים של מצה בליל הסדר של שנת תשע"ז. היתה זו הפעם האחרונה בה זכה לקיים את המצווה הזאת.

השמחה שהיתה לו מכך שזכה לאכול מצה

"השמחה שהיתה לו מכך שזכה לאכול מצה על אף מצבו הרפואי, היתה עצומה. כל מי שנכנס אליו למחרת ובימים שלאחר מכן, שמע אותו מספר שוב ושוב, "הקב"ה זיכה אותי גם השנה לקיים מצוות אכילת מצה. איזו זכות היתה לי!!!!". הוא חזר על זה כבזאת התרגשות, מה נהדר היה המחזה לראות יהודי כבזה גיל, כבזה מצב גופני, הוא כבר כולו נשמה בלי גוף כמעט, וכל כולו להב אש קודש על הזכות העצומה שנפלה בחלקו לאכול מצה בליל הסדר".

"אני זוכר שכבר כמה שנים קודם לכן, כשהוא עוד היה אוכל, אבל בכל ימות השבוע היה אוכל רק מעט דייסה, והיה נוטל ידיים לפת רק בשבת כדי לאכול כזית חלה.

"בתקופה שלפני פסח, הוא ביקש שיביאו לו לחם ליטול ידיים... שאלו אותו מה יום מיומיים, והוא השיב שפסח מתקרב ומאחר והוא כבר הרבה מאוד זמן לא אוכל לחם, אלא רק מעט חלה בשבת, הוא פוחד שהפה שלו כבר לא יהי מסוגל ללעוס את המצה הקשה, לכן הוא רוצה לאכול לחם, שהמרקם שלו יותר קשה מחלה, כדי להרגיל את הפה שלו ללעוס. על מנת שיוכל לאכול מצה בליל הסדר. הוא לא רצה לאכול לחם בשבת במקום חלה, ולכן נטל ידיים במיוחד באמצע השבוע כדי להתאמן לקראת אכילת מצה".

היה יורד לתחנה ונוסע בקו 400

"בליל הסדר עצמו לא זכיתי אף פעם להתארח על שולחנו של מרן זצ"ל, משום שהקביעות היתה שמרן עשה את הסדר יחד עם בנו הגדול הגאון רבי משה שליט"א. בשנים קודמות, היו רבינו והרבנית

ואת הטיול הלילי הזה - לא ערך פרעה כשהוא לבוש בבגדי פאר והדר, וכתר המלכות על ראשו... למסע ההצלה העצמי הזה יצא פרעה בחצות הלילה, היישר ממיטתו, ולבושו היה בהתאם... הוא לא הספיק אפילו ללבוש זוג מכנסיים ראויים לשמם... כשהוא לבוש בבגדי שינה, עלוב ומושפל - נאלץ הוא לרדוף אחר משה רבינו, רבם של היהודים, אותו שלח מארמונו לא פעם במהלך השנה האחרונה...

הגה"צ רבי שבתי יודלביץ זצ"ל על החושך ומכת בכורות ועל ההשפלה של פרעה מלך מצרים

המכה האחת לפני האחרונה - היתה מכת חושך, במהלכה הוחשכה מצרים כולה בחושך אשר כמותו טרם נהיה: חושך אשר ניתן לחוש בו ולמשו בו בידים! החושך שבמצרים לא היה חושך של 'העדר' - של מחסור באור - אלא חושך ממש ומוחשי!

בשלת הימים הראשונים - יכלו עדיין המצרים לנוע ממקומם, אולם בשום אופן לא יכלו לראות איש את אחיו - שכן החושך הסמיך, הציב חייץ ביניהם.

בשלת הימים הבאים לעומת זאת, היה החושך כה סמיך - עד שלא יכלו המצרים למוש ממקומם, היושב - לא יכול היה לעמוד, ואילו העומד - לא יכול היה לשבת, שכן כל מקום פנוי במצרים - התמלא באותו חומר אפל ושחור אשר בשם 'חושך' נקרא.

מבינים אנו אל-נכון עד כמה קשה ואימה הייתה מכת חושך, עומדים אנו בלי ספק על הסבל הרב אשר נגרם מחמתה למצרים, אולם דומה כי הסיפור הבא - יוסיף נופך מיוחד לדברים:

מסופר על אחד המגידים אשר סבבו בימים עברו בין העיירות הפזורות

מסופר על אחד המגידים אשר סבבו בימים עברו בין העיירות הפזורות, שפעם הגיע לעיירה נידחת, והחל מלהיב את ליבות השומעים בדברים היוצאים מן הלב, דברים חוצבים להבות אש. דברים הממיימים כל לב, דברים אשר עסקו רובם ככולם במוראותיו של הגהנום המזומן לעוברי רצונו יתברך, ובשבת גן העדן הצפון לצדיקים המקיימים את מצוותיו באהבה.

הדברים המלהיבים - נכנסו היטב אל ליבות השומעים, בציבור החלה ניצרת התעוררות רבתי, אולם אז, לפתע, קם אחד המאזינים והכריז: "רבי, אני דוקא רוצה להיות בגהנום!"... "בגהנום???" - תמה המגיד, והיהודי אישר ואף הסביר:

"שמע נא רבי, - הוא פנה אל המגיד - "ואמור לי אתה האם אינני צודק... נניח שאגיע לגן עדן לאחר מאה ועשרים שנה, ולו יהא זה היכל מיוחד ונהדר בו אוכה לתענוג שאין למעלה ממנו. בסדר. אל

גן העדן הגעת. אולם מה אעשה שם בחברת כל הצדיקים והיראים, הרבנים ותלמידי החכמים?

הלא עבורי - אשר כל ימי לא גדלתי בין החכמים; עבורי - אשר אין לי שיג ושיח בשיחתם של תלמידי חכמים; עבורי - אשר החברה אליה הסכנתי הינה חברתם של יהודים פשוטים, טובי לב - אך עמי ארצות, תהא השהות בגן עדן בלא כל ידיד ומכר - סבל מתמשך וחסר תקוה! הרי לא יהיה לי אפילו עם מי להחליף מילה או ברכת 'צפרא טבא' לבבית!

"בגהנום לעומת זאת" - המשיך היהודי - "סבורני כי ארגיש בבית... שם - אפגוש את כל מכרי וידידי משכבר, שם - אוכל לשבת בצוותא חדא עם רעי אשר עימם קשרתי קשרי ידידות כאן בעולם הזה, שם - יהיה לי עם מי לשבת, ועם מי לדבר, ועם מי להחליף חוויות... שם הוא מקומי האמיתי!" - סיים היהודי בתרועת נצחון...

אולם המגיד - הוא לא התרשם מהטיעון הכל-כך משכנע... "טועה אתה בני!" - הוא פנה אל היהודי ברוך, ומיהר לנמק את דבריו: "כלום סבור הינך כי למעלה, בעולם האמת, תוכל לפגוש את מכריך וידידיך? אם כך סבור אתה - הרי שאינך אלא טועה, וטעותך תבוא

קרנן הפסח, לישיב מסובין כבני חורין ולאכלו במתנות - תוך כדי שירות ותשבחות. הקב"ה מודיע לבני ישראל כי עליהם להיות מוכנים ליציאה, עליהם כבר לאחוז את מטותיהם בידיהם, לארוז את מטלטליהם, ולחכות להוראות בהמשך.

הוא מתפלץ למחשבה כי בעוד רגעים ספורים עלול הוא שלא להיות בין החיים

ובינתיים, בחצות הלילה, בחצות בדיוק - עובר הקב"ה בארץ מצרים ומחולל בה שמות. הקב"ה בכבודו ובעצמו, לא על ידי מלאך, ולא על ידי שרף, ולא על ידי שליח - הוא העובר בין בתי המצרים, ומכה כל בכור בהם במכת מות. אין בית אשר אין בו מת. בבתים בהם לא נמצא כל בכור - ממלא ראש הבית את מקומו, ונופח את נשמתו בחצות בדיוק. זעקות שבר נוראות מחרידות את מצרים, ופרעה שומע - וליבו נופל בקרבו... הלא הוא בעצמו בכור הינו, ובסכנת חיים הוא נתון עם שאר בני עמו! "מה יהיה?" - מהרהר פרעה בליבו כששיניו נוקשות וכל גופך רועד... "הלא בכל רגע עלול אני למות!" - הוא קולט סוף סוף את התמונה המפחידה במלא מוראה... לנגד עיניו - רואה פרעה כבר את המות הקרב ובא, הוא מתפלץ למחשבה כי בעוד רגעים ספורים עלול הוא שלא להיות בין החיים, ומחליט כי מעתה שוב אין לו ברירה... עליו למלא את רצון האלוקים הגדול והנורא - ולשלח את בניו לזיבוח לו במדבר כאשר דרש! אלא שפרעה חושש פן יהא זה כבר מאוחר עבורו... הוא מפחד פן תחטפנו מיתה טרם יספיק למלא את הדרישה ולהציל עצמו... ובכן, מה הוא עושה? הוא רץ בנשימה עצורה לארץ גושן - מקום מושבם של בני ישראל, ופותח במסע חיפושים אחר משה רבינו - כאילו אחזו טירוף...

"משה רבינו משה רבינו! היכן אתה???" - הוא צועק ברחובות, אולם איש אינו מתייחס אליו... מבעד לחלונות הוא מבחין בבני ישראל כשהם יושבים ושרים, מהללים, משבחים ומקלסים לאלוקיהם! כולם סביבו שרים, כולם רוקדים, כולם שמחים - ואילו הוא מסובב לו בקור המקפיא, בחוצות, ומנסה למצוא את משה רבינו - אשר בידו נמצא לדעתו המפתח להצלת חייו...

את הטיול הלילי הזה - לא ערך פרעה כשהוא לבוש בבגדי פאר והדר

וזאת למודעי, כי את הטיול הלילי הזה - לא ערך פרעה כשהוא לבוש בבגדי פאר והדר, עטוף היטב באדרת פרווה, וכתר המלכות על ראשו... למסע ההצלה העצמי הזה יצא פרעה בחצות הלילה, היישר ממיטתו, ולבושו היה בהתאם... הוא לא הספיק אפילו ללבוש זוג מכנסיים ראויים לשמם... כשהוא לבוש בבגדי שינה, עלוב ומושפל - נאלץ הוא לרדוף אחר משה רבינו, רבם של היהודים, אותו שלח מארמונו לא פעם במהלך השנה האחרונה...

והיהודים מצידם - הם לא גילו כל ענין בחיפושיו של פרעה... לא היה להם רצון מיוחד לסייע למי שהיה אחראי לדיכויים ולהתעללות

ותטפח על פניו כאשר תגיע שעתך להשיב את נשמתך לבוראך! "הגן עדן, ידיד" - הטעים המגיד - "מלא הוא אורה ושמחה, צדיקים יושבים יחדיו - זה עם זה, ונהנים מזיו השכינה. שם - פוגשים הצדיקים את ידידיהם האמיתיים, ועובדי ה' מימים, אלו אשר צעדו עמם כל ימיהם בשביל הזהב ובדרך הישר!

"בגהנום לעומת זאת - החושך הוא השולט ברמה... בגהנום - לא רואים איש, ולא שומעים איש, ואף לא ניתן להזיז את היד ולמשש איש את רעהו... בגהנום - נמק איש איש לבדו בעוונותיו, מבלי קרוב ומודעי!" - סיים את דבריו...

במכת חושך - החליט הקב"ה לשנות את פני הדברים...

זהו הסיפור - ועתה נתכבד נא ונשוב אל מצרים, אל המצרים הנאנקים תחת עולה של מכת חושך. שכן בלא כל ספק. אחת הסיבות אשר איפשרו למצרים לספוג שמונה מכות נוראות ולעמוד במריים - היתה העובדה שאת סבלם חלקו הם עם חבריהם וידידיהם...

הם אמנם צמאו למים במכת דם - אולם יכלו לתנות את צערם בפני אחיהם! אזניהם נחרשו במכת צפרדעים - אולם עדיין יכלו לצעוק איש אל רעהו! הם גרדו בלא הרף במכת כינים - אולם את שעות הגירוד המתישות הם עברו בצוונתא חדא עם השכנים והידידים! וכן הלאה, וכן הלאה, בכל המכות - יכלו המצרים למצוא נוחם ועידוד בכך שאחים להם לצרה, בכך שכל בני עמם סובלים ונאנקים ביחד עמם, וצרתם - צרת רבים היא!

לפיכך, במכת חושך - החליט הקב"ה לשנות את פני הדברים... הוא הביא עליהם מכה כזו - אותה יהא עליהם לחוות בעצמם, לבדם, מבלי שיוכל איש לעמוד לצידם!

במכת חושך - לא היתה לאיש יכולת להידיבר עם רעהו, ואף לא לראותו או לחוש בו! כל מצרי ומצרי - נאנק לבדו תחת עולה של המכה הכבדה, והיתה זו תוספת משמעותית אשר הכבידה והקשתה את ההתמודדות בלי ספק! זוהי אפוא ההדגשה אשר מדגישה התורה הקדושה (שמות י', כ"ג): "לא ראו איש את אחיו!"

ופרעה שומע - וליבו נופל בקרבו...

אכן, כידוע, אפילו מכת חושך לא הכניעה את פרעה ולא הביאתו לשלח את ישראל מארצו, שכן הקב"ה הקשה את לבבו למען שיתו כל אותותיו בקרבו.

אולם עתה, הנה כבר הגיע הרגע. הגיעה שעת הגאולה. הגיעה העת לשחרר את בניו של מקום משביים, לשלח אותם לחופשי להיותם בני חורין. כעת - מביא הקב"ה את המכה האחרונה, הסופית, המכניעה לגמרי... מכת בכורות!!

הקב"ה מצווה את כל בני ישראל לישיב בבתיהם, הוא פוקד עליהם שלא לצאת מפתח ביתם עד בוקר, הוא מורה להם לשחוט את

הוא לא יצליח לשכנע את משה לצאת באישון לילה מארצו... לפיכך - מנסה פרעה לפחות להציל את חייו... הוא פונה אל משה רבינו בתחינה ושואל אותו בקול אשר הלחץ והבהלה ניכרים בו היטב: "לו יהי כן, משה הצדיק, מבין אני כי אינך מוכן להוציא את עמך כעת מארצי. אולם בכל אופן, תאמר לי, מה אעשה בכדי להציל את חיי? הלא רואה אתה כי כל הבכורות מתו - עד האחרון שבהם, הלא הוא אני - אשר בכור הנני! אם אין אתם יוצאים עתה - הלא עלול אני למוות עד הבוקר! ובכן, עוצה לי עצה, מה אעשה - ואחיה?". ומשה מציידו - הוא מאזין לדבריו ולתחנוניו של פרעה עד תומם, מאזניו לא נסתרת נימת הבהלה שבקולו של המלך הנכבד, והוא מחליט לנצל את מצוקתו עד תום...

"אם רוצה אתה להישאר בחיים" - אומר משה רבינו לפרעה - "עליך להסתובב כל הלילה ולצעוק בקול רם מתחת לחלונות בתיים של היהודים: הרי אתם בני חורין!! הרי אתם לעצמכם!! הרי אתם ברשותכם!!". אם תעשה כן - יהא הדבר נחשב כאילו כבר שילחת את ישראל מארצך, ואתה תיוותר בזה העולם לחיים טובים וארוכים ולשלום!" - מסכם משה את דבריו...

ופרעה, כלום יש לו ברירה? הלא רצון החיים העז מפעם בליבו! בעל כרחו החל הוא סובב ברחובות היהודים, בין הבתים העלובים, וצועק בקול אדיר: "הרי אתם בני חורין! הרי אתם לעצמכם! הרי אתם ברשותכם!"...

כה רמה היתה צעקתו של פרעה, כה חזקה - עד שנשמעה היא מקצה ארץ מצרים ועד קצה, כאשר כל המצרים, וכל העולם כולו שומעים איך פרעה הגדול נאלץ לשלח את עבדיו מארצו! נקל לתאר איזו השפלה היתה זו!

ואכן, חז"ל מלמדים אותנו כי תחילתה של הגאולה - בליל חג הפסח היתה, אף שהציאה בפועל מארץ מצרים התבצעה רק בשעות הבוקר, שכן כבר באותו הלילה הושפל פרעה עד עפר, ובלית ברירה נאלץ לשלח את בניו חביביו של מקום, את בני ישראל - מארצו, ולשחרר מעול עבדותו לעד ולנצח נצחים!

זהו איפוא סיום פרשה זו של יציאת מצרים, על ניסיה ונפלאותיה - אותם מצווים אנו לספר מדי שנה בשנה בכדי להודות, ולהלל, ולשבת, ולפאר, ולרומם לאבינו שבשמים אשר גאלנו מיד צר!

(דרשות המגיד, מועדים ב' - פורים פסח, עמ' רצ"ג)

הנוראה בהם במשך מאות שנים... ההיפך הוא הנכון... בני ישראל מצאו כעת מקום להיפרע מעט מפרעה, לנקום בו עוד איזו נקמה קטנה ומתוקה, ואת ההזדמנות הזו - הם ניצלו עד תום... המחזה אשר היה כה משפיל מבחינתו של פרעה - הסב להם עונג רב, והם התמוגגו לראות את פרעה הגדול תועה בדרכו הלילית...

לפיכך, כאשר הצליח פרעה ליצור קשר עם אחד היהודים שבבתים, ולשאול אותו היכן יוכל למצוא את משה - הורה לו הלה על דרך שגויה, דרך אשר סופה בשלולית עכורה אליה נפל פרעה עם לבושו הבלתי הולם... היהודי הבא - אף הגדיל לעשות כאשר כיוון את פרעה הישר אל בור כרוי בסביבה, בור אליו נפל פרעה לקול צהלתם של היהודים - עבדיו לשעבר...

לבסוף - הצליח פרעה למצוא איזה יהודי אשר משום מה החליט לחוס עליו מעט, והלה נאות ללכת בשליחותו של פרעה אל משה, ולמסור לו את הבקשה המלכותית: "פרעה מבקש כי תצאו מארצו תיכף ומיד!" - הייתה לשון הבקשה.

אולם פרעה אינו מוכן להשלים עם הסירוב...

אולם משה רבינו אינו מעלה על דעתו אפילו לרגע להיענות לבקשה הכל-כך מפתה... "אתם לא תצאו מפתח ביתכם עד הבוקר!" - הוא מורה לבני עמו, ולפרעה הוא שולח לומר: "חיינו כל-כך הרבה שנים, נחכה עוד קצת..."

אולם פרעה אינו מוכן להשלים עם הסירוב... "עד הבוקר?" - הוא חושב לעצמו בזעזוע - "עד הבוקר הלא עלול אני כבר שלא להיות בין החיים!"...

בלית ברירה הוא ממשיך לחפש את משה, בסברו כי בשיחה אישית - פנים אל פנים - יוכל הוא לשכנעו כי יורה לבני עמו לעזוב את הארץ עכשיו, מיד, במקום...

ואכן, מקץ שעה נוספת של שוטטות ברחובות - מצליח פרעה סוף סוף למצוא את משה רבינו בכבודו ובעצמו, ומפציר בו לצאת מיד ממצרים. אולם משה רבינו - הוא אינו מסכים בשום פנים ואופן... "לצאת עכשיו, באמצע הלילה?!" - הוא משיב לפרעה בנימה של פליאה, "האם השתגעת? האם נראה לך כי נסכים לצאת מארצך כגנבים בלילה, כמי שנמלט באין-רואים? לא ולא!" - מסכם משה רבינו נחרצות... "אנו נצא מחר, לעיני כל, למען יראו וידעו על העמים כי נאלצת לשלחנו שלא בטובתך, וכי אין כה' אלוהינו בכל הארץ!!".

שמעו ותחי נפשכם

הצטרפו אלינו לשיעורים מרתקים של מגידי השיעורים שבחרנו עבורכם, ב'דף היומי בבלי',
ה'עמוד היומי' ו'בדף היומי בהלכה'. בנסו לקו השיעורים של 'דרשו' 077-2222-666

ישנה געוואלדיגע מצווה הנוהגת בערב פסח, שלא כולם יודעים עליה... אינני יודע אם היא מדאורייתא או מדרבנן. מסתמא דאורייתא: לישון! תשאלו: איך שייך לישון בבית יהודי בערב פסח? התשובה: אם מבינים את חשיבות הענין - מוצאים כבר את הזמן ואת האפשרות!

הגה"צ רבי ראובן קרלנשטיין זצוק"ל על סיפור יציאת מצרים

המצווה המרכזית של ליל הסדר היא סיפור יציאת מצרים. כל מילה שמשפרים זו מצוות עשה דאורייתא. אצלנו, בישיבת סלבודקה, המשגיח זצ"ל היה אומר: "הכל מכינים לליל הסדר. מכינים את המצות ואת המרור, את הכוסות ואת היין, את הכרפס ואת החרוסת, את הכרית להסבה ואת מי המלח - הכל מכינים ברוך ה'! אבל יש דבר אחד שהרבה פעמים שוכחים להכין: את 'המספר'! זה שיהיה אחראי לקיים כראוי את מצוות סיפור יציאת מצרים...

נכון, קצת מתבוננים, אומרים "פשעטלאך", אומרים חידושים. כנראה שגם בזה יש עניין אבל העיקר זה עצם הסיפור! סיפור המכות, האותות, היציאה... על המספר להחיות את הדברים באוני השומעים!

המספר צריך ללמד מראש את דברי חז"ל הקדושים. על פי זה לתאר את השעבוד, את המכות, את קריעת ים סוף. כל חלק מהסיפור זו מצוות עשה ושכרה לנצח נצחים!

הכן את עצמך על ידי שינה!

ישנה געוואלדיגע מצווה הנוהגת בערב פסח, שלא כולם יודעים עליה... אינני יודע אם היא מדאורייתא או מדרבנן. מסתמא דאורייתא: לישון! תשאלו: איך שייך לישון בבית יהודי בערב פסח? התשובה: אם מבינים את חשיבות הענין - מוצאים כבר את הזמן ואת האפשרות!

במשך שבועות שלמים אנחנו מתכוונים לליל הסדר. עמלים ויגיעים להכין כל פרט בכשרות מהודרת. סוף כל סוף מגיע הלילה הגדול, ואנחנו רוצים לחוג אותו בקדושה ובטהרה, כמו מלאכים קדושים. ומה קורה בפועל? כלם נרדמים... זה מחזיק מעמד עד "רבי יהודה היה נותן בהם סיימנים" וזה מחזיק קצת יותר... ומי שלא נרדם - מנסה בכח, כל הזמן, להחזיק את העינים פקוחות... מה לעשות, אנחנו באמת לא מלאכים. כבר לילות שלא ישנו כמו שצריך...

רק דבר אחד שוכחים להכין: את עצמינו

הבה ונחשוב: אנחנו מכינים יין ומצות, מכינים חסה וחרוסת, מכינים שלחן ערוך, צלחות וכוסות. את הכל מכינים טיפ טופ. רק דבר אחד שוכחים להכין: את עצמינו... שוכחים להכין ראש צלול...

ר' איד לך לישון קצת! תכין את עצמך לליל הסדר!
אם תבין את החשיבות שבדבר - כבר תדע איך להתארגן באופן

שתמצא את הזמן להכנה החשובה הזאת. בתקופה שהגיעו ארצה עולים חדשים מחו"ל, הרשעים שלחו אותם לגור וללמוד במקומות חילוניים. עמדו רבים ממנהיגי העדה וטיכסו עצות: איך מצילים אותם? איך מסדרים את ילדיהם שלא ילכו לאבדון חלילה?

העיקר לבוא לליל הסדר עם ראש צלול, פריש, לעבעדיג

באו אל הרב מפונבז' זצ"ל להתיעץ עמו, ובתשובה פתח ונשא משלו: בבית אחד פרצה שריפה. יושביו מהרו למלט את עצמם מפניה מבלי לחשב על שום דבר אחר. והנה התברר שבתוך הבית נותר יהודי אחד ישן!

האנשים שעמדו בחוץ, החלו לטכס עצות באיזה דרך לחלץ אותו, האחד אומר דרך כאן, והשני אומר לא כי אלא דרך שם... והאש ממשיכה להתפשט.

עבר שם פיקח אחד ואמר 'שוטים שכמותכם! יש לכם זמן לטכס עצות איך להוציא? תעירו אותם! כשיתעורר - ימצא לבד את הדרך כיצד לברוח, ויעשה זאת הרבה יותר טוב מכם!

הבעיה היא שגם היצר הרע יודע את הסוד הזה

ליל הסדר הוא אכן לילה גדול. הבעיה היא שגם היצר הרע יודע את הסוד הזה, והוא מנסה ל'חטוף' לצדו כל מה שיוכל. כאן הוא שופך את היין, שם הוא מסיח את הדעת מסיפור היציאה...

זהו כלל גדול בכל דבר שבקדושה: כל הקדוש מחבירו - חרב מחבירו. היצר הרע עובד שם שעות נוספות...

הנביא (זכריה ג, ב) מתנבא: " יגער ה' בך השטן ויגער ה' בך הבוחר בירושלים". בפשטות, המילים: "הבוחר בירושלים" מתייחסות לקב"ה הוא, הקב"ה - הבוחר בירושלים - יגער בשטן.

אולם רבי אליהו לופיאן זצ"ל מביא פירוש אחר, לפיו מלים אלו מתייחסות לשטן. כוונת הפסוק היא שהקב"ה יגער בשטן שבוחר בירושלים בה משקיע השטן את כל כוחותיו, ונלחם בכל אונן בקדשה המיוחדת שיש בה.

מספרים על אדמו"ר אחד שעלה מחו"ל לארץ ישראל

כך היא דרכו של השטן: להילחם, ביתר שאת וביתר עוז, בכל המקומות שיש בהם קדושה יתרה. כמו שאמרו עליו חז"ל (סכה נב ע"א): "שמניח אומות העולם ומתגרה בשונאיהם של ישראל, ובתלמידי חכמים יותר מכולם".

מספרים על אדמו"ר אחד שעלה מחו"ל לארץ ישראל. לפני שעלה לאניה, פנה ליצרו הרע ואמר לו: "אתה נשאר כאן בחו"ל! בשום פנים ואופן איני משלם עליך כרטיס נסיעה"...

כשהגיע לנמל יפו חשכו עיניו: ער איז שוין וויטער דא (הוא שוב נמצא כאן)... פנה אליו ושאלו: "מה זה? הרי דיברנו שאתה נשאר שם? איך נסעת? מי שילם עליך?".

נענה היצר הרע והשיב לו: "רבי! אתה טועה. שם, בחו"ל, היו אלו רק התלמידים שלי. כאן בארץ ישראל, אני בעצמי נמצא!"...

"הבוחר בירושלים". השטן מניח לאומות העולם ואינו מתגרה אלא בישראל (סוכה נב ע"א)

אבל חכם עיניו בראשו ו"מאויבי תחכמוני". אם היצר יודע את החשיבות הלילה הקדוש - אף אנו נלמד ממנו, ונגש לעבודת הלילה הזה - אשר "כיום יאיר" - עם כל הפרישקייט, עם כל הלעבדיקייט, עם כל הברען ועם שמחה אמיתית של דבר מצוה!

(מתוך יחי ראובן | הגדה של פסח)

אמר הרב מפונוביז': עלינו מוטל לעורר את היהודים הרחוקים, להפיח בהם תורה ויראת שמים. ברגע שיתעוררו - ימצאו בעצמם את הדרך להיחלץ מצפרי הרשעים.

רבות! אני באתי רק לעורר: כל אחד צריך להכין את עצמו לליל הסדר!

איך עושים זאת? כל אחד ימצא את הדרך. יש הכנות שאפשר להכין יום, ואפילו יותר, לפני ערב פסח. אין צורך לדחותם לרגע האחרון. אולם, כאמור, לא באתי לתת עצות, רק לעורר על הנחיצות והחשיבות שבדבר. עצות ימצא כל אחד לעצמו.

העיקר לבוא לליל הסדר עם ראש צלול, פריש, ולעבדיג, ולספר את ספור יציאת מצרים בשמחה. ואם רואים שבני הבית מתחילים להירדם אחרי האפיקומן, צריכים לעורר אותם. מה שמונח בהלל! ב'נשמת!' איזו התעוררות, איזו התרוממות! צריכים לדעת לנצל זאת.

כי בחורף לא קונים בגדי קיץ!

המשגיח, רבי אליהו לופיאן זצ"ל, כותב באחד מן ה'שמועות' "ב"לב אליהו", שבגשמיות, כל דבר יש לו את העונה שלו.

כשמתחילה עונת הקיץ, בעלי חנות הבגדים מוכרים בגדי קיץ ואז הסחורה 'הולכת' והסוחרים מרויחים יפה. כשמתיימת העונה ונשארו בגדי קיץ, קשה מאוד למוכרם, כי בחורף לא קונים בגדי קיץ! וכן להפך, סוחר המתעסק עם בגדי חורף, בהגיע עונת החורף הוא עושה את עיקר פרנסתו השנתית, מוכר בגדי חורף וכלם קונים. כשעוברת העונה - גמרנו! אולי יש כמה בודדים שיקנו פריט או שנים, אבל זו כבר לא העונה, וכעת אין מקום למכירת בגדי חורף... כך היא המציאות בגשמיות. המשגיח זצ"ל אמר שגם ברוחניות כך הם פני הדברים: כל תקופה בשנה יש את העונה שלה, מה שניתן לרכוש ולהשיג. כך באלול כך בשבועות - וכך בחודש ניסן, בימי חג הפסח.

חודש ניסן בכלל, וליל הסדר בפרט, זו ה"עונה" לרכוש אמונה. כמובן, האמונה נצרכת לנו בכל ימות השנה. זה הלחם, האויר לנשימה, בלעדיה לא שייך לחיות! אבל בליל הסדר, שעוסקים בו בספור יציאת מצרים - זוהי ה"עונה", בא אפשר לרכוש ולקנות יותר ב"קלות" את האמונה.

הצטרפו גם אתם ללומדי ה'דף היומי בהלכה'

עכשיו בכל עמדות נדרים פלוס
או במוקד דרשו 02-5609000

ההתרגשות של מרן מסיום הש"ס המתקרב, היתה מחזה פלאי. ההתרגשות היתה הולכת וגדלה. לפני כל סיום הוא שמח והתרגש כאילו זו היתה הפעם הראשונה שלו - גם כשהוא סיים את הש"ס בפעם השבעים! הוא היה מספר לרבנית, שנשארו לו כך וכך דפים, ותיכף הוא זוכה לסיים את הש"ס, והיא היתה מתרגשת יחד אתו, זה היה מדהים!

שיחה רווית הוד עם הגאון רבי גדליה הוניגסברג שליט"א, נכדו חביבו של מרן שר התורה
רבינו הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל על עבודת הקדוש של מרן בימי ניסן ובחג הפסח

יעקב א. לוסיגמן

בחלק זה של השיחה שקיימנו עם הגאון רבי גדליה הוניגסברג שליט"א, נכדם חביבם של מרן ראש הישיבה רבינו הגרא"ל שטיינמן זצ"ל ושל מרן שר התורה רבינו הגר"ח קנייבסקי זצ"ל, שוחחנו בעבודת הקדוש של מרן הגר"ח בימי ניסן ובחג הפסח. "הדבר הראשון שמרן היה עושה בחודש ניסן, מיד אחרי התפילה, היה לברך את ברכת האילנות. הוא היה מתפלל שחרית כותיקין בבית הכנסת 'לדרמון', ומיד אחרי התפילה, כשהוא עוד עטוף בטלית, היה ממנהר לצאת החוצה, ניגש בסמוך לחצר הבניין ממול, ומברך ברכת האילנות על הפריחה בעצים הצומחים שם. "פעם סיפרה לי הסבתא הרבנית ע"ה, שהיא עוקבת במשך שנים אחר בעלה, רבינו זצ"ל, ורואה פעם אחר פעם שכל מצוה שבאה לידו הוא מקיים ברגע הראשון שניתן לקיים אותה, בלי שום שיהוי. היא פירטה לי את כל מעגל השנה שלו, ובכל דבר ודבר הוא קיים את המצווה ברגע הראשון שהדבר מתאפשר. "בספרו 'ארוחת יושר' מתייחס מרן זצ"ל לעניין הזה, וכותב שדרכם של צדיקים לעשות כל מצוה בזריזות הגדולה ביותר שאפשר. "בעצם העניין של הניקיונות לפסח, לא רק שרבינו זצ"ל לא היה מעורב בהם, אלא שהוא אפילו לא הרגיש בקיומם... הרבנית היתה מומחית גדולה לעשות את הכל בלי להפריע לרב אפילו לא לשנייה אחת מהלימוד שלו.

הניקוי, ובשניה שמרן היה קם ממקומו ויוצא לבית הכנסת כדי להתפלל, היא היתה מזוקת על הסלון ומתקדמת כמה שאפשר, והיתה משערת מראש מתי הוא יחזור, כדי שלא יהיה צריך להמתין אפילו לא רגע אחד. כשהוא היה חוזר הביתה, הסטנדר כבר היה מונח בדיוק באותו מקום שבו עמד כשיצא להתפלל, עם אותם ספרים, ובלי שום שינוי.

"גם האוכל נשאר אותו אוכל כמו כל השנה. פעם אחת נכנסה רעייתי שתחי', נכדת מרן זצ"ל, בבוקרו של יום י"ג בניסן, שעות לפני בדיקת חמץ. והיא רואה שהרבנית שופתת סיר עם איטריות על הכירה, כדי לבשל למרן את ארוחת הצהרים. היא הזדעקה ואמרה "סבתא, מה זה? עכשיו מבשלים חמץ? המטבח כבר אמור להיות מוכן לפסח", אבל הסבתא דחתה את הטענה ולא אבתה לשמוע: "סבא צריך לאכול טוב כדי שיהיה לו כח ללמוד טוב", היא אמרה, "חלילה לי מלדלג ארוחה, זה עלול להחליש אותנו ולפגוע בלימוד שלנו!".

"גם כשהיתה שבת קרובה מאוד לפסח, כמו השנה, שביום ראשון בלילה כבר בודקים את החמץ, היא היתה אופה חלות בערב

ובשניה שמרן היה קם ממקומו ויוצא כדי להתפלל, היא היתה מזוקת על הסלון ומתקדמת בנקיין

"כשהיא ניקתה את החדרים הפנימיים או את המטבח, זה כמובן לא היה קשה במיוחד, אבל כשהיא הגיעה לנקות את הסלון היתה בעיה, שכן בימי 'בין הזמנים' נוהג היה מרן ללמוד בסלון ביתו מהבוקר עד הלילה... לכן היא פיתחה שיטה מיוחדת של ניצול כל רגע שבו מרן היה בבית הכנסת, לתפילות שחרית מנחה וערבית. היא היתה עומדת הכן, הציוד כבר היה מוכן הקערות עם הסמרטוטים וחומרי

שבת, כמו בכל שבוע. מרן זצ"ל היה אומר בשם אביו הסטייפלר זצ"ל, שצריכים להמשיך ולכבד את השבת גם בערב פסח... כמובן שצריכים לקחת את הדברים הללו בזהירות המתבקשת כי אין שום ספק שאם למרן היה ספק קל שבקלים שהדבר יגרום לעוגמת נפש לרבנית, הוא היה מוותר בשמחה על החלות הטוריות ובלבד שלא לצער אותה חלילה.

"הרבנית היתה מספרת שאמה הצדקנית, הרבנית אלישיב ע"ה, היתה חוששת מאוד שהניקיונות לפסח יפריעו את הלימוד של הרב אלישיב, ולכן היתה חוסכת כל השנה כסף ובימים של ערב פסח היתה שולחת אותו לבית הבראה, כדי שיוכל ללמוד בלי שום הפרעה." כילדות היינו נוסעות לבקר אותה, היינו רואות אותה יושב ולומד בכזאת מנוחת הנפש, למרות שהיו אלו ימים עמוסים של ערב פסח. הוא היה חוזר הביתה ישר לבדיקת חמץ."

"עם מרן הגר"ח זה לא היה עובד השיטה הזאת, אז היא היתה מוצאת את הדרכים לאפשר לו ללמוד בלי שום הפרעה, על אף הניקיונות לפסח".

הרבנית ע"ה סיפרה לי שיש פעמיים בשנה שבה הרב מבקש ממנה ברכה

"למרן זצ"ל היה יום קבוע בשנה לכל דבר. היה יום שבו קוטפים את הסכך, ויום שבו בונים את הסוכה וכדו', וכמובן היה יום שבו אופים מצות.

"הרבנית ע"ה סיפרה לי שיש פעמיים בשנה שבה הרב מבקש ממנה ברכה. "בכל פעם לפני שהוא יוצא לאפות את המצות הוא מבקש ממני שאברך אותו שהכל ילך כשורה ושלא יהיה שום מכשול חלילה באפיית המצות, ובלילה שבועות כשהוא יוצא לבית הכנסת ללמוד, הוא מבקש ממני ברכה שיצליח ללמוד כל הלילה בלי להירדם... "פעם אחת הוא יצא בליל שבועות בלי לבקש את ברכת", סיפרה הרבנית, "ובאמצע הדרך הוא נזכר ומיהר לחזור. הוא נכנס הביתה ואמר לי "שכחתי לבקש ממך ברכה שאצליח להישאר ער כל הלילה".

"דרכו היתה לקחת אתו את הילדים ואת הנכדים לאפיית מצות, וכן לקטיף הסכך לפני סוכות, והוא החזיק שיש בזה מצוות חינוך הבנים ובני הבנים, כי זה חלק מחיוב המצוה שמראים להם איך אופים מצות, ומכניסים להם לעצמות את החביבות למצווה הזאת".

אצל מרן הריח של ערב פסח היה ריח של משניות 'טהרות'

"בימים שלפני פסח הוא היה מאוד מרוגש, משתי סיבות. קודם כל מחג הפסח הקרב ובא שזה כמובן דבר שמרגש כל יהודי שמחבב את המצוות ורוצה לעשות את רצון ה', על אחת כמה וכמה אדם בכזאת דרגה מופלאה של אהבת ה' ואהבת תורה. "אבל למרן היתה סיבה נוספת להתרגש בערב פסח. בתקופה זו הוא

היה לומד את המשניות של סדר טהרות, לקראת סיום הש"ס, שהרי ידוע שהגר"ח לא היה לומד רק את המסכתות שיש עליהן גמרא, הוא למד התחיל ללמוד מסכת ברכות עם ש"ס בבלי וירושלמי במקביל, ולאחר מכן מסכת פאה ודמאי וכו', וגם בסוף הש"ס, בסדר טהרות היה כך.

"כשמרן למד את המשניות של סדר טהרות, הוא היה אומר "כבר מריחים את הפסח באוויר", כי מיד אחרי שהוא מסיים ללמוד 'טהרות' מגיע פסח..."

"אם אצל אנשים נורמלים הריח המזוהה עם ערב פסח זה הריח של האקונומיקה והחומרי ניקוי אחרים, אצל מרן הריח של ערב פסח היה ריח של משניות 'טהרות'.

"כך היה אצלו כל דבר, הכל נמדד אצלו לפי תורה ומצוות. דברים אחרים לא תפסו אצלו מקום. כך למשל סיפרה לי הרבנית שכשקנו דירות לילדים, מרן אף פעם לא היה מעורב בזה, וסמך על המחותנים שלו בעניין. אבל חתנו הגאון רבי דוד אפשטיין שליט"א, התייתם מאביו עוד לפני החתונה, ולכן לא היתה ברירה, אלא שמרן יבוא לטפל בעניין רכישת הדירה והחתימה על החוזה.

"כשהוא חזר הביתה, שאלה אותו הרבנית, "נו, איך הדירה של הזוג הצעיר????", ומרן השיב לה "שמונה מזוזות". הרבנית שאלה שוב, בסדר, שמונה מזוזות, אבל איך הדירה?, מרן לא הבין מה היא שואלת. "אמרת לי! שמונה מזוזות. אני ספרתי וראיתי שצריכים שמונה מזוזות".

מה נהדר היה מראה פניו כשהוא סיים את הש"ס. איזו נהרה נשפכה על פניו

"ההתרגשות של מרן מסיים הש"ס המתקרב, היתה מחזה פלאי. הרי כל העולם ידע שהוא מסיים את הש"ס בערב פסח. עבור כולם זה דבר מאוד פשוט, רבי חיים קנייבסקי לומד כל יום שמונה דפי גמרא ובערב פסח הוא מסיים את הש"ס, זה כמו שהשמש זורחת כל בוקר וכמו שפעם בשבעה ימים מגיעה שבת המלכה. אין בזה משום חידוש.

"אבל אצלו, ההתרגשות היתה הולכת וגדלה. לפני כל סיום הוא שמח והתרגש כאילו זו היתה הפעם הראשונה שלו - גם כשהוא סיים את הש"ס בפעם השבעים! הוא היה מספר לרבנית, שנשאר לו כך וכך דפים, ותיכף הוא זוכה לסיים את הש"ס, והיא היתה מתרגשת יחד אתו, זה היה מדהים! "וכשמרן דיבר על סיום הש"ס הכונה היתה גם ש"ס בבלי וגם ירושלמי וגם שולחן ערוך וכל הלימודים האחרים שלו, את כל הסיימים הוא עשה יחד בערב פסח.

"מה נהדר היה מראה פניו כשהוא סיים את הש"ס. איזו נהרה נשפכה על פניו, הוא היה המאושר באדם כל ימות השנה, אבל ברגעים אלו זה היה ביתר שאת, כמש מחזה מדהים שמי שזכה לראותו לא יוכל לשכוח לעולם.

"ואז, אחרי שסיים את הש"ס, הוא היה ניגש לארונות המיוחדת עם הספרים של פסח, שכן דרכו היתה לסגור את כל ספריו ולכסות

עם וילון במשך כל ימות הפסח, ובימים אלו היה לומד רק בספרים מיוחדים לפסח. מהארונית הוא היה שולף את הכרך הראשון בש"ס, ומתיישב ללמוד מיד מסכת ברכות עד דף י'. לאחר מכן היה לומד ירושלמי בדפים המקבילים ושאר הלימודים הקבועים שלו, את הכל הוא התחיל מהתחלה, והצורה שבה היה מתרפק בכזה געגוע על מסכת ברכות, עם כזאת שמחה שהוא זוכה להתחיל את הש"ס פעם נוספת, זה היה מחזה מפעים ומעורר השראה.

"בליל הסדר לא זכיתי להיות אצלו, שכן היתה קביעות לבנו הגדול הגאון רבי אברהם ישעיה שהיה מתארח אצלו בליל הסדר מדי שנה בשנה. אבל כן זכינו לראות איך הוא מכין את מקום ההסיבה שלו, עוד לפני כניסת החג כמו שמובא בהלכה שיש עניין גדול מאוד בזה שבעל הבית מכין לעצמו את מקום מושבו בליל הסדר, ולעשות זאת דווקא לפני יום טוב".

מצוות בדיקת חמץ היא מדרבנן, ואילו לצער את סבתא זה איסור מדאורייתא

מקום. רבי דוד התפלא, מה יש לשווער להסתובב כך ברחובות בני ברק בליל בדיקת חמץ אחרי שעות של בדיקה מפרכת???"

"הסביר לו מרן שמקום, בעת שבדק את החמץ, הגיע יהודי אחד לשאול אותו איזו שאלה, ומאחר ומרן לא רצה להפסיק בדיבור, אף שהדבר מותר מעיקר הדין, הוא רמז לו בידיו שידבר אתו מאוחר יותר.

"אני חושש שאולי זה לא היה לפי כבודו שרימזתי לו כך ולכן אני רוצה ללכת לביתו ולפייס אותו", הסביר מרן לחתנו.

"רבי דוד שאל את מרן אם הוא יודע מה כתובתו של אותו יהודי, ומרן השיב שהוא לא יודע את הכתובת המדויקת, אבל הוא יודע באיזה רחוב הוא מתגורר... שאל רבי דוד, נו... לדעת באיזה רחוב הוא מתגורר זה לא מספיק, איך נוכל למצוא אותו? אבל מרן לא ויתר, "אנחנו נעבור בניין בניין ונבדוק בתיבות הדואר", השיב, ואכן כך עשו. הם צעדו לאותו רחוב, עברו בניין אחר בניין ובדקו את השמות הכתובים על תיבות הדואר, עד שמצאו את ביתו של אותו יהודי, מרן נקש על הדלת, נכנס וישב אתו זמן מה, התנצל על כך שלא ענה לו לפי כבודו, שוחח עמו כמה דקות ולאחר מכן שב לביתו, לאחר שהיה בטוח שהוא פייס את אותו יהודי ואין בלבו שום קפידא עליו חלילה".

"באחת השנים, הגעתי בבוקר השכם, בחג הראשון של פסח, לבית מרן זצ"ל. הרבנית אמרה לי שהיא מרגישה מאוד לא טוב, וסובלת מכאבים בצוואר, ממש יסורים גדולים.

"אמרתי לעצמי שאם יש לי כאלו כאבים, זה בוודאי בגלל שהקב"ה רוצה ממני משהו", אמרה הרבנית, "התחלתי לעשות חשבון נפש, איפה שגיתי מה לא עשיתי טוב בימים האחרונים שבגלל זה באו לי כאלו יסורים קשים... ולבסוף הבנתי שזה כנראה קרה בגלל שהשנה לא שלחתי 'הרוסת' לאשה אחת שאני רגילה לשלוח לה בכל שנה.

"מעמד מיוחד במינו היה המעמד של בדיקת חמץ. מרן זצ"ל היה מתייחס חשיבות עצומה למצווה גדולה וחשובה זו, והיה עושה אותה בסבלנות רבה, ומחפש חיפוש אחר חיפוש בחורים ובסדקים במגירות ובארונות וכל מקום אפשרי, ואף שהיה מתחיל בבדיקה מיד עם בואו מבית הכנסת לביתו בליל בדיקת חמץ, הוא היה מסיים את הבדיקה רק ב-11 בלילה.

"הרבנית סיפרה שכשהיו מדברים בשנים עברו על הצורך לקנות בית, מרן תמיד היה מודאג שלא יקנו בית מדי גדול, כדי שלא יהיה לון מדי קשה לבדוק את החמץ.

"פעם סיפר לו ר' אלה מן על סופה קשה שהיתה בארה"ב שהרסה בתים רבים, ובכלל ה בתים של יהודים, ור' אלה תיאר למרן איך נראה בית של יהודי במקומות אלו של ארה"ב, כשכל בית הוא בן שלוש קומות עם חצר גדולה מסביב וכו', וכו', אבל מרן עצר אותו כשבפיו קושיא עצומה. מה??? יש להם בתים עם שלוש קומות? מה הם עושים בבדיקת חמץ???"

"עם זאת, ועל אף שהמצווה הזאת תפסה אצלו כזאת חשיבות מופלאה, הוא הקפיד מאוד שלא לבלגן את הבית בזמן הבדיקה. בשנים המאוחרות יותר כשהוא כבר התקשה להתכופף ולא יכול היה להגיע לכל מקום, הנכדים היו עוזרים לו בבדיקה, ומרן זצ"ל אמר פעם נלכד שהוציא כמה דברים מהארון כדי לאפשר למרן לבדוק: "צריך להקפיד להחזיר כל דבר למקום שלו בצורה מסודרת בדיוק כמו שסבתא סידרה, כי מצוות בדיקת חמץ היא מדרבנן, ואילו לצער את סבתא זה איסור מדאורייתא".

"במשך שנים רבות היתה לבתו הרבנית אפשטיין חזקה לבוא לבית מרן יחד עם בעלה הגאון רבי דוד שליט"א, לאחר בדיקת חמץ בביתם. הם היו באים לראות אם הרב והרבנית צריכים עזרה בהכנות אחרונות לקראת פסח.

"באחת השנים, אמר מרן לחתנו שהוא רוצה לצאת אתו לאיזה

קשה בשנה", ובשבוע זה לא היה שייך לדבר איתו בכלל. לא נתנו לאיש להתקרב אליו, כדי שלא להפריע לו.

"וכל כך למה? כי הסדר שלו היה ללמוד את ש"ס ירושלמי במקביל לש"ס בבלי. עם זאת, הוא היה לומד כל יום שמונה דפים 'בבלי', וכנגד זה את כל הדפים בירושלמי שעוסקים באותם נושאים.

"כך יצא מצב שכשהוא למד את מסכת ברכות בדף בבלי, היה מרן צריך ללמוד כנגדה את כל זרעים בש"ס הירושלמי, וכשהוא היה מתחיל ללמוד מסכת שבת בש"ס בבלי, כבר היה מתחיל יחד איתה גם את סדר מועד בש"ס הירושלמי.

"בחג הפסח עצמו מרן לא נתן ללחץ הזה להשפיע עליו, כי אנשים באו בחול המועד והוא היה צריך לקבל אותם ולהתייחס לכל אחד בכבוד. אבל מיד אחרי שיצא הפסח, הוא היה נכנס ללחץ של הספק, והיה לומד מדי יום עשרות דפים בירושלמי ושמונה דפים בבבלי, היו ימיש בהם למד 40 דף ואפילו 50 דף ירושלמי ביום אחד! וכל זה לא גרע מהלימודים האחרים שלו, שמונה דף בבלי ושולחן ערוך ומדרשים וכו' וכו'.

"אשרי עין ראתה אלה, ומודה אני לפני בורא העולמים שיזכה אותה להתאבק בעפר רגליהם של זקניי הקדושים והטהורים, לראות את זיו פניהם ולחזות בעבודת הקודש שעבדו, ולוואי ונוכה לראותם אחרית כראשית עם ביאת גואל צדק במהרה בימינו, אמן".

"האמת שכל שנה שולחים לי מירושלים חרוסת בכמות גדולה, ומזה אני מפרישה כמות קטנה ושולחת לאותה אשה. אבל השנה שלחו לי משום מה ממש מעט חרוסת, ופחדתי שזה לא יספיק אפילו בשבילנו כך שלא היה לי מספיק לשלוח לאחרים, ואולי היתה לאותה אשה חלישות הדעת והיא חושבת ששכחתי אותה חלילה. לכן באו לי ייסורים!".

"הרבנית הוסיפה ואמרה לי, שהיא מתכוונת לשלוח לאותה אשה בקבוק יין, אבל עכשיו מדי מוקדם, אי אפשר לדפוק על דלתות של אנשים בכזאת שעה. בעוד שעתיים או שלוש, שכשבר יהיה ברור שהם קמו משנתם, היא תשלח להם בקבוק יין.

"כשבאתי לביתם אחרי התפילה, עדכנה אותי הרבנית שאכן, לאחר ששלחה בקבוק יין לאותה אשה, הודתה האשה שהיא באמת מאוד התפללה איך יכול להיות שהרבנית קנייבסקי שכחה אותה ולא שלחה לה חרוסת. יאה קיבלה את בקבוק היין בשמחה, והכאבים של הרבנית חלפו כלא היו!".

"השבוע הכי קשה בשנה"

"בכל ימות הפסח היתה השמחה שוררת בביתם, ויהודים רבים באו מכל קצווי תבל להקביל פני רבם ברגל ולהתברך מפיו. אבל אחרי פסח, בא השבוע שאותו היה מרן מגדיר "השבוע הכי

המשך מעמוד 6 | הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל

סבל בדומיה את הכאב ואי הנעימות, ובלבד שלא יבוא אל גופו הטהור חשש חמץ בפסח.

אבל הציבור מכיר אותו בגרסה שאינה מדויקת

אבל החמרה המופלאה הזאת באיסור חמץ היתה רק כשהדבר לא עלול לפגוע באחרים, ועל כך אספר את המעשה הבא שלמען האמת הוא די ידוע, אבל הציבור מכיר אותו בגרסה שאינה מדויקת כל כך, וכך הווה מעשה:

לאחר שנפטרה הרבנית ע"ה, החל מרן לדבר על זה שהוא שוקל לנהוג בעצמו חומרה חדשה של הכנת מים לפסח מערב פסח. מדובר בחומרה שנהוגה בקהילות שונות, ומרן חשב שיש בה טעם הגון כי אם נופל משהו חמץ במים במהלך חג הפסח, הוא אוסר אותם לשתיה ואינו בטל ברוב, אפילו לא באלף. לעומת זאת, אם החמץ נופל למים בערב פסח, לפני זמן איסור החמץ, הוא מיד מתבטל והמים מותרים לשימוש בפסח. לכן נהגו רבים לאגור מים לפני פסח בדודים גדולים ומהם משתמשים כל ימי החג לשתיה ולבישול.

"בסוף החלטתי שלא לנהוג את החומרה הזאת בחיי הרבנית", סיפר מרן, "כי חששתי שהרבנית עלולה בטעות להשתמש במים מהברז כי היא תשכח לרגע שיש לנו דוד עם מים מוכנים לפסח, ולאחר מכן יהיה לה צער גדול כי היא תחשוב שעשתה איזו עבירה חלילה וחס, ולכן החלטתי שעדיף לוותר על החומרה הזאת אם כתוצאה ממנו עלול להיגרם איזשהו צער לרבנית חס ושלום".

ה'הרחמן' המיוחד, "ליום שכולו טוב... צדיקים יושבים..." הוא היה אומר את זה בהדגשה מיוחדת, וסיפר לי נכדו רבי צבי במברגר, חתנו של הגר"מ שטיינמן, שהיה אלו רגעים נשגבים מאוד במחיצתו של מרן כשהיה אומר את 'הרחמן' הזה. גם לאחר מכן, כשהגיע לאמירת 'נשמת', היה משתפך בבכי של דקות נפלאה והיה מודה ברוב רגש על כל החסדים שעשה עמו הקב"ה מיום עמדו על דעתו, בהתרגשות עצומה ונפלאה מאוד.

הילד השיב שהוא רוצה לומר 'מה נשתנה'

פעם היה שם מעשה שאחד הנכדים הקטנים חש עלבון צורב ששכחו אותו ולא ביקשו ממנו שיאמר 'מה נשתנה'. רבינו בעינו החדה שם לב לכך שפני הילד נפולות, ושאל אותו מדוע נפלו פניו. הילד השיב בביישנות שהוא רוצה לומר 'מה נשתנה' ומרן מיד עצר את כל מהלך הסדר ועשה מזה עסק גדול שהנכד אומר 'מה נשתנה' עד שצהלו פניו בחזרה, ורק אז יכלו להמשיך הלאה בעריכת הסדר.

בשנת תשנ"ב חש מרן שלא בטוב, והיו צריכים לעשות לו בדיקה שכרוכה בכאב ובאי נעימות, ולשם כך נהוג להרדים את החולה קודם לכן. רגע לפני ההרדמה שאל מרן את הרופא אם חומר ההרדמה מכיל חמץ. הרופא השיב שהחומר מכיל אלכוהול וייתכן שזה אלכוהול המיוצר מחמץ. אמר מרן שאם כן הוא מבקש שיעשו לו את הבדיקה בלי הרדמה, אף שזה לא דרך אכילה וכו'. כשהבינו שמנוי וגמור עמו הדבר, עשו את הבדיקה שלא בהרדמה, ורבינו

זהו סיפורו של סבי הגאון החסיד רבי ישראל יצחק פומרנץ זצ"ל שאת סיפורו העלה על הכתב בעילום שם, ובו גולל את סיפורו של בחור חסידי טהור ששמר על עצמו בכל שנות המלחמה. שמו של הספר הוא 'עם שרידי חרב', ובו כינה המחבר את עצמו 'איציק הדר'.

פנינים ומרגליות מאוצרותיו של הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

ואף אתה הקהה את שניו ואמור לו (הגדה של פסח)

הסיפור הבא, הוא סיפורו של סבי הגאון החסיד רבי ישראל יצחק פומרנץ זצ"ל:

רבי ישראל יצחק נולד בפולין, בעיירה דלוגשדלא למשפחת רבנים חשובה. אביו הגאון רבי מנחם בנימין הי"ד היה רבה של העיירה, וסבו היה הגאון רבי נפתלי יוסף פריינד רבה של רוז'אן, שהיה מגדולי הרבנים בפולין.

בפרוץ השואה האיזומה, נעקר רבי ישראל יצחק באחת מעירו וממשפחתו, מעולמו הרוחני והטהור, מהתמדו ומטהרתו, מדביקותו הנפלאה ברבו הרבי בעל ה'אמרי אמת' מגור זי"ע, ומכל מה שהיה לו - ונזרק למרחקים:

את השנים הקרובות 'בילה' בערבות סיביר, ובמרתפים חשוכים, בבתי כלא סובייטיים, וביערות עד מושלגים. במחנות עבודה סיביריים, בצבא האדום והמנוכר, ובחזית המלחמה הרצחנית, בבוכרה ובמוסקבה. הוא נדד אלפי קילומטרים, ללא מכר ללא קרוב וללא גואל.

לבדו היה, ללא רב וללא חבר, וברוב הזמן אפילו ללא ספר יהודי, או תשמישי קדושה.

והוא בתומתו ובצדקתו נותר.

לבו - הלב החסידי הבווער, מוחו - המוח הלמדני החרף, גופו - הגוף היהודי הטהור, נותרו כשם שהיו בכל מקום אליו צעד, ובכל תחנה במסעו הבלתי יאומן.

ובעלותו סוף סוף מן הגולה, בדד, בעירום ובחוסר כל, הקים את חייו מתחילה, בישיבות הקדושות, ובהיכלי תורה, ומתוך האפר עלתה דמותו הגדולה.

כל ימיו ישב רבי ישראל יצחק על התורה ועל העבודה, ועסק בהרבצת תורה, ובלמוד כל התורה כולה.

גם בתורת הנסתר היה רבי ישראל יצחק בקי, הוא ישב בצוותא חדא עם המקובל הצדיק רבי יחיאל פישל אייזנבך זצ"ל בישיבת 'שער השמים' והגה בתורת הנסתר.

את סיפורו העלה רבי ישראל יצחק על הכתב בעילום שם, ובו גולל את סיפורו של בחור חסידי טהור ששמר על עצמו בצורה מפליאה בכל שנות המלחמה.

שמו של הספר הוא 'עם שרידי חרב', ובו כינה המחבר את עצמו

'איציק הדר'

ויותר משהספר הוא סיפור ארוך ומרתק, הוא ספר מוסר ממדרגה ראשונה.

אחד הסיפורים המאלפים ביותר הוא סיפור ליל הסדר תש"ה. ליל סדר זה, כמו חגים ומועדים רבים אחרים, עשה סבי זצ"ל בצבא הרוסי, אליו גויס על כרחו, וגם בגיא צלמוות אפל וחשוך זה כמו הצבא הגויי והכפרני, הצליח בחסדי ה' להצית את אור האמונה בלבבות יהודים.

הנה, הזמן לי לקיים את הסעיף הראשון ב'שולחן ערוך'

"למעשה" - היה רבי ישראל יצחק מספר: "ניסי ליל סדר זה החלו כבר בשעת ההכנות לחג, בהן זכיתי לסייעתא דשמיא גלויה שלא בדרך הטבע בהשגת המצרכים הדרושים לחג".

וזהו סיפורו:

"החבר שפיגל", פניתי לאפסנאי היהודי, "אני זקוק לכמה קילוגרמים של קמח למצות".

"חה-חה-חה... שמעתם?!" פרץ הלה בצחוק מתגלגל:

"המשוגענער הזה רוצה לאפות כאן, באמצעו של שדה הקרב הזה

מצות...

המוות שולט מסביב, לפנינו קרב מכריע לחיים ולמוות והוא חושב על מצות... התבלבלה דעתו, המסכן..."
"כשתשוב הביתה אחרי המלחמה", הוסיף עמיתו: "תקיים לך את המצוות שלך, כמה שאתה רק רוצה, לא כאן!"
נדרכת.

הנה, הזדמן לי לקיים את הסעיף הראשון ב'שולחן ערוך' (או"ח ס"א ס"א) - "ואל יבוש מפני המלעיגים עליו".
"אתה תראה, מר שפיגל", קראתי בעוז: "אתה עוד תראה שכאן, בחזית הקרב, נאפה מצות! צוחק מי שצוחק אחרון!"
הלכתי משם. חש במבטיהם הדוקרים בגבי, ופניתי לבונקר של המפקד.

אמנם פולני הוא המפקד, ועוד קומוניסט מושבע בנוסף לכך, אך דווקא אצלו זכיתי לא פעם לאוזן קשבת.

אחרי שיחה סתמית על דא ועל הא, שטחתי לפניו את מבוקשי. בלי לחשוב פעמיים, הוא ענה לי:
"נו, מה הבעיה? גש לשפיגל, ואמור לו בשמי, שיתן לך קמת, ואתה רשאי לגייס אנשים מהיחידה וגם מאזרחי המקום כדי לסייע לך באפיה..."

אל תדאג! אני אישית אדאג שלא יחסר לך אוכל כשר לפסח".
כאשר נכנסתי שוב למחסן עם המפקד, לא העז עוד האפסנאי לצחוק על 'שגעונותי'.

יצאתי משם עם כמות נכבדה של קמת. אמנם לא 'שמוורה' משעת קצירה, אך כשר לאפיית מצות.

מלאו עיני כולנו דמעות.

באחד מהבתים הנטושים בסביבה גילינו תנור אפיה, ואנו, חבורה של חיילים יהודים, בעזרת כמה פולנים - הפכנו את הבית למאפיית מצות כשרה למהדרין.

האפיה עצמה היתה מבצע צבאי מתוכנן למופת לכל פרטיו ודקדוקיו:

הפועלים כולם התייצבו בבוקר לבדיקת נקיון, ידיהם וכיסיהם היו נקיים מחמץ, וכל שעות העבודה לא בא חם לפיהם.

אני ליבנתי את התנור והכשרתי, בדיוק כמו שראיתי בבית אבא.

יחד הבאנו 'מים שלנו', הפאנעמער' התייצב על משמרתו, מישוה שפך קמת, אחר הוסיף מים, ועיסה גדולה נילושה לבצק.

כאשר בתוך פחות מ-18 דקות כבר ראינו את המצות הטריות יוצאות מן התנור, מלאו עיני כולנו דמעות.

"ממש כמו בבית אבא", התרגשו החיילים היהודים שעמי.

"מבצע מצות" הגיע לסימו. החיילים הגויים שמחו לקבל כל אחד מצה במתנה, וגם המפקד שאף בהנאה את ניחוח המצות הטריות אל אפו.

שאר המצות הוכנסו לארגז גדול ונקי ואוחסנו בבגן שבו שהתה פלוגת החיילים - בפלוגה זו כמעט כולם היו יהודים, וננעלו בחדר מיוחד.

המפתח נשאר בידי למשמרת.

"איציק", התחננו החיילים למראה המצות: "גם אנחנו היינו רוצים לאכול מצות בחג".

"ואולי", העיר אחד מהם, "תארגן ליל סדר משותף לכל החיילים שבפלוגה? מדוע הגויים יכולים לחגוג ביחד את חגאותיהם, ולנו לא ינתן לחגוג את חג הפסח יחדיו?"

שוב פניתי אל המפקד, וגם לכך הוא ניאות.
התכנסו אי שם לערוך ליל סדר, ולהם אין סידור, או הגדה של פסח.

בהתרגשות ובעמל הכנו ליל סדר עד כמה שידינו מגעת

ליל התקדש חג.

אל אולם המתפרה בו נערכו השולחנות, נאספו ובאו כמאה חיילים יהודים.

חשתי באחריות עצומה שהונחה על כתפי הצעירות כמארגן הסדר, מאה יהודים - תלמידי חכמים ועמי ארצות, שומרי מצוות ותינוקות שנשבו - התכנסו אי שם לערוך ליל סדר, ולהם אין סידור, או הגדה של פסח.

חשתי בדידות נוראה.

לא הייתה זו בדידות פיזית, כי מסביבי ישבו עוד חיילים יהודים רבים. הייתה זו בדידות רוחנית נוראה...

בזכרוני צפו ועלו ימי הפסח המרוממים בבית אבא, את הלילה הנשגב בו היסב אבא כמלך בגדוד, ובהתלהבות עצומה ערך את הסדר.

את הימים בהם נסענו לגור, אל הרבי, החגים בהם שהינו ב'גן עדן התחתון' בית מדרשו של הצדיק.

את הימים והלילות ששקענו בלימוד התורה הקדושה בין כותלי בית המדרש עם חבריי, בחורים קדושים וטהורים, ואני מוצא את עצמי כעת במרכזה של חגיגה משונה שכזו, מוקף ביהודים רבים, הרחוקים מכל זיק של קדושה, ובאפיקורסים של ממש.

ומסביב גויים רבים שבאו לחזות בהצגה...

כזה היה ליל הסדר של שנת תש"ה.

אחרי תפילת מעריב בעל פה לפני העמוד, נגשתי לערוך את הסדר. בכוחות משותפים אמרנו את קטעי ההגדה מתוך הזיכרון.

הסברתי בפולנית לעשרות המסובים שהשתוקקו לטעום מעט מקדושת הלילה, מה אירע בלילה זה לפני אלפי שנים ומה משמעותו של חג הפסח בעבורנו לדורות.

בעיצומה של קריאת ההגדה הנרגשת נשמעו קולות רועמים מהפתח: משלחת קצינים פולנים מהמפקדה, באה לברכנו לכבוד החג, "בואו נרים כוסית לחיי היחידה, לחיי הצבא ולחיי המולדת!"

ואז קם אחד הקצינים היהודים ופתח בדבריו:

"רבותי! הנה יושבים אנחנו כאן לחגוג את חג החירות.

כולנו לוחמי חרות והצלה, חירות מכבלי הגטו החשוך והפנאטי, מכבלי הלאומיות צרת העין והכובלת - למען חירות האדם וחרות

כשהגענו לתחנה המרכזית בניו יורק, לקחתי את המזוודה הקטנה של רבי אהרון קוטלר זצ"ל, שכל רכושם היה בה, הלכתי למונית, פתחתי את הדלת, הכנסתי את המזוודה והמתנתי שראש הישיבה והרבנית יבואו. אני רואה שהם מחייכים אלי, ופניתי ללכת. ופתאום אני רואה שכל הגוים שנמצאים שם מסתכלים עלי, ומסתכלים מאחורי על ראש הישיבה.

הגה"צ רבי שלמה ברעוודה זצ"ל על חירות והכרת הטוב

הלי"ה הַגָּהּ בְּלִגְנוֹ מִסְבִּין (הגדה של פסח)

אח"כ עשה התעמלות בידיו, ברגליו, בראשו, ובכל גופו, ממש השתגע עם כל מיני תנועות!

לאחר המלחמה, כשהגיעה הישיבה לארה"ב, סיפר לי אחד מתלמידיה כך: היה לו חדר באיזה בית בשנחאי, ומחדרו היה צריך לעבור דרך כמה רחובות עד הישיבה, ובאחד מהם היה בית סוהר סיני. הסינים גם הם אכזרים גדולים, אחיהם של היפנים, ובבית הסוהר הם מענים את אסיריהם עינויים עצומים. יום אחד הוא עבר ברחוב, וראה ציבור גדול שהתקבץ על יד שער בית הסוהר. הוא הציץ לראות מה הולך כאן, וראה שפתאום ניגש שוטר דרך חצר בית הסוהר, אווזו בידו של אסיר, כנביא אותו עד השער, פותח אותו ודוחף את האסיר החוצה. הוא יצא לחירות. כל האנשים שעמדו שם היו בני משפחה וידידים שלו, וכולם ניגשו כדי לחבקו ולנשקו. לפתע הוא עשה תנועות בידיו, לסמן להם שיתרחקו ממנו, ושאר אחד לא יגש אליו. הוא צעק ועשה תנועות עם הידיים: "רחוק! רחוק! עוד! עוד! עוד!", עד שנשאר חצי עיגול פנוי מסביבו. ואז הוא התחיל לקפוץ קפיצות עצומות עד לשמים. אח"כ התחיל לרוץ מהקצה עד הקצה לכל מיני כיוונים. אח"כ עשה התעמלות בידיו, ברגליו, בראשו, ובכל גופו, ממש השתגע עם כל מיני תנועות! למה?

יש לי שאלה: וכי כל אדם עשיר, בכל פעם שאוכל הוא שותה ד' כוסות של יין? האם תמיד הוא מיסב? האם תמיד הוא שם את כל כלי הכסף והזהב שלו על השולחן? לפעמים כן, ולפעמים לא. אדם עשיר בכלל עושה רק מה שהוא רוצה, ואם הוא משתגע אחר היין ואין לו סבלנות עד שהמלצר יבא, הוא גם מוזג לעצמו את הכוס... אז מהו הענין שחייבנו לעשות כל מיני פעולות של עשירים מופלגים, הרי אפילו עשירים מופלגים לאו דוקא נוהגים את כל הפעולות האלה?

התירוץ הוא, שבליל פסח אין אנו 'סתם עשירים'. הרמב"ם כותב "בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים שנאמר 'ואותנו הוציא משם' וגו'. ועל דבר זה צוה הקדוש ברוך הוא בתורה 'זכרת כי עבד היית', כלומר כאילו

אתה בעצמך היית עבד ויצאת לחירות ונפדית", עכ"ל אספר לכם סיפור: היתה ישיבה אחת שזכתה להנצל מידי הגרמנים - החיות הטורפות - בשלימות, היא ישיבת מיר. הם ברחו מפולין לווילנא שבליטא, ושם בניסי ניסים נתן הקב"ה בלב הקונסול היפני לתת אשרות כניסה ליפן, בדרך לאיזה אי שלא היה קיים בעולם... וברגע שהוא גמר לתת לבחור האחרון של הישיבה את האשרה, קיבל טלגרמה מיפן להפסיק. היו להם ניסים גלויים. הם הגיעו לקובה שביפן, והיו שם יהודים ששמחו שמחה גדולה בהם. אבל יום אחד החליטה הממשלה היפנית האכזרית לגרש אותם מקובה לעיר שנחאי בסין, שהיתה אז תחת הכיבוש היפני.

לפני כמה שנים שילם הקב"ה לקובה על הגירוש הזה, עם רעידת אדמה עצומה, רח"ל. וחוזי מזה אם היו היפנים המטורפים האלה מאחסנים את ישיבת מיר ביפן, מסתבר שלא היו 'זוכים' לשני הפצצות הגרעיניות שזרקו עליהם האמריקאים בסוף המלחמה, כי הישיבה היתה מוגינה עליהם. וראיה לדבר: בזמן המלחמה הפציצו הגרמנים בלי רחמנות את כל מדינת אנגליה, איזה פצצות זרקו עליהם. אבל היה מקום אחד בכל אנגליה שלא ניוק כלל: העיר גייטסהד, שבה התקיימה ישיבה. נמצא שהיפנים גרשו את מקור ההצלה שלהם לשנחאי.

כי הוא רצה להוכיח לעצמו שהוא באמת בן חורין, וכבר לא מגבילים את התנועות של גופו. במשך כרבע שעה הוא עשה את הדברים האלה, עד שהיה בטוח שהוא בן חורין, ואז סימן להם לגשת אליו. חיבקוהו, נישקוהו, ו'שלום על הסינים'...

היתה זו השגחה פרטית שהוא סיפר לי את זה, כי זה הפשט ברמב"ם! הוא כותב להלכה שכל מה שעושים לבילי פסח דרך חירות, זה כדי להרגיש כאילו עכשיו יצאנו ממצרים, כאילו אתה עצמך היית עבד, ויצאת לחירות ונפדית. לא מספיק שהאדם ירגיש שיצא ממצרים, הוא צריך להרגיש קודם כל איך שהיה עבד, ואח"כ איך שהקב"ה הוציאנו מעבדות לחירות. ומי שברגע זה יצא לחירות, באמת עושה את שיא המעשים המוכיחים חירות: הרבה יין, הסיבה, לא שובר עצם, שם כלי כסף וכלי זהב על השולחן, וכו' וכו'. ואת זה חייב כל אחד מאיתנו להרגיש לבילי פסח.

האדם צריך להרגיש כאילו בשעה זו כמש הוא יצא, ומי שהיה אסור ח"ו בבית האסורים זמן רב, וכבר התיימש מלצאת פעם לחירות, ופתאום מוציאים אותו - ברגע הראשון הוא לא יודע מה לעשות עם עצמו, ולכן הוא נוהג כל מיני מנהגים של בן חורין עד הקצה האחרון ממש! זהו מצבנו לבילי פסח.

אנחנו מוקפים היום בחו"ל בגויים נבזים ושפלים, בין אדם למקום ובין אדם לחבירו. הירידה המוסרית גרועה יותר מדור המבול. שקר, גזילה, וכו'. ובארצנו הקדושה אנו מוקפים לא רק משונאינו ה'בני דודים' המפורסמים, אלא נוסף גם הוא על שונאינו - אחינו תועי דרך, שאני קורא להם 'עמי הארץ', כי הם לא יודעים כלום! לא מתורה, ולא מאמונה. הם מכנים את עצמם 'חילונים', אבל אמרתי כבר לפני שנים שאני רוצה להחזיר את 'עטרת עם הארצות' ליושנה, ולכנותם 'עמי הארץ', אבל הם לא רוצים לקבל את התואר הזה ממני...

עמי הארץ האלה, למיניהם ולסוגיהם, שונאים את דת קדשנו בתכלית השנאה, וגם את מקיימיה הם שונאים בתכלית. הם מביאים את כל כלל ישראל למצב כזה של סכנת נפשות, עד שאנשים מפחדים בזמן האחרון לשמוע חדשות! שפיכות דמים נהיתה כמו מים שנשפכים! למצב כזה הביאו אותנו כאן בארצנו הקדושה.

לכן שמתי לי למטרה בדרשות אלו, להוציא את הציבור לשעה קלה מעולם הטומאה, לשכוח מדברים אלו, ולהכנס לעולם הקדושה, הטהרה והאמת. אני לא סתם דורש דרשות ומפרש פירושים. אני מנסה בשעת הדרשה להוציא את הציבור מאוירת הטומאה, כדי שינשמו לשעה קלה את אויר תורתנו הקדושה, בכל לב ונפש, זוהי מטרתו. ועכשיו ניכנס לעולם האמת!

לפני כמה עשרות שנים, אמר מרן הרב מבריסק זצ"ל לאחד מבניו בערב פסח, שזו אחת מהמצוות הקשות ביותר לקיימן

ביארנו שחז"ל, ע"פ התוה"ק, חייבו כל יהודי להרגיש לבילי פסח כאילו הוא יצא עכשיו משעבוד מצרים. הוא עצמו היה עבד, והקב"ה שחרר ופדה אותו משם. לפני כמה עשרות שנים, אמר מרן הרב

מבריסק זצ"ל לאחד מבניו בערב פסח, שזו אחת מהמצוות הקשות ביותר לקיימן, שאדם בדור הזה ירגיש את עצמו כאילו הוא עצמו היה במצרים ויצא לחירות! אכן מצוה קשה, אבל אין לנו ברירה אלא לקיים את ההרגש הזה.

והנה מדת 'הכרת הטובה', היא המדה החשובה ביותר לאדם בעוה"ל. כך כותבים כל הספרים הקדושים. ומדת 'כפוי טובה', היא המדה הגרועה ביותר. אבל בדור הזה של מפונקים, לא מדברים על המדות האלה, זה לא נושא מודרני... מפונק אינו מכיר טובה! זה אדם שמסתובב בעולם עם מהלך מחשבה כזה: "הכל מגיע לי, וכשאני מקבל משהו זה תשלום חוב שמגיע לי! אני לא חייב להודות לאף אחד בעולם, גם לא לקב"ה!".

מתי מפונק כן מודה? כשהוא צריך טובה נוספת מחבירו... הוא ניגש אליו ואומר לו כך: "חיים, ידידי היקר! לפני חצי שנה עשית לי טובה, אין מילים בפי להביע את רגשי הודאתי אליך!". והוא חושב בלבו: "לכן לא הבעת עד עכשיו, כי אין לך מילים...". "אבל כעת אני זקוק לעוד טובה, אני מברך אותך על מה שעשית לי אז, פשוט הצלת אותי!". "בדור הזה זה נקרא "תודה". "תודה - ותעשה לי עוד טובה"... אבל כל זמן שהוא לא צריך עוד טובה - הוא לא מודה, או שהוא אומר "תודה רבה" בנשימה אחת, ובזה הדבר נגמר. אדם לא מרגיש שהוא צריך להודות.

הייתי פעם מחנך, ונשארה לי עדיין את 'המחלה' של מחנכים

הייתי פעם מחנך, ונשארה לי עדיין את 'המחלה' של מחנכים. לא את הכשרון, רק את החסרון... לפעמים אני רץ בבוקר לתפילה, וילד או ילדה מבקשים ממני: "תעביר אותי את הכביש". אני לא אומר לו: "טוב, תעבור", אלא מעביר אותו בעצמי. אני מסתכל לכל הצדדים כמו ציפור, גם בודק אם לא בא מסוק מאיזה מקום... עד שאני מעביר אותו. ושמתי לב שאולי ילד אחד מתוך עשרה אומר לי "תודה"! וכשאחד זה אומר תודה, אני עומד שם ומשתומם: הייתי רוצה להכיר את אביו ואמו היקרים!

מורי ורבותי, לפני שאני דורש על הנושא הזה, אני פשוט מתיימש. בדור הזה, לדבר על מידת הכרת הטוב - זה כמו לדבר לקיר! והמהר"ל אומר שזה יסוד מצות עשה של סיפור יצי"מ! זה איום ונורא, הרי מי שאין לו את המידה הזאת - אין לו שייכות לליל הסדר, זה כמו מוצרי שיושב על יד השולחן "זכר ליציאת מצרים"... איזו שייכות יש לו?

זכיתי להכיר גדולי ישראל מלפני כמה דורות, ביניהם מרן קדוש ישראל החזו"א זצ"ל, מרן הרב מבריסק זצ"ל, ועוד. לכל אחד מהם היה סגנון מיוחד, כידוע, ממש כמו עולם אחר. אבל בדבר אחד כולם היו שווים בלי שום שינוי: במידת הכרת הטוב!

אדם אחד נכנס פעם למרן החזו"א, לאחר מלחמת העולם השנייה, והציג את עצמו שאבא שלו הכיר את אביו של החזו"א. החזו"א חשב כמה רגעים, ואמר בהתרגשות: "אני נזכר שאבא שלך עשה פעם טובה לאבא שלי!". הוא קם ממקומו, חיבק אותו, ואמר לו: "מה אני

יכול לעשות בשבילך, כל ימי חיך? רק תבקש ממני!". ולעולם ועד הוא הכיר טובה לאיש הזה, שאבא שלו עשה טובה לאביו...

ברגע שהרב מבריסק ראה אותו, מיד ניגש אליו, חיבק אותו, נישק אותו, בכה מהתרגשות, והתחיל לתת לו ברכות

ואצל הרב מבריסק זצ"ל היה בדיוק אותו הדבר! קרוב משפחה שלי, שהיה אדם פשוט ביותר, נתן פעם רשות לרב מבריסק להתאכסן אצלו בקומת קרקע בוורשה, בתחילת ההפצצה של הגרמנים. הרב התאכסן בקומה השניה, וביקש לרדת לקומת קרקע, ונתנו לו להיות שם כמה ימים, עד שברח לליטא וניצל בחסדי השי"ת. והנה האדם הזה זכה לצאת בחיים מכל העסק באירופה, הגיע לא", ונכנס לרב מבריסק. אני חוזר ואומר לכם שהוא היה אדם פשוט מאוד! אבל ברגע שהרב מבריסק ראה אותו, מיד ניגש אליו, חיבק אותו, נישק אותו, בכה מהתרגשות, והתחיל לתת לו ברכות. עמדו שם אנשים ולא הבינו: אדם כזה פשוט, מה זה צריך להיות? וכל ימי חייו לא הפסיק הרב לעשות לו טובות, בגלל שנתן לו להתאכסן כמה ימים בדירתו!

כשלמדתי בארה"ב בישיבתו של גאון הגאונים רבי אהרון קוטלר זצ"ל, היתה התפילה בישיבה ביום הכיפורים עד לשמים. למדתי בהרבה ישיבות, אבל שם זה היה מיוחד מאוד. והנה לגודל תמוהוני, מיד במוצאי יו"כ, תשעים וחמשה אחוז מהבחורים נסעו הביתה, כל אחד לעירו! אני 'התעצלתי', ונשארת עד למחרת. לאחר תפילה כזאת הולכים הביתה כבר בלילה?

הרבנית ישיבה על ידו ואמרה תהילים כל הדרך

בבוקר היה בקושי מנין, יחד עם ראש הישיבה זצ"ל. ולאחר התפילה וארוחת הבוקר, הלכנו כולנו לאוטובוס. מרן ראש הישיבה לא נסע במוניות, רק באוטובוס, חבל על כספי הישיבה! זה כמו סיפור מלפני אלפי שנה... הוא ישב מולי באוטובוס, יחד עם הרבנית, וניסיתי כמה פעמים לשאול אותו שאלות. הוא היה ידוע בתור כזה גאון וחרף, שמורנו ורבנו הרך שך זצ"ל אמר בהספדו, שהאור שמח אמר על ר' אהרון כך: "אומרים עליו שהוא 'עילוי'. לפני שש מאות שנה גם כן היה נחשב לעילוי!". כך הוא אמר עליו. על כל מה ששאלו אותו בכל התורה כולה, היה אומר תוך רגע גאונות שבגאונות. אבל עכשיו הוא אמר לי כמה פעמים, שהוא כ"כ חלש מהצום שלא יכול לדבר. רק ישב לו, והיה לבן ממש כמו סיד. הרבנית ישיבה על ידו ואמרה תהילים כל הדרך, היתה צדיקה אחת בעולם.

כשהגענו לתחנה המרכזית בניו יורק, לקחתי את המזוודה הקטנה שלהם, שכל רכושם היה בה, הלכתי למונית, פתחתי את הדלת, הכנסתי את המזוודה והמתנתי שראש הישיבה והרבנית יבואו. אני רואה שהם מחייכים אלי, ופניתי ללכת. ופתאום אני רואה שכל הגוים שנמצאים שם מסתכלים עלי, ומסתכלים מאחורי על ראש הישיבה. פניתי לאחור, וראיתי שראש הישיבה לא נכנס למונית,

וגם לא הרבנית. שניהם עומדים עם השתחויות, ומברכים אותי על 'הדבר הגדול ביותר שעשיתי בשבילם': בחרו צעיר לקח מזודה קטנה, ושם אותה במונית... הם לא מפסיקים להשתחוות, והגוים מסתכלים ומשתוממים. הם הבחינו שזה אדם זקן עם הדרת פנים, ומולו עומד בחור מסכן, נראיתי עוד יותר גרוע מהיום... והם לא מפסיקים להודות לי, עד שהתביישתי וברחתי! אם לא, בטח היו עומדים שם עד היום... אתם לא יודעים איך שזה היה נראה, מה כבר עשיתי בשבילם?!

כולכם מכירים את ספר חובת הלבבות

כולכם מכירים את ספר חובת הלבבות. כולם מודים שספרו הקדוש הוא היסוד לכל ספרי המוסר שנכתבו אחריו בכל תפוצות העולם, הכל בנוי על ספרו. גם המלאך המגיד אמר למרן ב"י שילמד בספר חובת הלבבות, אתם יודעים איזו הסכמה מן השמים היא זאת על ספרו! והוא כותב (בשער ג) שכל עבודת השי"ת בנויה על מידה אחת: הכרת הטוב! אם רק יתבונן אדם כמה טובות עשה לו הקב"ה, זה כבר יחייב אותו להיות עובד השי"ת לעולם ועד! לצערנו לא שמענו בדור הזה מהמדה הקדושה הזאת.

תשמעו איזה ביטויים יש בראשונים על זה: הספר חסידים כותב: שאם תפגוש פעם אדם כפוי טובה, אל תתעסק עימו לעולם, כי אין גרוע יותר מאדם כזה!

רבנו בחיי (שמות א, ח) מביא מהמדרשים לבאר, איך הגיע פרעה מלך מצרים, השחצן הזה, להיות כופר בעיקר, ולומר: "מי ה' אשר אשמע בקולו"? עד כדי כך, שחז"ל אומרים (ש"ר ה יד) שהוא אמר: "אני בראתי את עצמי ואת הנילוס", אף אחד לא ברא אותי! אתם שומעים איזה כופר בעיקר הוא היה! חז"ל אומרים (ע"ב ב"ר ק, ש"ר ה) שהוא הגיע לכך הוא ע"י "שלא ידע את יוסף". כבר בטובתו של בשר ודם, ומזה הגיע להיות כופר בעיקר.

גם ספר החינוך כותב בטעם מצות כיבוד אב ואם, שהקב"ה רצה להביא את האדם להיות מכיר בטובתו של המקום ברוך הוא, לכן נתן לו מצות כבוד אב ואם, כדי שכבר מגיל צעיר יתחנך להכיר טובה לבני אדם שעשו לו טובה, מתוך תקווה שכשיתבגר יכיר בטובתו של הקב"ה. מה יש להוסיף על דברים אלו.

לכן יש לנו חידוש לבילי פסח: "כל המרבה לספר הרי זה משובח", ולשון הרמב"ם: "כל המאריך וכל המוסיף הרי זה משובח". כל השנה אין לנו ביטוי כזה. להיפך, גם בדברי תורה אומרים חז"ל (פסחים ג): "לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה", "לעולם יהיו דבריו של אדם מועטים לפני המקום" (ברכות כא.), "מילה בסלע משתוקא בתרין" (מגילה יח.), רוצים מה שפחות דיבורים מהאדם. לבילי יום הכיפורים מתחילים עם "כל נדרי", כדי ללמד לכל בית ישראל: ראו איך שדיבור פוגם ומזיק מאוד! לכן אנחנו מבטלים את כל הנדרים והשבועות והחרמים וכו'.

זה בכל השנה, אבל לבילי פסח רוצים שאדם יאריך, ירבה ויוסיף (ע"י פסחים קטז). מדוע? משום שבהכרת הטוב אדרבה תוסיף ותאריך! כי גוף האדם אינו מכיר טובה, החלק הבהמי שבאדם הוא כפוי טובה,

רק הנשמה מכירה טובה. ולכן הגוף לא רוצה להאריך בהבעת תודה, מספיק לו "תודה רבה", לפעמים "תודה רבה רבה", וזהו. גם זה יותר מדי... כמה מלחמות יש בבתים בין הורים לילדיהם הקטנים: "תגיד תודה לדוד, תגיד תודה"... אני זוכר שנכנסתי פעם לבית של ידיד, נתתי משהו לילדו הקטן, והוא פנה ללכת. אביו קרא לו ואמר: "בוא תגיד תודה לדוד!". אתם יודעים מה הוא ענה? "לא תודה, דוד!". אני זוכר את זה עד היום... תאמינו לי שאם לא היינו מתביישים, גם אנו כך היינו מתבטאים. לכן חייבו אותנו הקב"ה וחז"ל הקדושים להאריך בליל פסח.

והנה המילים האחרונות של חיוב ההגדה, הן סוף תפילת "נשמת כל חי" (זו התפילה שמביעה את הכרת הטובה יותר מכל התפילות שיש לנו בסידור! "אילו פינו מלא שירה כים, ולשונו רינה כהמון גליו, ושפתותינו שבה כמרחבי רקיע" וכו'. אם כל יהודי היה גדול ממש כמו העולם כולו, ופותח את פיו להודות לקב"ה, אעפ"כ: "אין אנחנו יכולים להודות לך על אחת מאלף אלפי וריבי רבבות פעמים שעשית" וכו'. זה פה יהודי! זה מכיר טובה! אני מודה שאיני יכול לצאת ידי חובתי אפילו בחלק אחד ממליארד! "על כן איברים שפילגת בנו, ורוח ונשמה שנפחת באפנו, הן הם יודו וישבחו" וכו', כל החיים צריך האדם לשבח ככל שביכולתו.

ובסוף אנו אומרים פסוק שאמרו דוד המלך ע"ה (תהלים לה). איך הוא הביע זאת? "כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך!". העצמות, שהן החלק הגופני והחזק ביותר שבאדם, אינן מכירות טובה. עצם מראה על 'כוחי ועוצם ידי', אני מרגיש שיש לי כח עצמי. אבל בסוף הסדר, לאחר כל סיפור יצי"מ, לאחר אכילת מצה ומרור שטיהרו וקידשו את הגוף, ולאחר ששתינו ד' כוסות להודות ולפרסם את ניסיו יתב"ש, קיבל האדם גוף טהור. ואז אפילו העצמות תאמרנה ה' מי כמוך!".

ממשיך דוד המלך ע"ה: "מציל עני מחזק ממנו, ועני ואביון מגוולו". רבוש"ע, הגעתי למסקנא שכל אדם בעולם הזה בעצם הוא בבחינת 'עני'. לשון הזה"ק (וישלח קסח: קע). על עני הוא "לית ליה מגרמיה כלום", אין לו מעצמו שום רכוש, שום כח, שום שכל, רק מה שנותנים לו יש לו. לעשיר יש משלו, אבל העני, אם לא יתנו לו אוכל יום אחד - הוא ימות ברעב. דוד המלך אומר, שאפילו העצמות בעלות הכח הגיעו למסקנא: איך אנחנו קיימות? כי אתה יתברך שמך, בכל רגע מציל עני מחזק ממנו. לאדם אין מעצמו שום כח בעולם! אני כמו המצה הזאת, אין בי כלום, אז איך אני מתקיים כאן בעולם? רק ע"י שאתה מציל אותי ממות, ועני ואביון מגוולו - מהפסדים אחרים. זו ההסתוריה של האדם בעוה"ז. הקב"ה מציל אותנו יומם ולילה כל ימי חיינו, ולכן הוא חי. להגיע להכרה כזאת צריכים סדר שלם. נמצא שדוקא ההלל, והנשמת כל חי, הם השיא והתכלית של סיפור יציאת מצרים, ודוקא בהם מזלזלים... בסיפור עצמו משקיעים ומאריכים, אבל 'נשמת' הרי אומרים כל שבת, והלל כל יו"ט, אז מה החידוש בהם? אבל האמת היא להיפך. ההלל, יחד עם הלל הגדול, והנשמת, הם השיא של הכרת הטובה, ובהם תשיר עד כלות הנפש.

(חלקי קטעים מלוקטים וערוכים, מתוך הספר 'שיח שלמה' - דרשות הגה"צ רבי שלמה ברעיוודה זצ"ל בעריכת הרב תומר איזק)

האם ניתן לברך ברכת האילנות שלא בחודש ניסן

בימים אלו לומדים הלכות ברכות בדף היומי בהלכה במשנה ברורה
הצטרף עכשיו גם אתה, לעשרות אלפי הלומדים ותזכה להיות מהזוכים לימובטח לו שהוא בן עולם הבא

להצטרפות ללימוד ולתוכניות המבחנים והמילגות, היכנסו לעמדות נדרים פלוס' ובמוקד דרשו' 02-5609000

כשהילד רואה אותך הוא צריך לרוץ אליך, ולא לברוח לרחוב השני... לא צריך להכביד עליו יותר מדאי בשאלות, 'מה למדת היום?... וכדומה. אדרבה, תגיד לו, 'טוב שהשתתפת בשיעור והרבי היה מרוצה ממך', למה אתה הולך "למצוץ" לו את הדם? תשמח שברוך ה' הוא ישב היום בחיידר, ושהרבי לא שלח אותו אליך בחזרה.

הגאון רבי משה מרדכי שולזינגר זצוק"ל על 'חינוך' 'אידיש נחת' ו'מידות טובות'...

הַגְּדֵת לְבָבָה (שמות יג, ה)

צריך לדעת לא לעשות מצב רוח לא טוב, ולא "אווירת נכאים", - לא לאשה ולא לילדים. ולדעת היטב, איך לדבר עם ילד, איך לקרבו ואיך לעודד אותו... איך לעודד ילד, כך שהילד ישמח להיפגש אתך, ושלא יגיע, חס ושלום, מצב שהילד יאמר, 'אם האבא נמצא אני לא בא...'
מספרים על מליצה שאמר הברסקער רב.

הילדים של הברסקער רב ישבו בביתם, בברסק, ודיברו, ובאמצע נכנס הרב... וכשהרב נכנס נהיה שקט... אתה מבין?... - כאן. הם הרי לא תופסים דבר כזה. כשהברסקער רב נכנס, נהיה פ ח ד...
והברסקער רב רצה להכניס להם מצב רוח טוב, אז הוא אמר, שעכשיו מקיימים את המשנה 'משנכנס 'אב', ממעטין בשמחה...

- כשהילד רואה אותך הוא צריך לרוץ אליך, ולא לברוח לרחוב השני... לא צריך להכביד עליו יותר מדאי בשאלות, 'מה למדת היום?... וכדומה. אדרבה. תגיד לו, 'טוב שהשתתפת בשיעור ושאלת הרבה שאלות, והרבי היה מרוצה ממך', וכדומה, למה אתה הולך "למצוץ" לו את הדם? מה אתה הולך "לנקר לו את הגידים"?
תשמח שברוך ה' הוא ישב היום בחיידר, ושהרבי לא שלח אותו אליך בחזרה. צריך לדעת, שבחיים, לאט לאט לומדים...

תוך ששה שבועות צומח פה ר' שמואל רוזובסקי חדש...

סליחה שאני אומר את הדברים האלה, אבל הרי אילו לא באנו לכאן אלא רק בשביל זה, דיינו. ובאמת, שזה הדבר העיקרי שרציתי כאן לדבר. ואמנם דברנו כאן הרבה דברים טובים ורציניים, ובודאי שהם לא היו דברים בטלים, אבל זה העיקר, מה שכל אחד יקח מהימים טובים האלו...

- אומרים, "והשיאנו ה' אלקינו את ברכת מועדיך לחיים ולשלום", שהברכה של החג תביא אותנו לחיים ולשלום לשמחה ולששון, ושבאמת תחול עלינו הברכה כאשר רצית ואמרת לברכנו'.
איפה זה ה' ואמרת לברכנו'?

אמר הברסקער רב, כתוב בפסוק "והיית אך שמח", ואומר רש"י, זו הבטחה לישראל, שהקב"ה מבטיח לנו שאם נעשה את החג כמו שצריך, אז יתקיים בנו 'והיית אך שמח'.

ממילא, צריך שהחג באמת יהיה באופן כזה שיביא עלינו דברים טובים, ולזרוק את כל השטויות שנמצאים אצל בן אדם, ולא ללכת אחרי רצונותיו בלי מחשבה.

- הנה, האבא הרי רוצה שהבן שלו יהיה, כך וכך... וכו' וכו' וכו'... ולפעמים הוא לא חושב, ומיד כשהילד שלו מגיע לגיל "חיידר", הוא כבר רוצה לעשות אותו שיעורים בזמני הפנאי, ובמשך הזמן הוא גם עלול להגיע לידי כך שהוא יעמיס עליו וילמד אתו [גם כשהוא

כשההורים צעירים ויש להם ילדים קטנים הם רוצים לראות מהר את התוצאות. ורוצים לראות את בנם גודל ובזמן קצר, ואפילו שבתוך ששה שבועות, הוא נהיה ר' שמואל רוזובסקי... - כך אמר פעם ר' ברוך שיש שליט"א.

כששאלתי אותו, 'מה עם הבן שלי? אז הוא אמר, 'הבן שלך?... תוך ששה שבועות צומח פה ר' שמואל רוזובסקי חדש...

'ולמה דווקא ר' שמואל רוזובסקי'...??
...מכיון שאני רואה שהנקודות המופלאות של הבן שלך, מתאימות עם הנקודות הנפלאות של ר' שמואל רוזובסקי...
- זה הרי נוסח דיבור שעושה טוב על הלב.

לא מסוגל] "קצות", "נתיבות" ו"משובב", או שילמד את משניות טהרות עם ר"ש... -- צריך שתהיה מרוצה שהוא ידע את החומר שלומדים ב"חידר", ותראה שהוא יחזור על זה, אבל להעמיס עליו יותר מדאי?... כשהייתי אבא לשני ילדים שלמדו אצל ר' יידל אקרמן, מפעם לפעם הייתי בא ויושב שם, לראות איך הם מתקדמים בלימוד וכו'. וכשראה אותי כך, ר' יידל אקרמן, על אף שלא אמרתי לו שום דבר, הוא אמר לי באידיש, 'מה אתה מודאג?!...'
איר דארפט וויסן, אז אידישע נאחעס קליינצאך צו ביסלאך צו ביסלאך...
אתה צריך לדעת, שנחת יהודי מתקבץ לאט לאט... ועל כל פנים, זה נכון!

- וצריך לדעת שככה זה... שלא ביום אחד ולא בששה שבועות נהיים ר' שמואל רוזובסקי, אלא זה מתקבץ לאט לאט...
עם הדברים האלה שהוא אמר לי, הוא עשה לי בזה טובה גדולה. בן אדם צריך לדעת, שלפעמים, משפט אחד פותח לבן אדם את העיניים. זה מה שצריך לדעת ולחשוב כסדר...
כי לפעמים כאשר רואים איך ילדים הולכים עם האבא, זה ממש רחמנות עליהם, ממש רחמנות... לכן צריך לדעת, שלא ליצור "סכסוכים" עם ילדים ולא להיכנס איתם לויכוחים בנושאים שטוטיים וכו', ואם בכל זאת "תופסים" פעם ילד במשהו, מסיחים את דעתו מיד לנושא אחר, ותמיד לראות להמשיך את ה"ושמחת", שיהיה באמת המשך של השמחה מה שהיה במועדים וכמו שאמר הטשיבינר רב, נאר בשמחה...
נאר בשמחה... [- רק בשמחה].

צריך מאד לראות שילדים לא יהיו רעבים...

ככה, את כל האוירה בבית לעשות, שיהיה שמחה בבית. וגם אם עד היום לא היה כך, מותר להתחיל בזה מהיום, וכמו שהרב שך אמר, תמיד להיכנס הביתה עם חיון, ולצאת מהבית עם חיון. וחזן מזה, אם כבר דברנו לגבי ההתנהגות עם ילדים, צריך מאד לראות שילדים לא יהיו רעבים...
אתה שומע?? זה מאד חמור מה שאומרים עכשיו וכך קבלתי ממרן הרב שך. הוא אמר לי על ילד אחד, זה לא פלא על פלוני שהוא התדרדר וירד מדעתו, מכיוון שאין שם אוכל בבית...
- הוא "תפס" את הנקודה. שאלתי אותו, והרי יש שמה עוד צרכים? והשיב לי, זה שלא היה שמה אוכל, זה יותר מהכל, כי על ידי האוכל יורד לו ה"עומס"... וכך ה"מבינים" אומרים, שזה הדבר הכי גרוע...

דע לך, אם ילד בא הביתה בצהריים מהחידר, או ילדה מהבית ספר והאמא עדיין לא נמצאת, וגם אם האמא כבר נמצאת אך עדיין לא התארגנו שתהיה ארוחת צהריים מסודרת על השולחן, והאמא עדיין לא "פשיךה" לארוחת צהריים, וזה הרי לא ענין קצר, להכין ארוחת צהריים... תדע, תמיד צריך שיהיה משהו שיוכלו לקחת בעצמם, להכניס לפה ולאכול...
- כך אמרה הצדקנית מרת חוה מקלב ע"ה, (ושמענו מהרבנית א"ח לרבנו צוק"ל, שהיתה הרבנית חוה מקלב ע"ה אומרת זאת בשם

הרבנית ברמן ע"ה בת מרן בעל ה"קהלות יעקב זיע"א), אשר הייתה תמיד דורשת לפני הנשים, כאן ב"זכרון מאיר", ואני רק מצטט מתוך מה שאמרה, כי זה דבר חכמה.

..הדבר הראשון שצריך כשהילד בא הביתה, שיהיה לו מה לאכול, לא משנה אם זה "ביגאלאך" או "מציות", או "וופלים" ולא משנה אם זה "וופל מצופה" או לא מצופה... העיקר שמיד כאשר הילד בא הביתה, הוא יודע שהוא יכול לגשת. הוא מברך ברכה ואוכל כל צרכו... בלי להגיד לו דעות לאכול מעט וכד', ובוודאי שלא להתחיל לצעוק עליו לחכות, או אם הוא "משלב ידים" או לא "משלב ידים", דבר ראשון שיאכל משהו...

תדעו לכם, שהדברים שמדברים פה כעת, הם מאוד חשובים ואלו דברים שאין לכם סיכוי לשמוע אותם במקומות אחרים. פעם דיברתי עם אברך דברים אלו ושאלתי אותו, 'וכי מימך לא שמעת את הדברים האלו, דברים יסודיים, איך שצריך להתנהג בין אדם לחבירו?! לא דיברו איתך על זה לפני החתונה?' ואמר לי, 'אני לא יודע, אצלינו היו אומרים שיחה פעמיים בשבוע ואף פעם לא דיברו מעניינים אלו. אלא, מביאים פסוק ואומרים שהפסוק קשה, מביאים מדרש ואומרים שהמדרש קשה ובסוף "מיישבים" את ה"קושיות"... - ולו לא נהיה מיושב, הוא לא יודע בדיוק מה שאמרו. וגם אם הוא כן יודע איך הפסוק מיושב ושהמדרש "בסדר"... אבל, על כל פנים, מכל השיחות כגון אלו שהוא שמע, הוא לא התחנך אפילו בפרומיל של אנושיות, והוא לא שמע מה שצריך לדעת, ולכן חשוב מאד לדעת מה שמדברים עכשיו, והיה זה שכרנו.

והאמת היא, שלפעמים מאד חשוב, שלפני שכן אדם בא הביתה, גם הוא יאכל קודם משהו.

היה כאן ב"זכרון מאיר" יהודי אחד, שאינו בן תורה שהיה עובד ולפני שהוא היה מגיע הביתה, הוא היה אוכל באופן קבוע באיזו מסעדה, ואשתו, במשך שנים, לא ידעה מזה. פעם אחת זה נודע לי ממנו, וסיכמנו שלא אגלה זאת. על כל פנים, אחרי שהוא היה אוכל שם במסעדה היה מגיע לפה, ל"זכרון מאיר", שבע, וכשאשתו היתה מציעה לו לאכול היה אומר, "לא צריך לטרוח מדאי", וכו' ואחר כך מאוחר יותר, היה מתארגן לאכול, אבל בעיקר מה שהוא רצה, שלא יהיה לחץ מזה שאין אוכל, ולהישאר רגוע.

אבל האמת היא שצריך לדעת שההיפך הוא הנכון. אם אשה מכינה לאכול - צריכים לאכול, אפילו עם כל זה שאין תיאבון, ואני לא מחזיק בלאכול, ואולי אני אלך קודם לישון כמה שעות ואחר כך נאכלי... זה לא בסדר...**לגמרי לא בסדר**. וצריך להתחנך שלא לעשות כך.

הסטייפלר שאל אתה עוזר בבית?

כמה שהסטייפלר היה גדול וקדוש, וכמה שהוא היה איש אלוקים, ממש, וראו אצלו מופתים, והמופת הכי גדול זה ה"קהילות יעקב", וכמה שהוא היה כמו החסיד של ה"חובות הלבבות" עם כל הדרגות; עם האמונה, ועם הבטחון, ועם שער הבחינה, ועם יחוד המעשה, ועם חשבון הנפש, ועם אהבת ה'. הוא גם היה גאון ממש - לא סתם

גאון אלא עם כל העיליות שבו -בבין אדם לחבירו, אותה גאונות שיש ב"קהלות יעקב" היתה בבין אדם לחבירו, והוא היה חוזר ומשנן את זה.

הוא היה פיקח עצום - ממש חכימא דיהודאי. ופעם בא אליו אברך אחד, וסיפר שהוא מתמיד, והוא צריך שיעזור לו לסדר את הסדרים שלו ואת הזמנים שלו. מיד הוא תפס את העניין. [על המקום הוא היה תופס], והוא אמר לו; אני רואה שאתה מתמיד, אבל לאשתך אתה עוזר פעם?... לפי איך שאתה שואל, נראה לי שאתה אף פעם לא עוזר לאשתך...! אתה חושב שמסתובבת לך שפחה בבית? - ההוא נדהם לשמוע את זה.

- פעם אברך אחד בא להרב שך מלא טענות ומענות, ואמר לו הרב שך, 'תגיד לי, אתה עוזר בבית? אתה מבין שצריך לעזור בבית?' - כך הרב שך אמר לו. ההוא שואל את הרב שך. "מה צריך לעשות? אז הרב שך התחיל לפרט לו מה שצריך לעשות... שואל האברך ההוא את הרב שך מאיפה הראש ישיבה יודע את כל הדברים האלה? והרב שך משיב לו, 'זה הדברים שאני עושה...'

לאמא שלנו היו שלשה "שינים"

זה כל כך נעים לחיות עם בן אדם שלא עושה כלום מעצמו, לא עושה כלום מעצמו... וכבר התחלתי לספר מקודם, שפעם האמא אמרה לו (לאחי רבי שמואל זצ"ל), 'למה אתה שותק?... היה זה בפעמים שעשו לו צרות שונות שאז היה לפעמים שופך בפניה קצת את הלב. אז האמא אמרה לו, 'תראה, למה אתה שותק? לא תמיד צריך לשתוק'. כבר שלמה המלך כותב בקהלת "עת לחשות ועת לדבר". וכתוב בגמ' בובחים [קטו:]: פעמים שאדם שותק ומקבל שכר על השתיקה, ופעמים שמדבר ומקבל שכר על הדיבור [ועי' מהרש"א]. 'תגיד בנחת, אבל למה לשתוק? ענה לה ר' שמואל, 'אני כל החיים שותק'.

למה? כל החיים שותק... - 'כי למדתי את זה ממך'.

לאמא שלנו היו שלשה "שינים",

היא היתה רגילה לומר -- 'מען דארף שווייגן', 'שלינגן'. און 'שיינקען'... אלו הם השלושה "שינים". 'שווייגן' - זה לשתוק, 'שלינגן' - זה לבלוע, ו'שיינקען' - זה להעניק, לוותר ולתת.

- [ובלהעניק כלול הכל, סליחה, מחילה וכל שאר הנותנות].

אפילו בימיה האחרונים, אפילו מתוך שינה כשהיתה מדברת לעצמה, היתה אומרת,

'סימא שווייג'... 'סימא שווייג'...

תראה...

אולי נזכה שזה יועיל למישהו אחד, וגם כאן אולי יועיל אחרי שלושים וחמש שנה, יבוא למישהו איזה שהוא נסיון, וכשהוא יזכר יאמר לעצמו, 'אוי, שמעתי פעם שיש עצה לשתוק, אולי ננסה את העצה הזאת של 'שווייגן און שלינגן', לבלוע, לבלוע, לבלוע...

כל כך היתה מושרשת בזה עד כדי שאמרה בהזדמנות, 'אף פעם בחיים לא העליבו אותי'...

וכי לא העליבו אותה? אף פעם בחיים לא העליבו אותה?... אלא

שכל אחד היא אהבה... והמידות הטובות האלו נדבקו בו... והיו אצלו בתורשה... וכמו שספרנו מקודם, שפעם היא אמרה לו, 'תראה, שמואל, כתוב בגמרא שתלמיד חכם צריך שמינית שבשמינית של גאווה, קצת גאווה צריך שיהיה לו, והוא אמר לה, "נכון, אבל לא ירשתי את זה לא ממך ולא מאבא..."

רק מידות טובות, מידות טובות... לא זכור לי אף פעם אחת שאמר לשני. 'למה עשית?...?...' 'למה עשית ככה?'

אחרי שנפטר האבא שלנו, והאמא נשארה כספינה המיטרפת בלב ים, בלי פרנסה ובלי שום דבר, והעניין של "פנסיה" [מהרבנות של האבא זצ"ל], נסחב תקופה ארוכה עד שאישרו לה אותה - עם מלחמות. דברים פשוטים ומובנים, הלך לה קשה, וזכרני שהיה עסקן אחד חרדי, שציפו ממנו שהוא יסדר את העניינים, וכמו שהחפץ חיים אומר, 'לעולם יהיה אדם מן הטובים ואל יהיה מן הרעים', והיינו שבכל דבר, בכל בקשה, בן אדם יכול להיות 'אדם טוב ולעומת זאת, הוא יכול להיות אדם לא טוב. כך אותו עסקן, אשר היה פשוט שהוא יסדר את העניין, הוא לא סידר...

ויום אחד האמא הלכה וביקשה את עזרתו, והוא אמר לה ש'זה דבר בלתי אפשרי, והיא צריכה להתייאש מזה'.

ואז היא אמרה לו כהאי לישנא. - וזה נשאר לנו כצוואה רוחנית.

ר' (פלונג), תשמע, אני שומעת מזה שאתה אומר. דע לך דבר אחד, אם חס ושלום יהיה לך רע בחיים. תדע לך, שזה לא בגללי, כי אני לא מקפידה עליך... אין לי שום דבר עליך, לכל היותר אני מרחמת עליך... 'אני לא מקפידה עליך, ואני - חס ושלום - לא מאחלת לך שום רע, אני רק מאחלת לך כל טוב...

- היא לא דיברה את זה מן השפה ולחוץ. היא לא דיברה את זה לעיתונות ולא לתקשורת. היא דיברה את זה מעומק הלב הטהור שלה. וכך היא המשיכה והסבירה לו, 'תדע, אין לי עליך שום טענה, אני רק מרחמת עליך...'

- היתה לך הזדמנות, סיעתא דשמיא, יכולת לעשות מצוה גדולה - להרנין לב אלמנה, לשמח יתומים. לא זכית, אז אני מרחמת עליך!! אבל אין לי עליך שום קפידה, לא כעס, ולא כלום. ואם חס ושלום יהיה לך רע בחיים, ידי לא כמעל הזה...

כך היא אמרה, עם כל הלב...

סיפור נוסף היה עם האמא שלנו ע"ה, ש"ה זכינו שהיא גרה איתנו עשרים ושנים, והיא הייתה עושה במשך היום הרבה עבודות והרבה דברים. כבר בשעה שלוש - ארבע לפנות בוקר היתה קמה, וראשית לכל - אחר אמירת תהילים - הייתה מנקה את פחי האשפה ואת כל הכלוך, שנשאר אחרי פינוי הפחים ע"י עובדי העיריה.

את הפחים היא היתה מנקה ומסדרת, ואח"כ היתה מטאטאת את הרחוב, זה היה לוקח לה כשעה - שעתיים לפנות בוקר. - ופעם שמעתי ששכנה ממול עברה לידה ואמרה לה, 'הרבנית, זה לא יפה שהרבנית תעשה את זה, זו עבודה בזויה', והיא ענתה לה ואמרה: 'תראי, אני אשה זקנה, וכבר ראיתי הרבה דברים בחיים. תזכרי מה שאומר לך כלל אחד, אין עבודות בזויות, יש רק אנשים בזוים...' אם אדם עובר עבירה, חס ושלום, ועושה מה שלא צריך לעשות. אז הוא

אדם בזוי, אבל עבודות, אין עבודות בזויות...

ואשה אחרת שאלה אותה פעם לפשר מעשיה בניקוי הרחוב, והיא השיבה לה, 'אני אגיד לך את האמת, כל השנים כשהייתי גרה בחיפה, לא היתה לי כוז זכות, לראות בשעה שלש-ארבע לפנות בוקר שאנשים כבר הולכים עם טלית ותפילין לבית הכנסת, ופה, ב'זכרון מאיר' אני זוכה לראות כל יום בשעה שלש.. ארבע.. חמש לפנות בוקר שאנשים הולכים לבית הכנסת עם טלית ותפילין - יש שהולך עם ה'טלית ותפילין' בשקית, ויש הולך כבר לבוש בהם, אבל עכ"פ זה לא כבוד שכאן בכזה מקום שעוברים עם טלית ותפילין, שיהיה הרחוב מלוכלך...

פתאום בא אדם "מבוהל" ונכנס למטבח כמו 'רוח סערה'...

אח"כ היתה עושה בבית את כל הכלים הרבים שנותרומים האתמול. קודם היתה עושה את הכלים שבכיוור החלבי, אחרי זה היתה עושה הפסקה ואומרת תהילים, ואח"כ היתה עושה את הכיור הבשרי, כך היה סדר היום שלה מידי יום ביומו.

יום אחד, אחרי שהיא כבר עבדה כמה שעות והכיור החלבי היה ריק מכל הכלים, הכל היה נקי ומצוחצה, פתאום בא אדם "מבוהל" ונכנס למטבח כמו 'רוח סערה'... רץ מיד לשיש החלבי, נגש לטרומס של מים חמים שעמד שם באופן קבוע, לקח כוס גדולה, שם קפה וסוכר ומילא שלושת רבעי כוס מים חמים. אח"כ נגש, ופתח את הפרזיז'רד... -ואני זוכר זאת כמו היום, איך שהיא עומדת שם ליד הכיור, וכאלו לא רואה שום דבר מכל התנהגותו הפזיזה.

...הוציא שקית חלב אחת, והיא לא מצאה חן בעיניו, אז הוא החזיר אותה למקומה, והוציא שקית חלב אחרת, נגש אל השיש למזוג לכוס, ושפך בבהילות... כמובן שכל החלב נשפך על השיש הנקי. הכוס התהפכה ונהיה שם לכלוך שהביך את השופך... והיא, על השניה נעלמה. על השניה, היא כבר לא במטבח. הלכה לחדר שלה, היא כבר יושבת ליד השולחן עם התהלים... גמרנו, שום דבר לא קרה...

וכמו שאמרנו חז"ל בפרקי אבות [פרק ד' משנה י"ח] "ואל תשתדל לראותו בשעת קלקלתו", וכמובן שלא תוכיח אותו, ולא תגיד לו שום דבר, ולא תעשה לו 'מוסר כליות': למה עשית? ולמה לא נזהרת? וכו' וכו'. מה שאנחנו רואים בכל הסיפורים אלו, הוא השפיץ, השיא והפסגה של מידות טובות מה שהאדם צריך לעבוד ולחנך את עצמו, ואשרנו מה טוב חלקנו שזכינו וראינו יהודי כמו ר' לייזער שך... יהודי שכל הזמן רק תבע מעצמו, רק דרש מעצמו, ורק חינוך את עצמו... ותמיד היו לו טענות על עצמו, וכל חפצו היה להגיע לדרגה של שלימות שהאדם צריך להגיע במידות.

ומה שדברנו וספרנו כאן, זו הנקודה של מידות הכוללת הכל, ואמנם הרב דסלר זצ"ל כותב ב"מכתב מאלהו" (ח"א עמ' 39) שהוא רגיל להגיד לזוגות הצעירים כשמתחתנים, גם לחתן וגם לכלה, שכל זמן שתצרצרו להיות נותנים האחד לזולתו אז ימשיך אשרכם-שבים החתונה- גם לאחריה. אך אם אפילו רק אחד מכם ירצה להתחיל

להיות 'מקבל', אז האושר מכם והלאה... הכל מתפרק. כך היה אומר הרב דסלר לכל זוג צעיר לפני החתונה.

אבל לענ"ד זה עדיין לא הכל, אלא שה'שפיץ' והפיסגה של מידות טובות, היא הנקודה הזו שדברנו, שבכל תפקיד ובכל מצב שהאדם נמצא, בין אם הוא ר"מ או שהוא משגיח, גם אם הוא 'סנדלר' וגם כל תפקיד ועיסוק אחר, פיסגת המידות טובות תלויה מאד בנקודה הזו, של ההבלגה. ולא משנה מה האופי של האדם, הוא תמיד צריך לעבוד על עצמו, ואם אינו עובד על עצמו, אז גם אם הוא נולד עם תכונות טובות, לא יועיל כלום...

פעם, כשהרב שך דיבר ממידותיו התרומיות של הגאון ר' חיים עוזר, שאלנו אותו, אם ר' חיים עוזר נולד עם המידות טובות שלו, ואמר: "בטח שר' חיים עוזר נולד עם מידות טובות, אבל לא היה יום שהוא לא למד ספרי מוסר, 'ארחות צדיקים', 'חובות הלבבות', 'שערי תשובה', 'מסילת ישרים', כי אחרת, אם הוא לא היה לומד מוסר, המידות הטובות שלו היו לגמרי משתחקות'.

ובחודש כסלו שנת תשי"ד, כשעמד מרן הרב אברמסקי בשיבת סלבודקא והספיד את מרן ר' איסר זלמן מלצר, הוא דיבר כאילו אליו ואמר: "ר' איסר זלמן, תמיד היית אומר שלא מגיע לך שום שכר ע"ז שאתה 'עניו', בגלל שנוולדת כזה..."

הכרנו הרבה אנשים שנוולדו עם תכונה של ענוה, ועזבו את העולם כשהם גרויסע "בעלי גאווה"... [בעלי גאווה גדולים]. זה לא שכל מי שבא לעולם עניו, הוא יוצא מהעולם 'עניו'. זה רק אם הוא עובד על עצמו... און איר האט געארבעט אויף זיך - ואתם עבדתם על עצמכם... כך אמר הרב אברמסקי.

וכך ראינו אצל הרב שך, את מידת ההטבה המיוחדת שהיתה טבועה בו. פעם במוצאי שבת כשהרב שך בא לביתו, הוא נכנס למטבח וראה את הלכלוך שם ואת הכלים המלוכלכים אז הוא התחיל לשפשף, וכשמישהו מבני הבית אמר לו 'הרי עוד מעט תבוא העוזרת ותנקה', אמר לו הרב שך: וכי לעוזרת אסור לעזור?

כך הרב שך הסביר לו, אבל בהחלט - אמר אחד - יתכן שלא זה בדיוק הטעם שהרב שך עשה כן, כי צריך לעזור לעוזרת, אלא משום שבטבעו הוא היה מיטיב, וכשהוא רואה דבר שצריך לעשות הוא עושה ולא משאיר לאחרים שיעשו. כמו שתמיד היה חוזר על מה שכתוב באברהם אבינו, 'וירא והנה שלשה אנשים וגו' וירא וירץ וגו'. למה כתוב שתי פעמים 'וירא'?

הרי הוא כבר ראה את המלאכים, מה הוא רואה שוב? ואומר רש"י שה'וירא' השני היינו התבוננות, ולשם מה דרוש התבוננות? כי הרבה בני אדם רואים מצב מסויים ולא נרתמים לעזור, מלבד יחידים שעושים למעשה, כי הם התבוננו, וכך היה אצל אברהם אבינו, דבר ראשון הוא ראה, ואח"כ התבונן מה צריך כאן, מה חסר פה, ומיד כשהבין... 'וירץ' - הוא רץ לעשות.

ב"ה שראינו דברים כאלה, ואין אנו מספרים זאת סתם כסיפור דברים בעלמא, אלא כדי שנתבונן ונלמד מזה, שתמיד צריך לעבוד על העניין של מידות טובות, גם אם תכונותיו טובות מתחילת בואו לעולם.

(קטעים מלוקטים מתוך הספר 'משיבת נפש')

היתה שם אשה מבוגרת שכן ידעה מה זו הדלקת נרות. היא התרגשה עד עמקי נשמתה ופרצה בבכי היסטרי. מרוב התרגשות היא התחילה לספר לכל הנשים מה זה נרות שבת וחג, הדברים שלה עשו רושם גדול והיה שם תפילות נרגשות בדמעות שלישי ממש חרדת אלוקים והיה זה מחזה שלא יישכח לעולם

גבאי הצדקה ומזכה הרבים הרה"ח ר' יוחנן בריזל,
עם צרור עובדות וסיפורים על ליל הסדר של קירוב רחוקים

אליעזר (לייזר) רוט

"אחד הרגעים המרגשים ביותר בלילות הסדר שעשינו לאורך השנים, הוא דווקא השלב שבו הנשים מדליקות את נרות החג. אנחנו תמיד מכינים מקום מרווח מאוד כדי שכל אשה תוכל להדליק שתי נרות.

"זכורני שבאחת השנים הראשונות, כשעוד הייתי עושה את לילות הסדר בטרנופול שבאוקראינה, הדליקו שם כ-500 נשים, וכמעט כולן זכו לכך אז בפעם הראשונה בחייהן, הן לא ידעו בכלל מה זה נרות שבת וחג. עד כדי כך היה הנימוק שלהם מיהדות, לאחר עקירה שיטתית של היהדות על ידי השלטון הקומוניסטי במשך עשרות שנים.

"היתה שם אשה אחת קצת יותר מבוגרת שכן ידעה מה זו הדלקת נרות. היא התרגשה עד עמקי נשמתה ופרצה בבכי היסטרי. מרוב התרגשות היא התחילה לדבר ולספר לכל הנשים האחרות מה זה נרות שבת וחג, כמה חשוב להתפלל בזמן הזה, היא סיפרה שאמא שלה היתה בוכה כל פעם אחרי הדלקת נרות בדמעות שלישי, שיהיה לה 'אידישע נחת', ושהילדים שלה לא יתבוללו חלילה בין הגויים, ויתחננו רק עם יהודים.

"הדברים שלה עשו רושם גדול על הנשים האחרות, והיה שם ממש חרדת אלוקים, תפילות נרגשות בדמעות שלישי, כל אחת התפללה על מה שחשוב לה, והיה זה מחזה שלא יישכח לעולם אצל כל מי שהיה שם.

"לאחר מכן סיפרה לי אותה אשה, שהתפילות האלו של אמא שלה חדרו לה ללב כל כך חזק, והיא עצמה קיבלה על עצמה בהחלטה גמורה שהיא מתחנתת אך ורק עם בחור יהודי. באותה עת היה זה קשה מאוד, כי הרבה יהודים ניסו לטשטש את היהדות שלהם, בגלל הפחד מהקומוניסטים ומהאנטישמיות שהיתה אז בריש גלי, אבל היא לא ויתרה, ולבסוף התחנתה עם בחור יהודי שסבל ממוגבלות גופנית משמעותית, מתוך הבנה שזה מחיר פעוט לשלם כדי לזכות להיות נשואה דווקא ליהודי.

"האשה הזאת הביאה את בנה איתה, והתפילות של הסבתא השפיעו עליו שנפשו תחשוק בתורה. הוא חזר בתשובה שלימה והיה מרבה

ללמוד משנה וגמרא והלכה, אני זוכר שהוא היה בקי באופן מיוחד בהלכות שבת, וכל זה מכוח התפילות של הסבתא שלו שהיתה בוכה בדמעות שלישי בהדלקת הנרות, שהנכדים שלה יהיו יהודים."

קפצו עליהם כמה בריונים ודרשו מהם לתת להם את הכסף

זכורני מעשה מרגש מאוד שהיה לנו בטרנופול, בשנה הראשונה שעשינו את חג הפסח באוקראינה, ליל הסדר יצא אז בליל שבת. דאגנו לפרסם מבעוד מועד שיש ליהודים חג פסח ביום כך וכך, וכל יהודי העיר מוזמנים לבוא לחגיגת ליל הסדר המרכזית, יהיה אוכל טוב ושירים יהודיים עתיקים, וריקודים מסורתיים, כולם מוזמנים. "באו יהודים רבים, ובתוכם בא גם ילד בן 12. ילד יהודי שהוריו החליטו שהם לא באים לליל הסדר, אבל נתנו לו רשות ללכת אם הוא רוצה. הוא בא בתחבורה הציבורית יחד עם חבר, ובליל הסדר שמע לראשונה שיש דבר כזה שבת וחג שאסור לחלל שבת. הוא

קטן, ולא הקפדנו על מצוות אחרות. מה כל כך מיוחד דווקא במצוות לפסח שהוא כל כך מתאמץ.

ואז אבא גילה לי את הסוד: לפני מלחמת העולם השנייה היתה לו מאפייה קטנה של לחם, וכשהמלחמה הגיעה לעיר, היה מאוד קשה להשיג מצות. לכן אבא הכשיר את המאפייה של הלחם ואפה מצות שיהיה ליהודי העיר. המשטרה המקומית עלתה על זה, תפסו אותו והאשימו אותו בבזבזו קמח בזמן מלחמה. זרקו אותו לכלא, והוא היה שם במשך כמה ימים. ביום השני של חג הפסח שחררו אותו מהכלא והוא מיהר לחזור לביתו, אבל אז הוא גילה שכל יהודי העיר הי"ד נלקחו על ידי הנאצים ימ"ש". "המצווה של אפיית המצות הצילה את חי, לכן אני ממשיך להתמיד בה כל עוד אני חי עלי אדמות", אמר לי אבא.

הרמתי עיניים לשמים, ואמרתי בשל מה הסער הגדול הזה

לסיום אספר מעשה שבדידי הווא עובדא. במשך שנים הייתי נוסע עם רעייתי ע"ה לעשות את ליל הסדר באוקראינה, אבל שנה אחת חשבנו לוותר על כך, בגלל אילוצים שונים. באותה שנה, קצת פחות מחודש לפני פסח, נקלעה אשתי ע"ה לסכנת חיים, היא הובהלה לבית החולים, והרופאים אמרו שהיא במצב מאוד מסוכן וצריכים לנתח בדחיפות ניתוח מסוכן מאוד. זה היה בשבת, לא היתה לי אפילו אפשרות להרים טלפון ולהתייעץ עם מישהו. היינו ממש אובדי עצות, והרופא אמר שהוא נותן לנו 20 דקות כדי להחליט, יותר מזה אסור לחכות בשום פנים ואופן.

"הרמתי עיניים לשמים, ואמרתי בשל מה הסער הגדול הזה, מה אני צריך לתקן? מיד הבנתי שזה כנראה העניין הזה שאני מוותר על הילדים של הקב"ה ולא נוסע לאוקראינה כדי לקרב אותם אליי. אמרתי לאשתי, אולי נקבל על עצמנו שאם הכל יהיה בסדר אנחנו נוסעים לאוקראינה לליל הסדר למרות הקושי והאילוצים הגדולים? אשתי מיד הסכימה, וכשהרופא חזר כעבור עשרים דקות הוא היה המום, לא היתה שום בעיה, הכל הסתדר מעצמו, ויהי לפלא. באותה שנה נסענו לאוקראינה בריאים ושלמים!

ראה בפעם הראשונה כיפה וציצית והחליט שהוא לוקח את כל ה'חבילה'. הוא חבש כיפה לראשו, לבש ציצית והשתתף בכל הסדר בהתרגשות גדולה. לאחר שהסתיים האירוע, הם פנו לחזור הביתה. החבר שלו רצה לנסוע בתחבורה הציבורית כמו שהם באו, אבל הוא עצר אותו ואמר לו, מה? אנחנו יהודים. לא שמעת שאסור לנסוע בשבת ובחג? אנחנו נלך ברגל.

"החבר שלו אמר לו, ברגל ייקח לנו יותר מחצי שעה הליכה! אבל הוא התעקש, "כמה שייקח ייקח", הוא אמר.

"יצאו לדרך, החבר שלו הסיר את הכיפה מראשו והכניס אותה לכיס, אבל הוא סירב בתוקף להסיר את הכיפה. "זה לא לעניין", טען החבר, "אנחנו יכולים לספוג הערות ואולי גם תקיפה אנטישמית...". אבל הוא התעקש, "אנחנו יהודים, יהודים הולכים עם כיפה ולא מחללים שבת".

"החבר הסכים. הם צעדו בדרך, וכשהגיעו לאיזו סימטה חשוכה, קפצו עליהם כמה בריונים ודרשו מהם לתת להם את הכסף וחפצי הערך שיש ברשותם. השניים אמרו שאין להם כסף ואין להם חפצי ערך. אבל השודדים התעקשו שהם חייבים לתת משהו, פן יבולע להם חלילה. לשני הילדים באמת לא היה מה לתת והשודדים היו רציניים מאוד שהם מתכוונים לפגוע בהם אם לא ייתנו להם משהו, ואז קפץ אחד השודדים ואמר לחבריו, "אה! הם יהודים. תראו יש להם כיפה על הראש... ראיתי מודעות שיש היום חג ליהודים, בגלל זה הם לא יכולים לקחת כסף. הם אומרים אמת שאין להם כסף, בואו נעזוב אותם לנפשם", וכך היה. השודדים אכן שחררו אותם, והמתנינו לקרבן הבא, ושני הילדים ניצלו מצרה גדולה, בזכות הכיפה שהיתה לראשם".

המצווה של אפיית המצות הצילה את חי

"סיפר לי יהודי אוקראיני, שהוא דווקא זכה לאכול מצות בפסח כל השנים, גם כשהמדינה היתה תחת שלטון הקומוניסטים. הוא סיפר לי שאבא שלו היה תמיד נוסע לאיזו עיר סמוכה, שם היה מישהו שאופה מצות בסתר, והוא היה קונה אצלו כמה מצות שיהיה להם לאכול בפסח.

"שאלתי את אבא למה הוא כל כך מתעקש לקנות מצות. הוא כבר היה זקן ושבע ימים, הנסיעה היתה כרוכה במאמץ רב ובסיכון לא

השבת היא מקור הברכה כולנו זקוקים לברכה ולסייעתא דשמיא מיוחדת הצטרף גם אתה ללימוד ה'עמוד היומי' במסכת שבת

ללומדים, ניתן לקבל את החוברת 'עיון העמוד' שבת ב' במוקדי החלוקה בכל רחבי הארץ
רשימת המוקדים ניתן לראות בכל עמדות נדרים פלוס

להצטרפות ללימוד ולתכניות המבחנים והמלגות, הכנסו לעמדות 'נדרים פלוס'

מיד לאחר מכן מתפזרים הבחורים כל אחד במשבצת אליה שובץ מלכתחילה, והם מבצעים בדיקה, ולאחריה כל אחד חייב למסור דו"ח מפורט לרב פריד שמנהל את המבצע המורכב הזה, והוא מכין לי דו"ח מפורט שמגיע אלי בשעה 3:00 לפנות בוקר, עם עדכון איפה נמצא חמץ

שיחה מרתקת עם הרב שלמה אינדורסקי, מנהלו האדמיניסטרטיבי של
בית המדרש העולמי של בעלזא, שמשתף את קוראי 'לקראת שבת' במבצע
האדיר של הכנת בית הכנסת הגדול והפעיל בעולם, לקראת חג הפסח

יעקב א. לוסיגמן

ביותר", פותח הרב אינדורסקי, "כך זה בכל בית, וכך זה גם בבית המדרש. למעשה מבצע הניקיון הגדול מתחיל בפועל בערך בראש חודש אדר, כשבועיים לפני פורים, ובמהלך השבועיים הללו אנחנו משקיעים בעיקר בניקוי הנברשות היוקרתיות המפארות את היכל בית המדרש הגדול.

"מדובר בתשע נברשות קריסטל כבדות ועדינות מאוד, ומלאכת הניקוי נעשית בזהירות רבה וביסודיות רבה. האמת שאנחנו מנקים אותן פעמיים בשנה. פעם אחת בחודש אלול לקראת ראש השנה, ופעם שניה בחודש אדר לקראת פסח. עם זאת, הניקיון של פסח יותר משמעותי, יותר יסודי ולוקח הרבה יותר זמן.

"לשם כך אנחנו מביאים צוות מיוחד של אנשי מקצוע מהטובים בתחום, הם מביאים איתם ציוד יקר, ועובדים במרץ רב ובהירות רבה כדי שלא לגרום נזקים לנברשות היקרות הללו.

"למעשה, הבנייה של הבניין נעשתה מלכתחילה בצורה שתאפשר לתחזק אותן בקלות יחסית. הרה"ח ר' שמעון זאב קליין היה זה שבנה את הבניין, וכבר בשלבי התכנון הראשוני הוא חשב על כל הפרטים, כולל על השאלה איך נצליח לנקות את הנברשות הענקיות הללו התלויות בגובה רב כל כך...

"באמצעות המנגנון שמלכתחילה הוכנס בתליית הנברשות, אנחנו מורידים אותן באמצעות שלט רחוק. הן יורדות עד למטה, ועדיין הגובה של הנברשת עצמה הוא רב, ויש צורך בסולמות גבוהים במיוחד כדי להגיע לחלקים העליונים של כל נברשת ונברשת.

"הצוות מתיז חומרי ניקוי, ולאחר מכן מפעיל לחץ אוויר בעזרת קומפרסור, כשמצד אחד אנחנו רוצים לנקות את הנברשת בצורה כי טובה, ומצד שני נוהרים שלא ללכלך את הריהוט היקר של בית הכנסת, ספסלי העץ הכבדים ועוד.

"זה פרויקט שלוקח כשבועיים, והוא מתאפשר רק בגלל שבית המדרש הגדול, אינו פעיל בימות השבוע, אלא רק בשבתות ובימים טובים, כך שהצוות יכול לעבוד במנוחה וציבור באי בית המדרש לא מרגיש בהפרעה בכלל.

"ניקוי הנברשות זה בהחלט פרויקט משמעותי, אבל בכזה בניין ענק עם כאלו יישומים שהוא משמש עבורם, כל כך הרבה בתי כנסת

אחד מבתי הכנסת המפורסמים והגדולים ביותר בעולם, הוא ללא ספק בית מדרשו של כ"ק מרן אדמו"ר מבעלזא שליט"א, השוכן כבוד בקריית בעלזא בירושלים, וחופף מהודו על כל השכונות הסמוכות שתושביהם הורגלו זה מכבר למבנה המרשים והמפואר, הנשקף למרחקים עצומים בגלל גודלו העצום והמיקום האסטרטגי עליו הוא שוכן.

ייתכן שישנם בתי כנסת גדולים יותר מזה של בעלזא, אבל אין ספק שזהו בית הכנסת הפעיל ביותר בעולם, בשל העובדה שהמבנה הזה הוא הרבה יותר מבית כנסת - זהו לבה הפועם ושוקק החיים של חסידות בעלזא בארץ ובעולם, והוא משמש כאבן שואבת לתושבי הסביבה כולה, גם כאלו שאינם משתייכים לחצר הקודש בעלזא.

בימים אלו של ערבי פסחים, כשכל יהודי באשר הוא, עוסק בביעור החמץ מביטו מכל רכושו, ביקשנו לשוחח עם מי שמתפעל את בית הכנסת האדיר הזה, ולשאול אותו את השאלה הפשוטה... איך מכינים כזה מבנה עצום ופעיל, לכבוד חג הפסח?

הרב שלמה אינדורסקי, המנהל האדמיניסטרטיבי של בית המדרש, ניאות לספר על האתגר הגדול עמו הוא מתמודד מדי שנה מחדש, ולספר לנו איך זה עובד.

תוך כדי השיחה מתברר לנו ש'לעשות פסח' בכזה בית כנסת, כולל שלושה פרויקטים מרכזיים. ניקיונות, בדיקת חמץ ואירוח של הקהל העצום המגיע להסתופף בצל הקודש. גם ביום טוב ראשון של חג הפסח בו באים כ-1,800 בחורים בלי עין הרע, לעשות את ליל הסדר יחד עם הרבי, ובעיקר בשביעי של פסח, אז מכפיל מספר האורחים את עצמו פי ארבעה וחמישה, כשהמוני בחורים ואברכים מכל רחבי הארץ והעולם באים לשאוב מלוא חופניים יראת שמים והשפעות טובות, מעשיית החג בצלו של הרבי.

מדובר בתשע נברשות קריסטל כבדות ועדינות מאוד, ומלאכת הניקוי נעשית בזהירות רבה

"פרויקט הניקיונות הוא ללא ספק האתגר הגדול והמשמעותי

פעילים זה לצד זה, אולמות שמחה, משרדים, מקווה ועוד ועוד, כל אלו צריכים גם תחזוקה שוטפת של מיטב אנשי המקצוע, ועל כך מופקדת חברה מיוחדת בניהולו של הרב ירמי יחזקאל דמן, שעושה עבודת קדוש מקצועית הכוללת תחזוקה שוטפת של כל מעקה וכל אבן בבניין הזה, כשכל זה מתבצע בין לבין, בלי להפריע למתפללים והלומדים, ולשם כך עושים מאמצים ומפעילים חשיבה מחוץ לקופסה שמטרתה לאפשר את זה.

"זה כמו בן לא זול בכלל, אבל הבניין הזה הוא הלב הפועם של החסידות, וכל חסיד בעלוא שמקושר למקום רוצה לתת ושמח לתת, והציבור יודע שהכספים מתנהלים באחריות עצומה, תחת פיקוחו של מנהל החשבונות הרב מנשה ברייש, שמקפיד לוודא שכל אגורה הנתרמת לבית המדרש, תמלא את ייעודה ושמצד אחד יהיה בבחינה של 'איך עניית במקום עשירות' כמו שאמרו חז"ל על התחזוקה של בית המקדש, ומצד שני לא יתבזבז כסף חלילה וחס על דברים מיותרים, כי אלו כספי הקדש שההתעסקות בהם צריכה להיעשות מתוך אחריות גדולה.

כותבים בכניסה "גלריה זו נקייה לפסח", ואף אחת לא תכניס חמץ למקום

"השלב השני והמורכב של ההכנות לפסח, מתחיל אחרי פורים, כשאנחנו צריכים לנקות את כל השטיבלך, את כל אוצר הספרים הענק, את כל הגלריות של בית המדרש הגדול... זה מבצע ענק, ובמקביל צריכים להמשיך את הניקיון של בית המדרש הגדול עצמו, כי חוץ מהנברשות יש לנו גם ארון קודש ענק שמכיל למעלה מ-70 ספרי תורה, וכמובן כל הספסלים וכל הריהוט, החלונות, הקירות הרצפה, הכל עובר ניקוי מאוד יסודי, וזה לוקח הרבה מאוד מאמץ, ו מובן מצריך גם העסקה של הרבה מאוד עובדים.

"בשלב הזה כבר יש לנו גם התחככות עם הציבור שמגיע לבית המדרש, אנחנו מנקים את כל הגלריות, אבל חלקן בשימוש גם בשבת הגדול, ממש עד פסח. בדרך כלל אנחנו משאירים ארבע גלריות פעילות, שתיים משמשות כעזרת נשים, ושם הכל יותר ממושמע... ציבור הנשים יודע לשמור על הניקיון, כותבים בכניסה "גלריה זו נקייה לפסח", ואף אחת לא תכניס חמץ למקום.

"אבל שתי גלריות הן לבחורים ואברכים והתנועה שם גדולה, וזה כבר יותר מורכב, צריכים לבדוק שוב ושוב ולנקות עוד פעם ועוד פעם... את שאר הגלריות אנחנו נועלים ואפילו מחליפים את המנעול, כדי שגם אם למישהו יש מפתח בימות השנה, עכשיו הוא לא יוכל להיכנס והמקום יישאר סגור על מנעול ובריש עד בדיקת חמץ.

"בשטיבלך שבקומה למטה כבר יש יותר אתגרים. קודם כל חדר הקפה פעיל וממשיך להיות פעיל עד מספר ימים לפני פסח. יש שם סנדוויצ'ים ואוכל, ואנשים שהבית שלהם כבר נקי לפסח באים לאכול שם. אנחנו עושים את זה בצורה מסודרת, כדי שאנשים לא יישארו רעבים... זה כמו בן מצריך עמידה על המשמר ובדיקת

חוזרות ונשנות שלא הגיע חמץ למקומות לא רצויים, אבל זה האתגר שלנו, ואנחנו צריכים לבצע את כל המשימות במקביל בלי שאחת תבוא על חשבון השניה. בימים שלפני פסח, אנחנו סוגרים את חדר הקפה, והפעילות שלו עוברת לחצר, שם יש מעין חדר קפה מיוחד לסוכות, שנמצא בסמוך לסוכה. הוא חוזר להיות פעיל לימים שלפני פסח, בזמן שמנקים את חדר הקפה הגדול, וביום האחרון אנחנו מביאים פועלים שעובדים במרץ רב כדי לנקות גם את חדר הקפה הזמני בחצר, כדי שיוכלו להשתמש בו בשביעי של פסח, כשיש קהל עצום שמגיע וחדר הקפה הרגיל אינו מספיק לכולם."

אנחנו שומעים מהרב אינדורסקי שהניקיון מגיע גם לחלקים אחרים בבניין, כמו המקווה הענק, שכולל שבעה בורות טבילה ו-550 מקומות במלחתה שעובר ניקוי יסודי כשבוע לפני פסח, אולמות השמחה שבהם מתקיימות חתונות, ושוכנים גם הם במבנה הענק, עוברים ניקוי יסודי בימים האחרונים, כי בפסח הם משמשים לאכלוס של האורחים הרבים הבאים לעשות את החג בצלו של הרב.

בדיקת חמץ המונית

אחרי כל הניקיונות, מגיע ליל בדיקת חמץ, ויש צורך לבדוק בכל החורים והסדקים. כולנו יודעים שבדיקת חמץ יסודית היא אתגר בפני עצמו, גם כשמדובר בבית רגיל בו יש שלושה או ארבעה

חדרים.

פעם. הפנים שלו מאירות, הוא מלטף את הקהל במבט אבהי, כל אחד הוא ממש כמו בן יחיד של הרבי בלילה המיוחד הזה. יש שם 1,800 ילדים יחידים! זה משהו מדהים שאי אפשר לתאר במילים, ואני לא מדבר על עצם העניין של שירה ואמירת ההגדה בקהל כזה אדיר של כל כך הרבה אנשים בלי עין הרע, שזה בפני עצמו דבר מאוד מאוד מיוחד."

למעשה, היכל הטישים של בעלזא מסוגל להכיל הרבה יותר מ-1,800 בני אדם בו זמנית. הוא כולל תשע מערכות של פרנצ'ס ענקיים שכל אחד מהם מכיל כאלף איש בו זמנית, ורבים עומדים בין הפרנצ'ס מאחוריהם ובכל מקום אפשרי.

אבל כשמגיע ליל הסדר המקום נראה שונה לחלוטין. בליל הסדר צריכים לאפשר לכל בחור שמתתף לשבת בצורה מסודרת, ולכן מספר המשתתפים מוגבל ל-1,800 'בלבד'. "אין לנו בריחה, ובגלל חוסר מקום, בחורים משיבה קטנה לא מקבלים אישור להשתתף, וכך גם בחורים משיעור א' בישיבה גדולה לא זכאים להשתתף. בשנים האחרונות ב"ה הגענו למצב שיש כזה ריבוי של בחורים שאפילו בחורים משיעור ב' בחלקם לא יכולים להשתתף, כי פשוט אין מקום!" מסביר הרב אינדורסקי.

"בליל הסדר עצמו, כל בחור מביא איתו שלוש מצוות שאפה בערב פסח, כמנהגנו שאת ה'כזיתים' של ליל הסדר אוכלים דווקא מ'מצוות מצוה' שנאפו בערב יום טוב. בנוסף אנחנו מביאים לכל בחור ערכה עם כל מה שצריך לליל הסדר, גביע, בקבוק מיץ ענבים, חתיכה של כרפס, קופסה קטנה עם מי מלח, קופה עם חרוסת, שני כזיתים של מרור וכו'.

"כך 'ליל הסדר' יכול להתנהל בצורה חלקה, בלי שצריכים להתעכב עד שיחלקו לכולם כרפס או מרור וכדו'.

"באמירת 'מה נשתנה' שואלים כל אחד ואחד מנכדיו של הרבי, וגם בנו הרה"צ רבי אהרן מרדכי שליט"א שואל את אביו את ארבעת הקושיות. כשאומרים את ההגדה, הסדר הוא שאחרי כל קטע שאומרים ביחד, הקהל משתתק, והאדמו"ר אומר דבר תורה או איזה הסבר על הקטע שאמרו עכשיו, ולאחר מכן הוא מתחיל את הקטע הבא, וכל הקהל בעקבותיו.

"כשמגיעים ל'שולחן עורך', הציבור עוצר אחרי אכילת ה'כזיתים'

אבל מה עושים כשמדובר בבניין ענק עם 11 קומות, שמי שלא מכיר אותו יכול לתעות בתוכו במשך שעות אם לא יבקש עזרה מהמוקומיים... איך בודקים כזה שטח ענק ואיך מוודאים שלא התפספה אף פינה שלא נבדקה כדת וכדין?

"החלק הזה אינו בתחום האחראיות שלי", מודה הרב אינדורסקי. זה באמת מבצע לא פשוט, ומי שממונה עליו הוא הרב אהרן קלמן פריד, הגבאי של בית המדרש, שמוסר נפש בתחזוקה ובתפעול של המקום, כשלצדו עוזרים לו בניו החשובים, ובראשם בנו בכורו הרב שלמה פריד.

"כמובן שאדם אחד ואפילו משפחה אחת לא יכולים לבדוק לבד את כל השטח הזה, גם אם יעבדו במשך שבוע שלם, ולכן מה שהרב פריד עושה, זה לגייס מתנדבים, עשרות רבות של בחורים מיישיבות בעלזא השונות, שבאים לכאן, ומקבלים משימות מוגדרות. יש מפה מסודרת של בית המדרש שמחולק למשבצות משבצות, וכל צמד של שני בחורים מקבלים משבצת אחת שנמצאת תחת אחרייתם.

"בליל בדיקת חמץ הם באים כולם לבית המדרש, לאחר שכבר נרשמו מראש והודיעו שהם מתנדבים לעניין הזה. אחרי שהרבי יוצא לשאיבת 'מים שלנו' לקראת אפיית ה'מצוות מצווה' של ערב פסח, הוא חוזר לתפילת ערבית, ולאחריה מברך 'על ביעור חמץ' ומוציא ידי חובה את כל הצוות הענק שבדק את בית המדרש על כל אגפיו וחלקיו, וכן את הצוות שבדק בביתו של הרבי עצמו, שזה מבצע לוגיסטי נפרד.

"מיד לאחר מכן מתפזרים הבחורים ברחבי המבנה, כל אחד במשבצת אליה שובץ מלכתחילה, והם מבצעים בדיקה, ולאחריה כל בחור חייב למסור דו"ח מפורט לרב פריד שמנהל ביד רמה את המבצע המורכב הזה, והוא מכין לי דו"ח מסודר ומפורט שמגיע אלי בערך בשעה 3:00 לפנות בוקר, עם עדכון איפה נמצא חמץ, איפה יש חשש להימצאות חמץ, ומה נקי ואין בו שום חשש, ובשעות הבוקר המוקדמות אני מגיע ומפעיל צוות של פועלים שגויסו מבעוד מועד כדי לנקות שוב בכל המקומות שבהם יש חשש חמץ, כדי שהבניין יהיה נקי ומבוטח מחמץ עד סוף זמן ביעור חמץ".

אלו הרגעים שבהם חסידי בעלזא

מרגישים הכי קרובים אל הרבי אי פעם

כשאנחנו מתחילים לדבר על ה'סדר נאכט' - ליל הסדר הגדול שנערך ב'היכל הטישים' בראשותו של הרבי, ניתן לשמוע את ההתלהבות הניצתת בקולו של הרב אינדורסקי: "תשמע, אני כבר לא אברך צעיר, כבר עברו כמה עשרות שנים מאז החתונה שלי, וכל שנה אני אומר בבית מחדש, הלוואי שהייתי זוכה להיות השנה בליל הסדר אצל הרבי.

"אתה יודע איזו חוויה מרוממת זו? אני חושב שכל חסיד בעלזא יוכל להעיד שההרגשה הזאת של להיות בליל הסדר אצל הרבי מבעלזא, אלו הרגעים שבהם חסידי בעלזא מרגישים הכי קרובים אל הרבי אי

"אבל מה עושים כשבאים לרבי? כמובן שזה שונה ואצל כל החסידים נהגו להקל בזה כשאין ברירה אחרת, ויש כאלו שאפילו לכתחילה נוהגים שכשבאים לרבי אוכלים 'מוה שיש' בלי להחמיר בעניין הזה, כי סומכים על הרבי ועל האנשים שלו שהאוכל המוגש על שולחנו כשר ומהודר לכל הדעות ולכל השיטות.

"עם זאת, יש גם פיתרון נוסף, שכל אחד ואחד מהאורחים משתדל לעזור גם בבישולים ובהכנות לחג, כך שנוצר מצב שהוא לא אורח, הוא נמצא פה, זה המקום שלו הוא השתתף בבישולים.

"ולכן, הרבה מאוד בחורים רציניים ויראי שמים מבקשים ומתחננים שייתנו להם להתנדב במטבח בהכנות לפסח. זה יוצא בין הזמנים, כך שהבחורים יכולים לעזור, ואנחנו מנהלים הרשמה מראש ויש תורנות מסודרת כל בחור מקבל תפקיד, יש ארבעים או חמישים בחורים שמטגנים חביתיות, חמישים בחורים אחרים מקלפים תפוחי אדמה, יש בחורים שתפקידם לנקות את הדגים ולחתוך אותם, יש בחורים שמפרקים עופות וכן על זה הדרך. המטבח גדול מאוד ב"ה ויכול להכיל מאות מתנדבים בעת בעונה אחת, עם משטחי עבודה ענקיים וציוד שמתאים לבישול ואפייה בכאלו כמויות, ויש טבח שמנצח על כל המלאכה, מחלק פקודות, מתבל את המאכלים, וכך העסק הזה עובד בהצלחה מרובה.

"אחרי החג, מתחילים מיד להתארגן לקראת 'שביעי של פסח', באותה המתכונת, יש מתנדבים רבים, בחורים שבאים לעזור ולסייע, כל אחד עובד בסך הכל כמה שעות בודדות בכל התקופה, חלקם אפילו פחות, אבל בכוחות משותפים אנחנו מבצעים את כל המבצע הלוגיסטי הזה.

"אגב, פעם הגיע הרבי בעצמו לראות איך עובדים במטבח, הוא לקח מקלף וקילף בעצמו תפוח אדמה, וזה גם נתן לבחורים סוג של דחיפה ומראה להם שלעזור לבשל את סעודות החג זאת זכות גדולה, גם בחגים בבית המדרש, וכמובן גם בבית בערבי שבתות ובערבי חגים, כשאבא ואמא זקוקים לעזרה, על אחת כמה וכמה

וה'כורך', והרבי סועד את הסעודה כמו בכל טיש כשכל הקהל שר שירים ממש כמו סעודת חג רגילה. לאחר מכן הרבי יוצא להפסקה ואז הבחורים יורדים מהפרנצ'ס ועוברים לאולמות השמחה שלנו, שם יש להם סעודה ערוכה, עם בשר ודגים וכל מטעמי החג, ולאחר מכן הם שבים לפרנצ'ס, והרבי חוזר לאכילת אפיקומן והמשך ה'סדר'.

"ליל הסדר נמשך שעות ארוכות מטבע הדברים, לפעמים עד השעה 3:00 לפנות בוקר, ולפעמים אפילו עד שעה מאוחרת יותר. אבל כל אחד ואחד מהבחורים שהשתתפו בו לא ישכח אותו כל ימי חייו. עד היום אני עורך את לילה סדר בביתי שלי, ומנסה להיאחז במה שלמדתי מה'רבי' איך הוא עורך את ליל הסדר, באיזו שמחה של מצווה הוא ניגש לקיים את מצוות הלילה הגדול הזה... וכך כל חסיד בעלזא, אין מי שלא נזכר בערגה בלילות הסדר המיוחדים הללו שבהם זכה להסתופף בצל הרבי".

פעם הגיע הרבי בעצמו לראות איך עובדים במטבח

אבל איך מבשלים כאלו כמויות עצומות, ל-1,800 אורחים, ויתירה מזאת, איך מבשלים כמויות גדולות פי ארבעה וחמישה לאורחים הרבים שבאים בשביעי של פסח?

"זה מבצע לא קל, אבל הקהל הזה לא נולד ביום אחד, הגידול הטבעי מתקדם כל שנה, כך שככל שעברו השנים למדנו איך להתייעל ולהשתפר, איך להגדיל את הקצב ולהגדיל את הכמויות.

"בעיקרון, נוהגים אצלנו בבעלזא כמו שנוהגים בקהילות קדושות רבות אחרות, שבחג הפסח לא מתארחים אצל אחרים. מאחר ובפסח יש בכל משפחה ומשפחה מנהגים אחרים וחומרות אחרות, נהגו שכל אחד אוכל בביתו ולא אוכלים אצל אחרים, אפילו אם הם מחמירים יותר גדולים. 'ממישט זיך נישט'.

"הנה ימים באים..."

כי אם לנשמע את דברי ה'...

עמוד היומי תלמוד בבלי

הרב **מנחם דריימן** שליט"א

עברית

שלוחה 3<1<5

רבי **אריה זילברשטיין** שליט"א

עברית

שלוחה 1<1<5

הרב **עמרם בינעט** שליט"א

אידיש

שלוחה 2<5

רבי **דוד הופשטטר** שליט"א

אנגלית

שלוחה 1<3<5

הרב **ירמיהו לעסין** שליט"א

אנגלית

שלוחה 2<3<5

רבי **מאיר ערערא** שליט"א

צרפתית

שלוחה 5<5

הרב **שלמה סטרו** שליט"א

ספרדית

שלוחה 4<5

הרב **דוד בוק** שליט"א

עברית עם "ביאורי תוספות"

שיעורי גמ' רש"י שלוחה 2<1<5

ביאורי תוספות שלוחה 3<2<1<5

הרב **עובדיה טלגם** שליט"א

ספרדית

שלוחה

הרב **אליהו שור** שליט"א

נושאים מיוחדים בעמוד היומי

עברית שלוחה 4<1<5

אידיש שלוחה 2<2<5

קו השיעורים של 'דרשו'

*4992

077-2222666

הדף היומי תלמוד בבלי

הרב **מאיר שפרכר** שליט"א
 עברית - שיעור מורחב
 שלוחה 2 < 2

הרב **אפרים סגל** שליט"א
 עברית + אידיש
 שלוחה 3/4 < 2

הרב **אברהם פוקס** שליט"א
 דקה מתוקה על הדף היומי
 שלוחה 5 < 2

הרב **אליהו אורנשטיין** שליט"א
 עברית - שיעור מקוצר
 שלוחה 1 < 2

הדף היומי בהלכה

רבי **מרדכי שלמה פרוינד** שליט"א
 אידיש
 שלוחה 3 < 1

רבי **אריה זילברשטיין** שליט"א
 עברית - שיעור מקוצר+מורחב
 שלוחה 1 < 1/2

הרב **עדיאל אלון** שליט"א
 שאלות אקטואליות בדף היומי בהלכה
 שלוחה 9 < 1

רבי **אפרים סגל** שליט"א
 עברית+אידיש
 שלוחה 1 < 2/2

הרב **שמואל בקר** שליט"א
 עברית
 שלוחה 8 < 3

הרב **עמרם בינעט** שליט"א
 אידיש
 שלוחה 8 < 2/2

הדף היומי תלמוד ירושלמי

הרב **אליהו אורנשטיין** שליט"א
 עברית
 שלוחה 8 < 4/1

כששמעתי זאת בשרי נעשה חידודין חידודין על המסירות נפש של נער יהודי. אמרתי לו מיד: אתה לא מחביא מצות, אתה תהיה האורח שלי בפסח. הייתי אברך צעיר והתארחנו אצל מורי חמי בבני ברק, והוא איתנו. קשה לתאר את ההתרגשות שהיתה לו לראשונה בחייו כשנחשף לסדר ליל פסח בבית בני ברקי טיפוסי של תלמידי ה'חזון איש',

שיחה מיוחדת עם הרה"ג רבי מיכאל ברלין, ראש ישיבת 'אחינו', על מסירות נפש ו'מאור התורה' שמחזירו למוטב

אלעזר גולדברג

בְּנֵי אֶרְבֶּעָה בְּנֵי דְבָרָה תוֹרָה (הגדה של פסח)

כך ואילו שמואל סובר אחרת, הייתי צריך להשקיע שעות רבות כדי לגרום לו להבין כל שורה בגמרא. אבל היה בו משהו מיוחד מאוד, הוא לא הסכים לוותר לעצמו ולא התייאש, למרות שלפעמים היה מגיע לבכי ודמעות מרוב תסכול שלא מבין. הוא לקח את לימוד הגמרא ברצינות רבה והתמיד בלימוד עד שהבין היטב.

לראשונה בחייו הוא הרגיש מהי אורה מיוחדת ומרוממת של ליל סדר

שנה וחצי חלפה ולקראת חג הפסח הוא ניגש אלי וביקש להתיעץ. התברר שלא היה לו מושג בהלכות הבסיסיות של פסח, כי אצלם בבית אכלו ר"ל חמץ בפסח... הוא ביקש לברר אם אוכל להשיג לו חבילת מצות והוא ידאג להחביא אותה בבית, מחשש שההורים יתרגזו על כך שמנסה לשנות את ההתנהגות בבית. כששמעתי זאת בשרי נעשה חידודין חידודין על המסירות נפש של נער יהודי. אמרתי לו מיד: אתה לא מחביא מצות, אתה תהיה איתי ותהיה האורח שלי בפסח. מאחר שהייתי אברך צעיר והתארחנו אצל

חיפשנו לראיין ולשוחח עם מישהו שמכיר את סוגי הבנים השונים ואין ללמדם תורה. הגענו להרה"ג רבי מיכאל ברלין שליט"א מי שעומד בראשות ישיבת 'אחינו' שבמודיעין עילית שבה מתקיימת פעילות עניפה של קירוב נשמות לאבינו שבשמים. הצעירים המגיעים לישיבה, גם אם הם רחוקים מבחינה רוחנית, יוצאים משם לאחר ארבע שנים כשהם בני עליה שכל חפצם לעסוק בתורה יומם ולילה.

ביקשנו לשמוע מהרב ברלין, מה גורם לאותם נערים לעשות מהפך בחייהם, למרות הקשיים שעומדים בדרכם. הרב ברלין משתף אותנו בשני סיפורים מרגשים המלמדים על מסירות הנפש והמאור המיוחד שיש בתורה הקדושה שגורם לכל אלו שעוסקים בה ברצינות לדבוק בה ולשנות את כל ארחות חייהם.

ראשית, פותח הרב ברלין, אני רוצה לספר על בחור שעבר דרך מדהימה, מנער 'חילוני למהדרין' הוא הפך להיות אברך תלמיד חכם מופלג. מדובר על סיפור שהתרחש לפני שנים רבות, עוד בטרם הוקמה ישיבת 'אחינו', כאשר הייתי אברך צעיר ועסקתי בקירוב מטעם ארגון 'אחינו' בישיבות לחוזרים בתשובה.

היה זה באחת הישיבות במרכז הארץ, בזכות פעילות מוצלחת של ה'פעילים', הגיע בחור שקט וביישן בגיל 13 וביקש להירשם לישיבה, כי החליט שרוצה ללמוד תורה. ההורים שלו היו רחוקים מאוד מאוד משמירת המצוות, הם לא ידעו מימינם ומשמאלם דברים בסיסיים ביותר, אבל הסכימו לשלוח אותו לישיבה בתנאי שלא ינסה לשנות את ההתנהגות של שאר בני הבית.

הנהלת ארגון 'אחינו' שהביאו את התלמיד ביקשה ממני לשמש כאברך שמלמד ומלווה את הבחור ואכן התחלתי ללמוד איתו. באותה שנה למדו בישיבה את מסכת בבא קמא והוא התקשה מאוד בהבנה. כשלמדנו את הסוגיה שדנה במחלוקת רב ושמואל בביאור המושג 'מבעה', אם הוא היזק שבא על ידי שן של בהמה, או שמדובר באדם המזיק, הבחור לא הצליח להבין למה רב סובר

לילה שלם ישבתי שם על כסא פלסטיק ואמרתי תהלים

ארבע שנים של שטייגן גדול מאוד חלפו והגיע הרגע להכניס לשיבה גדולה. הבחור רצה מאוד להתקבל לשיבה מסויימת למצויינים בצפון הארץ, אך הנהלת אותה ישיבה סירבה לקבלו, מחשש שמא הוא אינו מתאים לרמה של הישיבה. הבחור התעקש להיכנס דוקא לשיבה הזו ואני החלטתי לסייע לו בכל דרך אפשרית. נסעתי לביתו של ראש הישיבה, הסברתי לו עד כמה הבחור השקיע וכמה גדל והתעלה בתורה ובעבודת השם, לאחר מכן התיישבתי על כסא ליד הדלת והצהרתי שאיני עוזב את המקום עד שיקבלו את הבחור. לילה שלם ישבתי שם על כסא פלסטיק ואמרתי תהלים, ובבוקר קרה הנס וקיבלו אותו לשיבה...

בסוף כל חודש אלו, אני נוהג לנסוע לשיבות הגדולות בהן לומדים בוגרים של 'אחינו', כדי לחזק את הבוגרים ולהעניק להם שי קטן, כל אחד מה שמעניין ומחזק אותו. גם לאותה ישיבה נסעתי וחשבתי מה אוכל להעניק לאותו בחור, מאחר שהיה בוגר ובעל רמה גבוהה החלטתי להעניק לו כרך משנה ברורה של 'דרשו' חלק ד' שיצא לאור באותה עת.

הגעתי לשיבה בשעת ערב מאוחרת, נכנסתי לבית המדרש וראיתי את הבחור כשהוא עסוק בשטייגן גדול. הוא רמו לי שאינו יכול לדבר בגלל 'תענית דיבור' וביקש שאמתין לו עד לסיום הסדר'. בשעה 11 וחצי הוא סיים ללמוד ואז הראיתי לו את המתנה שהבאתי לו. אמרתי לו: אמנם עכשיו אתה לא מכיר את המשנה ברורה, אבל יום אחד כשתעסוק בלימוד ההלכה תבין את המעלה של המשנה ברורה של 'דרשו'. הוא חיך וביקש שאבוא לחדר שלו בפנימייה, שם הוא הראה לי את המשנה ברורה דרשו' חלק ג' שרכש בתחילת אותה שנה ובכל עמוד היו הערות שלו בכתב ידו... באותו רגע הבנתי שאני לא באמת מכיר את הבחור, הוא עלה והתעלה הרבה יותר ממה שידעתי.

חלפו שש שנים ויום אחד מתקשר הבחור

חלפו שש שנים ויום אחד מתקשר הבחור ומספר לי שהוא מתארס. שאלתי אותו: מי הכלה המאושרת? והוא השיב לי בהתרגשות גדולה: הכלה היא נכדתו של ראש הישיבה! אותו ראש ישיבה שחשש לקבל אותו לשיבה...

כיום אותו בחור שכבר הפך לאברך תלמיד חכם עוסק בלימודי רבנות ודיינות ובפגישה האחרונה שלנו לפני כשנתיים, למדנו יחד סוגיות הנוגעות להלכות שמיטה והוא חידש לי דברים שאני עצמי לא ידעתי בחומרות שונות שנהגו בקהילות ישראל... גם הסיפור הזה מלמד הרבה מאוד על סגולת התורה. הכל מתחיל בהחלטה ללמוד ברצינות וברציפות עם רצון עז להבין כל מה שלומדים, מכאן ואילך המהפך בכל הנהגות החיים מגיע מעצמו!

מורי חמי בני ברק, ביקשתי שיבוא לשהות איתנו שם והוא אכן הגיע. קשה לתאר את ההתרגשות שהיתה לאותו בחור כשנחשף לסדר ליל פסח בבית בני ברק טיפוסי של תלמידי ה'חזון איש', לראשונה בחייו הוא הרגיש מהי אוריה מיוחדת ומרוממת של ליל סדר בהשתתפות עשרות מבני המשפחה. וכך עברנו פסח מיוחד של התעלות. מאז במשך כל שנה הוא התארח אצלנו כל הפסח. לאחר ארבע שנים, שכבר עלה ללמוד בישיבה גדולה, הוא כבר ביקש לעשות בעצמו סדר ליל פסח בבית הוריו והוא אכן הצליח לשכנע את הוריו להכשיר את הבית ואמו אף סייעה לו בעניין.

אותו בחור הקים בית נפלא שכולו עומד על תורה והלכה. כיום הוא מתגורר במרכז הארץ, נולדו לו כמה ילדים ואין לו בעולם מאומה מלבד התמדה בתורה בשלוש סדרים מלאים כל יום, תלמיד חכם אמיתי! למרות שאני עוסק בקירוב ובחינוך כבר עשרים שנה וכיום גם משמש כראש ישיבה שלומדים בה שמונים בחורים, יש בי הרגשת 'קנאת סופרים' באותו בחור שלא פסיק פומיה מגירסא!

מה ה'מתכון' שהביא נער חילוני להפוך את חייו לחלוטין? אני משוכנע שזה בגלל שהכניס את כל כולו לתוך הגמרא ברצון להבין בבהירות את מה שלמד. כשהבין משהו בגמרא אחרי שעות של השקעה ועמל, הוא הרגיש חיבור אדיר לתורה וכשיש הרגשה כזו, כבר אי אפשר לנתק את הלומד מהתורה והמהפך מגיע מאלי!

נודע לו שהסוסה שלו נגנבה

סיפור נוסף שמלמד רבות על סגולת התורה לקרב את לומדיה אל אבינו שבשמים, התרחש עשר שנים לאחר מכן. בחור ממשפחה מסורתית הגיע ללמוד בישיבת 'אחינו'. אביו היה הרפתן במושב בו התגוררו וכאשר הגיעו אליו פעילי 'אחינו' לשכנעו לרשום את בנו לשיבה, התנאי שלו היה שבנו יגיע למושב לפחות פעם בשבוע כדי לרכוב על הסוסה שלו, מאחר והבן היה היפראקטיבי ונצרך לפעילות נמרצת על מנת לשחרר את הנפש. כך הוא אכן עשה, מדי יום שלישי שב אל המושב ורכב במשך שלוש שעות על סוסתו ומיד שב לשיבה. אותו בחור היה כל הזמן דרוך ויחד עם המרץ המיוחד שהיה לו מטבעו, הוא השקיע את כל כולו בלימוד, בתחילה למד משניות כי הבנת הגמרא הייתה קשה לו, אולם במה שלמד השקיע וגם נבחן על החומר בעל פה.

כארבעה חודשים לאחר תחילת לימודו בישיבה, נודע לו שהסוסה שלו נגנבה. זה השפיע עליו מאוד, הוא נשבר מכך וחזר אל ביתו ולא רצה לשוב לשיבה. נסעתי אל המושב וישבתי איתו כדי לנחם אותו ולשכנע אותו להשקיע את היגון שלו בלימוד וגם הבטחתי שאסדר לו רכיבה שבועית בחווה שנמצאת בסמוך למודיעין עילית. לבסוף הוא הסכים וחזר לשיבה. פעמיים בלבד הוא נסע לחווה ורכב שם על הסוס ולאחר מכן החליט להפסיק והשקיע את כל כולו בלימוד הגמרא עם רצון עז להבין כל דבר שלומד.

רוצים לקבל את 'לקראת שבת'
מדי שבוע ישירות למייל?
חדש!!! ניתן להרשם בכל עמדות 'נודים פלוס' ברחבי הארץ

באחד הימים עם תחילת תפילת שחרית הפתיע אותנו כשהגיע למקום הגאון הגדול רבי שמעון בעדני זצוק"ל והתפלל עמנו, לתמיהת הקהל מה לו ולרבי אלחנן, פרץ בבכי ואמר "את כל חיי הרוחניים אני חייב לרבי אלחנן"

הגאון רבי יחיאל צוקר שליט"א, מרבני ישיבת 'תורה בתפארתה' מספר על דמותו המאירה של 'בן החורין' האמיתי, ראש הישיבה הגאון הצדיק רבי אלחנן פרלמוטר זצ"ל, במלאת 22 שנה להסתלקותו.

"הא לחמא עניא... לשנה הבאה בני חורין" (הגדה של פסח)

ואבי זצ"ל שגדל בתל אביב, ובימים ההם של הקמת המדינה שלטון אותם ארגונים שנלחמו באנגלים כדי לקבל שלטון במדינה, ורבים נסחפו אחרי ארגונים אלו, שלחו אביו כילד בגיל תשע! ללמוד בחדרה. בידיים של רבי אלחנן, ידע סבי שהוא יהיה שמור ויקבל את החינוך הנכון. לאור הקשר המשפחתי ההדוק, על אף צניעותו וענוותנותו המיוחדת של רבי אלחנן, זכיתי לדלות ממנו זעיר פה וזעיר שם.

כנובהרדוקער ברוחו ונשמתו, שם למדו להתעלם מכל מה שנוסף ממנו ריח של כבוד, התהלך רבי אלחנן בעולם עם מחשבה אחת ויחידה - בלתי לה' לבדו. באחת הפעמים בהן הצלחתי לשמוע ממנו על עצמו, זה היה אחרי שתייצתי את עצמי שאני רוצה לדעת על סבי שאני קרוי על שמו, סיפר על האווירה המיוחדת שהיה בנובהרדוק. העניויות היתה מחפירה, אוכל בקושי היה, ולהדגים סיפר, כשעמדו לגייס אותו לצבא הפולני, דאג עברו הגה"צ רבי הלל ויטקינד זצ"ל לסרטיפיקאט - אשרת עליה לארץ, אך היות והאנגלים בדקו כשירות של העולים, והוא היה צנום ושדוף קדים, הישיבה שלחה אותו לשלושה שבועות לבית הבראה כדי שיאכל טוב יותר ויונח וכך יעלה מעט במשקל.

הפתיחה הזאת צריכה ביאור, הלא מצוות ההגדה, למעשה ההתחלה היא מ'מה נשתנה' שהרי כך קבעו חז"ל שצריך לאומרה בלשון שאלה ותשובה, מהי ההקדמה של "הא לחמא עניא", בעלי המחשבה מגלים שה"הא לחמא עניא" הינה הקדמה לכל ההגדה, ההקדמה מתמצתת את מה שספר זה בא ללמדנו, על מה אנו יושבים כאן היום, על "הא לחמא עניא" די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים" זהו לחם העוני שהיינו משועבדים ונרדפים ואכלנוהו במצרים, והוא מהווה לנו סיבה לשבת כאן ולספר מה עברנו שם. וזאת נזכור כשהיינו עבדים שם, ברור היה לנו שכך מצבנו, זאת היא המציאות שלנו, אבי היה עבד, סבי היה עבד ואני נולדתי עבד, זה גורלי וזה מה שאני.

היום איננו עבדים, אבל עדיין איננו יודעים לאשורו מה משמעות הדבר שאנו בני חורין, יושבים אנו לספוג זאת שאנחנו בני חורין, ומהו בני חורין כאלו שהם בניו של מלך מלכי המלכים השותפים שלו לקיום הבריאה.

מהו מושג בני חורין? מגלים לנו חז"ל הק':

"והלוחות מעשה אלוקים המה והמכתב מכתב אלוקים הוא חרות על הלוחות, אל תקרא חרות אלא חירות, שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה" (אבות פ"ו מ"ב)

בן חורין, הינו מי שאינו משועבד כלל, כל חיי החומר שלו נישאים על כתפי הרוח, אין להם שום הגבלה לא למקום ולא לזמן, וזה כל האדם!

**

בערב שביעי של פסח תשס"ב, לפני עשרים ושנים שנה הלך לבית עולמו הגה"צ רבי רפאל אלחנן פרלמוטר זצוק"ל, מלפנים ראש ישיבת חדרה. בעשור האחרון לחייו זכינו שרבי אלחנן קבע משכנו בעיר אשדוד ושם זכינו לאורו, מצאנו דמות אמיתית של "בן חורין" בכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו. נביא מעט מאור 'בן החורין' שגילה לנו רבי אלחנן.

רבי אלחנן היה תלמיד ישיבת נובהרדוק במעזריטש שם קיבל תורה ויראה מרה"י רבי דוד בלייכר זי"ע, היות וסבי למד עמו במעזריטש,

שאלתי את רבי אלחנן, איך אכלו את זה?

משחזר לשיבה, ונכנס לחדר הישיבה הוא הריח ריח של טחב, ראש הישיבה נשא אותו לחדר הפנימי ואמר לו בשמחה, הנה יש לנו כעת לחם לחודש ימים! היות וכבר לא היה לחם בישיבה החליטו לצאת כל בני הישיבה לאסוף שאריות של לחם מבעלי הבתים בעיר, וכך אספו כמות שהספיקה לחודש ימים! כמובן שהלחמים שקבלו מאותם עניים היו לחמים בני מספר ימים ובישיבה לא היו מקפאים כדי להקפיא אותם במקום, וריח הטחב היה בהתאם.

שאלתי את רבי אלחנן, איך אכלו את זה? והוא ענה בפשטות, עמד שם דוד גדול עם מים רתוחים וקצת עלי תה, שהיה מוצר זול יותר בפולין, שברו חתיכת לחם, גרדו את העובש טבלו את הלחם בתה שיתרכך וכך אכלו.

אבל אני מעיד לך, הוסיף רבי אלחנן, שעמלו בתורה והיו בשמחה גדולה מאוד, בימים טובים היו עושים שמחת חג החל מהשעות הצהריות המוקדמות, יהודים מכל האזורים היו עושים עירובי תחומין כדי להגיע לחוות את שמחת החג, זה היה שמחה מיוחדת שלא ניתן לתאר אותה, ואתה יודע מה היתה השמחה המיוחדת, כי בנובהרדוק למדו שלא צריך שום תנאים כדי להיות שמה, אין צורך בתנאים גשמיים כדי להיות מרוצה, יהודי מרוצה, יהודי שמח! משעלה לארץ התחבר מיד עם החבורה הקדושה של תלמידי נובהרדוק, שאמנם את דרכה של נובהרדוק כבר היה קשה להקנות לדור הבא, אבל הם כשלעצמם דגלו בה והיא היתה חלק מנשמות חייהם.

הסתובב ברחובותיה הראשיים של תל אביב כשקליפת אבטיח לראשו

ביום מן הימים כיבדו בקהילה את רבי אלחנן בצורה גלויה, דבר שהיה אמור להביאו לסלידה קשה, אבל אז גילה לנו שגם 'ביזיונות' כאלו נוראים בצורה של כבוד כבר לא משפיעים עליו. הוא גילה שכשעלה לארץ החל לחשוש שאולי ליבו גס עליו... הן הוא היה מאותם 'יחידים' ששיבת נובהרדוק ראתה בו כמי שראוי לעלות לארץ ישראל, והוא חשש מאוד משליטת הגאווה.

מה עשה? הלך לשוק וקנה חצי אבטיח בגודל בינוני, אכל את פרי, ואת קליפתו הפך לכובע! וכך הסתובב ברחובותיה הראשיים של תל אביב כשקליפת אבטיח לראשו. הלעג והקלס שעבר 'היו כל כך טובים', כלשונו, שכבר אי אפשר יותר לבזות אותו!...

בשנת תרצ"ז הקים ישיבה בחדרה כמקום להצלה לבני הנוער, לא כבוד ושררה ביקש לעצמו, הוא קיבל תלמידים בכל גיל שרק בקשו ויותר נכון הסכימו להיות במחיצתו, מגיל שמונה ועד שמונה עשרה, ונשא את תלמידיו כאב ממש.

רבים חבים לו את כל פרקם הרוחני, כשהלך רבי אלחנן לבית עולמו, היות ונפטר בלי שהשאיר זש"ק, הורה הגאב"ד הגאון הגדול רבי פינחס שרייבר זצוק"ל שיעשו מונינים בביתו במשך השבעה, ולאחר התפילה ישב מישוה וינחמו אותו, רצוי אם יהיה זה תלמיד שלו, כמובן שיישמנו את הוראתו.

באחד הימים עם תחילת תפילת שחרית הפתיע אותנו כשהגיע למקום הגאון הגדול רבי שמעון בעדני זצוק"ל והתפלל עמנו, ומיד עם תום התפילה לקח שרפרף והתיישב וביקש שננחמו.

לתמיהת הקהל מה לו ולרבי אלחנן, פרץ בכי ואמר "את כל חיי הרוחניים אני חייב לרבי אלחנן" הוריי הגיעו מתימן ודרו בחדרה כשהייתי ילד בן שמונה כבר נטלני רבי אלחנן וסכך עלי, בהמשך חיי ליוה אותי בכל שנותיי בישיבה, הוא הציל את חיי הרוחניים, כל מה שיש לי זה רבי אלחנן.

והמשיך ואמר לא את חיי הרוחניים בלבד הציל, מכהנים היום תלמידי חכמים מופלגים שאילולי רבי אלחנן לא היו דתיים והוא הציל אותם, הוא הזכיר מספר שמות של תלמידי חכמים וביניהם את הגאון רבי יעקב שיכנזי שליט"א, על העזות דקדושה של רבי אלחנן כיצד הצליח להוציא את הנערים מידי הוריהם העולים התמימים סיפר דוגמה על משפחה שהיו בדרכם מנמל חיפה לעבר תל אביב, לשם, אמרו לאב המשפחה, כדאי ללכת. יש שם פרנסה... בדרך עברו בחדרה, רבי אלחנן הזמין אותם להשביע את נפשם בקומץ האוכל שהיה לו שם, ואז אמר לאב מדוע אתה לוקח את הילד, בתל אביב אין חינוך ואין אוכל, כאן יקבל חינוך ויקבל אוכל, האב לא שאל שאלות הוריד את בנו מהחמור ולא שהה לבכיותו והשאיר אותו שם, בחור זה עלה והתעלה וזכה לגדול בתורה ויראת שמים, הכל רבי אלחנן.

שאלנו: כבוד הרב איך יתכן, יהודים מגיעים לארץ, לא מכירים מה זה ת"א ומה זה חדרה, לא מכירים את הרב האשכנזי הזה, איך נפרדים כך מילד? והרב בעדני בדמעות זועק מלבו הטהור: חז"ל אומרים כל מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים, רבי אלחנן היה בן חורין מכל שיקולים הוא לפניו רק מה ה' שואל מאיתי, אצלו שום דבר לא היה מוגבל, ולכן הוא השיג גם אצל אחרים דברים שכל הגבלה לא עמדה בפניהם.

עברו שנים ולישיבה לא היה עוד ביקוש, קמו קבוצת תלמידי חכמים בוגרי ישיבת 'חברון' והקימו במקום מסגרת של ישיבת חברון בצורת הלימוד והחינוך החברונאי. רבי אלחנן שכיחן שנים רבות ראש ישיבה

או אז נעמד כשארשת רצינות נסוכה על פניו, ואמר "אני ראש הישיבה, וכשרה" אומר שתחזיר לאותו מקום בו קבלת, אתה צריך ליישם!..."

משפיעם נתלתה מודעה ובו היה כתוב שמו תחת התואר 'הגאון', חיך בלזול, ואז אמר "אגיד לכם מה אומר התואר הזה, כבר יש לי פסק על כך..."

או אז סיפר שבהיותו מתפלל בביתו של מרן החזון איש, בערב ראש השנה הושיב החזו"א להתרת נדרים את הסטייפלער ורבי שלמה שמשון קרליץ והוא היה השלישי, כמובן שסייג ואמר "למעשה לקח החזו"א את שניהם רק שהיה צריך לצרף עוד אחד לב"ד הוא צירף גם אותי", "משפתח החזו"א ואמר "שמעו נא רבותי דינים מומחים", סיפר רבי אלחנן, "שאלו הסטייפלער אם אנתנו מומחים די באחד, ואם צריך שלושה כי איננו מומחים מדוע הרב אומר מומחים? ענה ואמר החזו"א: באמת אינכם מומחים ולכן צריך שלושה, והסיבה שאני אומר 'מומחים' זה כמו שכותבים 'הרב הגאון' על כל אחד..."

זה באמת מסקרן איך תינוק מתחיל ללכת!..

מספר שנים לפני הסתלקותו סבל מזיהום חמור והיה בסכנת חיים ממש. בניסי ניסים הצליחו להתגבר על הזיהום אחרי תקופת אשפוז ממושכת מאוד, כשחזר לביתו אחרי תקופה ארוכה, עדיין לא יכול היה להתהלך בחוץ, אך במסירות עצומה החליט כשהיה לו טיפה כח, לרדת להתפלל שחרית במנין. לאחר שחרית, כשחזר לביתו סיפר לראש הכולל הג"ר יחיאל נוביק ששכח את התפילין בבית הכנסת, הרב נוביק הציע לרדת להביא לו והוא סרב בכל תוקף, גם כשכבר עמד לצאת וביקש לשמוע איפה הניח את זה, רבי אלחנן התעקש שלא יבין איפה זה. משחזר להתעקש לחש לו, "אם תחזיר לי את התפילין היום, אז מחר כשארגיש אולי פחות טוב לא יהיה לי 'מחייב' לרדת להתפלל במנין, לכן עדיף שיישאוורו התפילין בבית המדרש..."

משירד לביה"כ לתפילת שבת בפעם הראשונה, היה זה הפתעה גדולה וכל הציבור נעמד על רגליו ועקב אחרי כל פסיעה שלו. כשעבר על ידי הפטיר באידיש: "זה באמת מסקרן איך תינוק מתחיל ללכת!..."

ואם יחשוב ציבור הקוראים שרבי אלחנן לא ידע את מעלתו, לא ולא, מתי שהבין שדמותו ומעמדו מהעבר יתרכמו למישהו, הרי שעכשיו זה התפקיד ועשה זאת.

היה זה כשאחד מאברכי הכולל ישב שבעה בירושלים, זה היה תקופה קצרה לאחר שעבר שחלה, הוא עדין היה חלש מאוד, ובכל זאת טרח לנסוע לירושלים לטפס כמה קומות כדי לנחם, מששאלוהו מדוע הוזקק לטרוח כך, הרי אם לא היה מגיע זה היה מתקבל מאוד, הוא יכול היה לנחם בטלפון, הטרחה לוקחת לו כוח ובריאות, ענה רבי אלחנן: "בכל מצב בו נמצא האדם, כבוד יכול להרים אותו".

כן, הוא העניו מכל אדם, הבין טוב מאוד מהו מקום של כבוד, אבל רק כשה נוגע לאחרים, ידוע ידע שאברך זה יתכבד מאוד בעיני משפחתו אם הוא ברום זקנותו יבוא בעצמו לנחם, וזה יתן לו כוח

במקום, פשט את בגדי השרד והתיישב ללמוד עם הבחורים כאחד הבחורים. לא עזרו בקשותיהם של רבני הישיבה הצעירה שיכבד את מעמדו, הוא בז לשררה ולכבוד, בן חורין היה הוא ליהנות מכל מצב, כרגע אני יכול ללמוד כמו בחור, מה לי ולא יצטלא דרבנן!!! כשנשא אשה בזיווג שני לאחר פטירת אשתו הראשונה, עברו לגור באשדוד שם רכשה דירה, כשהגיע לעיר, אמנם הבניין בו היה דר הוא סמוך ממש לבית המדרש שבו שוכן כולל אברכים חשוב - כולל 'דעת יוסף', אך הוא בחר ללכת עם חליפה ארוכה פשוטה וחולצה חומה, והתיישב בשיעור בדף היומי הנמסר באחד בתי הכנסיות בו ישבו שלושה זקנים שבקושי ידעו באיזה צד רש"י ובאיזה צד תוספות.

רק כשיזיהה אותו אחד מאברכי הקהילה, שהיה בוגר הישיבה בחדרה, והודיעו איך מסתובב יהודי תלמיד חכם כמותו כאחד מפשוטי העם, שכנעו אותו שיחזק את הכולל, ומאז נכנס כאחד האברכים, וגם כאן על אף רום גילו ועברו המפואר ראה עצמו פחות משאר האברכים, הוא קבע חברותא עם כל מי שביקש, אבל בחישוב מקוצר מה הוא לומד עם פלוני ומה עם אלמוני גילו איך הוא עובר על רוב הש"ס בתקופה קצרה מאוד.

והוא מעדיף חולצה חומה שלא רואים בה את הלכלוך!..

ראש הכולל, ביקש ממוני שיועיל למסור שיעורים ושיחות בפני האברכים, אך הוא דחהו מיד באומרו שהוא חלה ושכח את כל תלמודו, והוא גם מבקש שאברכים לא יבואו לשוחח איתו על דברים אחרים כי הוא שכח הכל והוא צריך להספיק ללמוד מה שהוא שכת... ואמנם כשהיו מדברים איתו בלימוד פעמים שהיו לו פליטות פה שהסגירו אותו, היה פעם ששוחחנו איתו על עניין מסוים בהלכה, ושאלנו היכן יש את המושג הזה, הוא ישב בשקט ולפתע פלט "אין דבר כזה בבבלי!"

על אף שהתגלה, המשיך להתהלך בחולצתו החומה, לשאלת הציבור מדוע הולך כך, ענה ואמר "אשתי אמריקאית והיא אוהבת חולצות חומות... אמנם בבירור קצר שעשו עם רעייתו מדוע הולך הוא בחולצות חומות, היא אמרה מה אעשה, אני רוצה שילך עם בגדי רבנים אבל הוא אומר שזה מתלכלך לו והוא מעדיף חולצה חומה שלא רואים בה את הלכלוך!..."

אבל היה והוא כן השתמש בעברו כראש ישיבה... היה זה כשהחורף הגיע בוקר אחד בשיא העוצמה ומשהגיע לכולל ראה שאחד האברכים המגיע משכונה מרוחקת הגיע רטוב כולו, הוא עזב את בית המדרש טיפס את מדרגות ביתו וחזר עם זוג גרביים, מגפים ותנור ספירלה, את כל זה הגיש לאברך הצעיר שיחליף את מה שהתרטב לו וישב ויחמם את רגליו ליד התנור.

משביקש למחרת האברך להחזיר לו ורצה באופן טבעי להביא לו את זה לביתו, רבי אלחנן התעקש לקבל את זה בבית המדרש ולשאת את הדברים בעצמו חזרה לביתו, האברך התעקש אף הוא,

ומעמד במשפחה, בשביל זה ידע להוציא מבית גנזיו את מעמדו!
הרי לך בן חורין אמתי, היודע לשלוט על הרגשי הלב, היודע לכוון
דרכו למה ה' אלוֹקֵיךְ שואל מעמך, ושום משב רוח לא הזיז אותו,
תמיד התהלך עם ה'.

שלוש מאות מיליון הערבים סביבנו

ובעניין בן חורין נתמקד מעט בהבנה. המחנך הגדול הרב אברהם
יוסף וולף זצ"ל זועק: הכינוי במדינת ישראל למלחמת תש"ח
"מלחמת השחרור" היא עוד אחת מהסילופים החמורים. ממה
בדיוק השתחררה המדינה? האם שלוש מאות מיליון הערבים סביבנו
אינם קובעים לה את סדר היום? האם אינה כבולה ברמ"ח אבריה
לאמריקה והחלטותיה? האם יש לה קיום בלי הכסף האמריקאי? וכי
יש לה הגנה [לשיטתם] בלי הסככה האמריקאית?
בעבר קראו לחילוניים "חופשיים" גם זה עוד אחד מסילופי הלשון,
האם יהודי שפרק מעליו עול תורה ומצוות הפך להיות חופשי? האם
הוא חופשי לעשות כל העולה על רוחו? הוא לא חי את רוב חייו
בשביל הסובב? אין לו חוקי מדינתו שהוא כבול אליהם? אין לו את
אשתו על הראש? ... אין לו חיי חברה שנושפים לו בעורפו? כמה הוא
חופשי בדיוק? מהו מושג בן חורין? מגלים לנו חז"ל הק':
"והלוחות מעשה אלוקים המה והמכתב מכתב אלוקים הוא חרות
על הלוחות, אל תקרא חרות אלא חירות, שאין לך בן חורין אלא מי
שעוסק בתלמוד תורה" (אבות פ"ו מ"ב)

כיצד למדו זאת חז"ל? בגלל שהמילה חרות וחרות דומות הסיקו
חז"ל את מסקנתן?
המהר"ל (דרך חיים) מאריך לבאר כי השעבוד הוא מצד החומר כי
מצד הצורה אין שעבוד, החומר הינו דבר מוגבל ושייך להשתעבד בו,
אבל עולם הרוח איננו בעל גבולות וממילא לא שייך לשעבד אותו.
אותיות התורה אינם שייכים לעולם החומר, הם הצורה בעצמה, ולכן
בלוחות לא היו חקוקות על טס, אלא היו חקוקות מצד לצד, לומר
שהם אינם נישאים כלל על חומר כל שהוא, הם הצורה בעצמה.
על כך אומרים חז"ל "מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדים", (שבת
קד ע"ב) דהיינו כיון שבשביל לראות את צורת המ"ם סופית והסמ"ך
צריך שישאר בתוך האות העיגול של החור, וכיון שאותיות הלוחות
חקוקות משני עברים, בהכרח שהחומר הפנימי עמד בנס.
מהו הסוד שבדבר? הנה חז"ל אומרים: "תנו רבנן ושמתם - סם תם
נמשלה תורה כסם חיים" (קדושין ל ע"ב) התורה נקראת "סם".
אותו סם חיים, - התוה"ק, אינו משועבד לכלום הוא נישאת על כנפי
הרות.
החיים הגשמיים הבאים מכח הדביקות הרוחנית אינה משועבדת,
אינה מוגבלת כיון שהיא נישאת על גבי הרוח, - הוה וסם תם, זהו סם
של שלימות, אין בה חסרון כלל.
בן חורין, הינו מי שאינו משועבד כלל, בן חורין - הוא בנו של החורין
שבלוחות, כל חיי החומר שלו נישאים על כתפי הרוח, אין להם שום
הגבלה לא למקום ולא לזמן, וזה כל האדם!

המשך מעמוד 31 | הרב שלמה אינדורסקי

שזה מצוה כפולה ומכופלת".
במקביל יש צוות ענק של בחורים שפורסים מזרנים בכיתות של
תלמוד התורה, ומצפים כל מזרן עם סדין, מניחים כרית ושמיכה,
כדי שהבחורים יוכלו ללון שם בליל החג. בשביעי של פסח שמים
מזרנים גם באזורים נוספים, שם ישנים בעיקר האברכים.
יש צוות גדול של בחורים שמכינים את הערכות של ליל הסדר כדי
שכלל בחור יהיה כל מה שצריך כדי לקיים את מצוות החג, וכן על
זה הדרך, העבודה כולה מתבצעת על ידי אנשים רבים שעובדים
בסנכרון מלא, חלק מהמלאכות נעשות בידי מתנדבים וחלקם בידי
פועלים המקבלים את שכרם משלם...
"יק ההוצאות של הניקיון לבד, עלו לנו בשנה שעברה קרוב ל-600
אלף שקל, וזה בעיקר על תשלום לפועלים הרבים שעובדים פה
במשך שבועות ארוכים, ומנקים כל רהיט וכל מרצפת", מספר הרב
אינדורסקי.
כשמתקרב ליל התקדש החג, בשעה שלפני השקיעה, כבר מתייצב
הרב אינדורסקי על משמרתו בחדר הבקרה שלו, שממנו הוא צופה
על הנעשה בכל רחבי הבניין הענק באמצעות רשת של מצלמות
אבטחה המותקנות ברחבי הבניין.
עכשיו מגיע השלב שבו הוא מקבל את הפיקדונות של חפצי
ה'מוקצה' להשגחה. לשם כך יש לו שתי עגלות גדולות עם מגירות
מכל צדדיהן, וכל מגירה מחולקת לתאים, כשכל תא ממוספר. בסך

הכל 800 תאים.

בכל תא מונח לו כרטיס ועליו מספר התא, כדי שהבחור או האברך
ששם את החפץ. לפיקדון, יוכל להגיש במוצאי החג את הכרטיס
והרב אינדורסקי יושיט לו את הפיקדון מהתא הספציפי.
"העירו לנו שהחזקת כרטיס כזה בשבת ובחג עלולה להיות בעייתית
בפני עצמה, כי זה מוקצה מאחר ואין לו שימוש נוסף מלבד העובדה
שאפשר לקבל באמצעותו בחזרה את הכסף או את חפצי המוקצה",
מספר הרב אינדורסקי, "ולכן הציע אחד מרבני הקהילה שנכתוב
איזה פסוק או מאמר מוסר על הכרטיסים בנוסף למספר המופיע
עליהם, וכך יהי מותר להחזיק אותם בשבת. ואכן כתבתנו לפי עצתו
על כל כרטיס את מאמר החכם "אדם דואג על איבוד דמיו ואינו
דואג על איבוד ימיו"...

החלק הקשה ביותר

לסיום שאלנו אותו מה החלק הכי קשה בהכנתו של בית המדרש
הגדול לפסח, והרב אינדורסקי השיב לנו כשבת שחוק עולה על פניו:
"הכי קשה זה שאנחנו מנקים ומנקים, ויודעים בוודאות שבקרוב
מאוד כבר שוב יהיה פה מלוכלך... אבל אני לא מתלונן, אני מתפלל
ומייחל שתמיד יהיו יהודים רבים שיבואו לכאן להתפלל וללמוד, וגם
לשתות קפה ולאכול סנדוויץ, וכן, המקום יתלכלך ואנחנו ננקה שוב
ושוב ושוב, כי זהו התפקיד שלנו".

זכור לי מילדותי, ששכן בבניין שלנו סיכם עם שכן אחר שבשעה שיגיד 'שפוך חמתך' והילדים יפתחו את הדלת, הוא יכנס כשהוא מחופש לאלהיו הנביא... וכך הווה. הוא נכנס והתחיל לספר להם סיפורים ודברי תורה, עד שלבסוף עשה 'גילוי אליהו' וגילה את זהותו...

המרצה והמחנך הרב ישי פריד שליט"א על 'והגדת לבנך' בדורנו

מנחם מענדל ויזל

לקראת חג הפסח הבא עלינו לטובה בו אנו מצווים על 'והגדת לבנך', פנינו לשוחח עם הרב ישי פריד שליט"א, מרביץ תורה לעדרים ומחנך ילדי ישראל בתלמוד תורה 'קהילת קמניץ' בשכונת נווה יעקב שבירושלים, ובכובעו הנוסף - מרצה ידוע בנושאי חינוך ועוד. שני העיסוקים האלו, מחנך ומרצה, דורשים מיומנויות ייחודיות של העברת מסר בצורה קולעת היישר אל הלב של הזולת, וזה הרי בדיוק מה שאנו מחפשים בבואנו לקיים מצוות והגדת לבנך, אלא שבמקרה זה, 'הזולת' הוא לא אחר מאשר ילדינו היקרים. ביקשנו אפוא מהרב פריד להעניק לנו מאוצרו מעט כלים וטיפים שיסייעו לנו לקיים את המצווה בהידור.

מה כבר נוכל לחדש להם?

במצוות 'והגדת לבנך' יש משהו ייחודי ושונה מאד ממצוות אחרות שאנו מקיימים במהלך חיינו. הלולב שאנו נוטלים והשופר שאנו תוקעים בו לא השתנו באלפיים השנים האחרונות, זאת התורה לא תהא מוחלפת. כך גם התפילין שאנו מניחים, אם כי אין ספק שנוספו הידורים שונים שמתאפשרים היום. לא כך הם פני הדברים בייחס למצוות והגדת לבנך, המצווה היא אותה מצווה, אך הרקע שבתוכו אנו מקיימים אותה, השתנה ועוד איך. העולם שבתוכו אנו מקיימים את המצווה - עולמם של ילדינו היקרים, עובר שינויים ללא הרף, כמעט משנה לשנה.

אנחנו חיים בדור ששופע ריגושים ופיתויים ויזואליים מכל כיוון. אם לפני עשרים שנה היו מביאים לילד 'מעדן' או פרוסת 'גבינה צהובה' לכבוד ראש חודש, וראית את העיניים שלו נוצצות, היום המאכלים האלו הם סטנדרט כמעט בכל בית. יש ילדים שכבר היו בחו"ל, יש ילדים עם מכשירים אלקטרוניים ואופניים חשמליים, סף הריגוש שלהם כבר גבוה - מה כבר נוכל לחדש להם? איך נוכל לגרות את סקרנותם?

והתורה הרי עומדת על כך שלא נסתפק בדקלום המסר, אלא נדאג שהמסר יגיע לתעודתו בצורה הטובה ביותר. כנגד ארבעה בנים דברה תורה, ארבע פעמים נכפל הציווי בתורה, על מנת להדגיש לנו כי מחויבים אנו להגיע לכל בן ולדבר בשפתו שלו, מוטלת עלינו החובה והזכות להיכנס לעולם שלו ולמצב שלו, ושם לחנך אותו כך שגם כי יזקין לא יסור ממנו'.

ואם כן, איך נגרום להם להתעניין באמת במסרים שאנו רוצים להעביר להם?

זכור לי שבילדותי היה איזה יהודי בבניין שלנו שסיכם עם שכנו שבשעת אמירת 'שפוך חמתך', בזמן שהילדים יפתחו את הדלת כנהוג, הוא יכנס כשהוא מחופש לאלהיו הנביא... וכך הווה. הוא נכנס והתחיל לספר להם סיפורים ודברי תורה, עד שלבסוף עשה 'גילוי אליהו' והילדים המופתעים גילו שמדובר בשכן מלמטה, ויהי לשיחת היום..

נו... ואם אנחנו לא יצירתיים כל כך, אז לא נוכל לקיים את המצווה כהלכתה?!

אחד עוד נקודה חשובה, שמצד אחד יכולה 'להרגיע' אותנו, ומצד שני מחדדת את גודל האחריות המוטלת עלינו.

צריך לדעת, שלמרות כל הריגושים הנוצצים שמקיפים את הילד מכל עבר, לאבא יש 'קלף מנצח' שיכול להתחרות היטב בכל מה שמסביב. הקלף הזה הוא עצם היותו האבא של הילד. הדמות של האבא משפיעה על הילד ממקום אחר לגמרי. לא לחינם התורה הטילה את מצוות והגדת לבנך דווקא על האבא. במצוות 'ושנתם לבניך' אפשר לשלוח שליח - את המלמד, אבל במצוות והגדת לבנך

לא מצינו אופציה כזאת.

את המקום שתופס האבא בלב של הילד, שום תחליף לא יכול למלא. המקום הזה נשאר פנוי תמיד. אשרי האב שמשכיל כל השנה לאייש את המקום הזה, ומי שלא - אף פעם לא מאוחר...

וגם האמא יש לה תפקיד מיוחד. ניקח לדוגמה אמא שמספרת סיפור לילדים שלה לפני השינה. ייתכן שאם היו מקליטים את הסיפור הזה בקלטת, זה לא היה מושך אף אחד להקשיב, אבל הילדים שלה קולטים כל מילה כמים קרים על נפש עייפה - כי זאת אמא שלהם, והם רוצים בקרבתה. כשזאת אמא שמספרת להם סיפור, הלב כבר פתוח לקבל.

סיפר לי יהודי מבוגר שבילדותו אביו היה מנגן לו לפעמים ניגון על הפסוק "בני בני אל תלך בדרך אתם, מנע רגליך מנתיבתם", ועד היום שנים ארוכות אח"כ, הוא נזכר בזה מדי פעם וממש מתעורר מזה ומקבל הרהור תשובה.

אז כאמור, מצד אחד זה עושה לנו טוב לדעת שאנו נמצאים בראש רשימת המשפיעים על נפש ילדינו, ויש לנו את הכח לנצח בכל תחרות על לבם. ומצד שני, דווקא משום כך עלינו להתבונן כיצד לנצל את היכולת הזאת בצורה הנכונה ביותר ולמלא את התפקיד המיוחד והחשוב הזה.

בר כזה לא ראיתם מעולם!

שני אנשים נסעו לאמריקה להשתתף בחתונה מפוארת של גביר גדול, שהתקיימה באולם יוקרתי במיוחד. כשחזרו משם עמוסי חוויות, ביקשו מהם חבריהם לספר ולתאר מה היה.

"אין לכם מושג מה שהיה שם", התמוגג האחד. הוא החל להאריך בתיאורים על במת התזמורת שהייתה מורכבת מזכוכית צבעונית עם פנסים, על המוזיקה המדהימה, על כלי הנגינה הרבים, ולא פסח אפילו על שפמיהם המיוחדים של הזמרים והנגנים, על המכוניות שבהן הגיעו לאולם, ועוד ועוד, כך במשך ימים ארוכים לא שבע מלתאר את היופי החן וההדר של התזמורת, העיבודים, המקצבים וכו'.

גם השני פתח באותן מילים כמו הראשון - "אין לכם מושג מה שהיה שם..." אמר בהתלהבות, והמשיך: "בר כזה לא ראיתם מעולם! ספרתי שם לפחות 72 צבעים של מיני פירות..." הוא הוסיף לתאר את האורך של הבר, את כמות המלצרים שנדרשו לתחזק אותו במהלך הערב, את התפריט הקולינרי של הסעודה, העיטורים של הצלחות, ואפילו את האוזניים שהייתה תחובה באוזנו של ראש המלצרים.

שני האנשים סיפרו כל אחד סיפור שונה לחלוטין, ועם זאת שניהם סיפרו אמת. כי לכל אירוע והתרחשות יש הרבה פנים וניתן לתאר אותם מנקודות מבט שונות, וכל אחד מתמקד במה שתפס את תשומת לבו בעיקר. בדרך כלל, תשומת הלב של האדם מופנית למה ששייך לתחומי העניין שלו ולעיסוק שלו. אולם עם זאת, כל אחד יכול להתבונן ולבחור במה להתמקד, וכיצד נכון להגדיר את הנקודה המרכזית של האירוע.

בליל הסדר, כאשר התורה מצווה עלינו לספר את סיפור יציאת מצרים, שומה עלינו לברר וללכך לעצמנו מה בעצם אנחנו רוצים לספר. לאיזה סיפור התורה התכוונה, מה הקב"ה רוצה מאיתנו בסיפור הזה.

אפשר להתמקד בתיאורים על הסוסים של פרעה שטבעו בים, לספר על סילוני המים שיצאו מנחיריהם. לספר על זעקותיהם של המצרים המבוהלים. אפשר לספר על הבכור המצרי הרועד מהמפגש עם מלאך המוות, אולי גם על האם המצרית המנסה בייאוש לפלות את הכינים מבגדי ילדיה, וכן הלאה. השאלה היא מהו המסר המרכזי בסיפור, מה הקב"ה רוצה שנעביר לילדינו, כדי להבטיח את המשך שרשרת האמונה לדורות הבאים.

חז"ל נתנו לנו תשובה ברורה על השאלה הזאת. "מתחיל בגנות ומסיים בשבח... מתחילה עובדי ע"ז היו אבותינו ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו". יש כאן שני חלקים, חלק אחד מתייחס לעצם המסר, וחלק שני מתייחס לצורת ההעברה שלו.

"מתחיל בגנות ומסיים בשבח", מסביר המהר"ל - אדם לא מעריך את הטובה אם אינו יודע כמה היה רע לו קודם לכן. כלומר, השבח צריך להגיע על גבי הנטיב שלו, שזו הגנות, כדי שבאופן הזה השבח יהיה ברור וחד.

עכשיו ממשכים חז"ל ומורים לנו על איזו גנות ועל איזה שבח מדובר: "מתחילה עובדי ע"ז היו אבותינו ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו". יש כאן הוראה ברורה מהו המסר המרכזי של סיפור יציאת מצרים בליל הסדר: הבחירה של הקב"ה בנו לעם. כדי לחדד את השבח הזה, אנו מתחילים ומתארים מה היה קודם, כיצד היינו יכולים להיראות היום בלי זה, ולמה זכינו כיום.

"ועכשיו קירבנו המקום לעבודתו" - גם במשפט הזה אפשר להבחין בשני חלקים. יש כאן שבח על עצם המציאות שזכינו להיות עבדי ה', קשורים ומחוברים אליו ומובדלים מכל הטועים. אבל יש כאן גם את המילה "קירבנו", כלומר, אנו עבדי ה' בגלל הבחירה שלו בנו, מתוך הרצון והחשק שלו בעם ישראל.

בחג הפסח אנו חוגגים למעשה את הבחירה הזאת. כל השנה אנחנו חיים את חיינו כיהודים, ומתייחסים לכך כדבר המובן מאליו. פעם בשנה אנחנו עוצרים ומעבירים לדור הבא את מלוא המשמעות של הדבר. מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו.

המסר הזה כה חשוב, עד שהתורה מצווה עלינו להקדיש לילה מיוחד בשנה להעביר אותו לדורות הבאים, כי בכך תלויה המשמעות של עם ישראל. בהפנמה העמוקה, במוח ובלב, של אהבת הקב"ה ובחירתו בנו.

במיוחד בדורנו, עם כל האתגרים שבו, אנו יודעים שהכח החזק ביותר שיכול לשמור על ילדינו מפגעי הזמן, הוא הרגשת המתיקות של הקשר עם הקב"ה ותורתו 'טעמו וראו כי טוב ה'. ואם הזכרנו בתחילת הדברים את עומק ועוצמת ההשפעה של האב והאם על נפש הילד לכל חייו, ניתן לומר שהמטרה שלנו היא להכניס את הקב"ה לחיים שלנו 'אבינו - מלכינו', כמו אבא, שדואג ואוהב ורוצה

[בדרך אגב, אני נוהג להדגיש לתלמידים שאת כל הסיפורים שאני מספר ישמרו לסעודות של 'חול המועד'. ב'ליל הסדר' עדיף שיקשיבו לאבא ברוב קשב. אני מאמין שתפקיד המלמד הוא להכין את הילד להיכנס לאווירה, ולכוון אותו אל התדר הנכון שאתו יוכל לקבל מאביו את מה שיש לו לתת לו].

מסופר על הרב גבריאל הולצברג הי"ד, שפעל רבות לקירוב יהודים במומבאי שבהודו: פעם בערב פסח בצהריים שלחה אותו רעייתו הרבנית רבקה הי"ד לבדוק אולי יש עוד איזה אורח שאפשר להזמין לליל הסדר. למרות שכבר תלה מודעות והזמין את כל התרמילאים היהודים שמטיילים שם, פנה לבדוק שוב אולי פספס מישהו.

הוא הגיע לבית הארחה מסוים וביקש בקבלה לרפרף על ספר האורחים, שם ראה איזה שם שמצטלצל כמו ישראלי. הלך ודפק בחדרו של האיש. כשהלה פתח וראה את הרב הולצברג בדלת, דמות יהודית עם זקן ופאות, נדהם ושאל אותו: "מי שלח אותך לפה?"

ור' גבריאל ענה: "הקב"ה שלח אותי.."

אמר לו האיש: תשמע סיפור מדהים. אני מגיע עכשיו מדרום הודו בדרכי לצפון. הייתי אמור להחליף כמה רכבות, ופתאום באמצע הדרך גיליתי שכייסו לי את הארנק עם כל הכסף והמסמכים. לא ידעתי אנה אני בא, ישבתי בודד בתחנת הרכבת על ספסל צדדי, עד שהגיע יהודי צרפתי שריחם עלי ונתן לי קצת כסף בשביל לשכור פה חדר במלון עד שאירגע ואחליט איך אני מומשיך מכאן.

וכאן במלון, פתאום מצאתי את עצמי מדבר עם אלוקים.. אני הקיבוצניק שמעולם לא היה לי קשר עם 'ההוא' שם למעלה, מוצא את עצמי פתאום תקוע במצב ביש, והתחלתי לשוחח אתו. ואז 'זרקתי' כזה משפט: אנחנו עכשיו בערב ליל הסדר. בבקשה, אלוקים, אם אתה אוהב אותי, תן לי סימן. אל תיתן לי להיות לבד הלילה, תן לי להיות בליל הסדר אמיתי עם עוד יהודים!.

רק סיימתי את השיחה, ופתאום - נקישות בדלת. חשבתי שאני מדמיין, אבל לא. אני פותח את הדלת ורואה מישהו שנראה כמו רב יהודי בקצה המדרגות. וכשאני שואל אותו מי שלח אותך? אתה עונה לי: 'הקדוש ברוך הוא!'

מיותר לציין, שאותו יהודי זכה להשתתף ב'ליל הסדר', ואט אט גם נפשו נקשרה בבורא עולם.

הסיפור הזה ממחיש בצורה מרתקת ונוגעת ללב את הנקודה שדיברנו עליה, שבפסח הקב"ה מראה לנו אהבה יתירה, ואומר לנו: אני רוצה את הקשר איתכם, אני פה ואני רוצה שתשובו אלי.

משהבין שמערל הגביר בחושי המסחריים שהבחור הזה הוא המרגלית שחפש זמן רב

מסופר על הרה"ק רבי נפתלי מרופשיץ זי"ע, שפעם יצא ב'ליל הסדר' בלוויית תלמידיו לראות איך נראה ה'סדר' אצל יהודי העיריה. לפתע שמעו כפרי נבער אחד שמסרס בבורותו את לשון ההגדה ואומר 'בשעה שמצה ומרור מחותנים לפניך' - במקום

את הקשר עם הילד שלו ללא תנאים. הבחירה של הקב"ה בנו לא תלויה במעשינו, כי בין כך ובין כך נקראו בניו. הרגשה כזאת היא בהחלט אתגר גם בשביל ההורה, הלוואי והיינו חדורים בהרגשה כזאת בשלימות. היינו נראים אז אחרת לגמרי. אבל עם זאת, לכל אחד יש משהו מזה. כל אחד יכול לחפש את זה בתוך עצמו, להתחבר לרגעים מהעבר שהוא זכה מעט להפנים ולהרגיש, ומתוך כך להעביר את זה הלאה.

כשאני מכין את התלמידים לחג, אני מתמקד בסיפורים מהסוג הזה, שמדגישים את המשמעות של להיות עם ה'. את הרצון של הקב"ה בנו, בכלולו יחד ובכל אחד לחוד; שהקב"ה בחר בנו, גאל אותנו ורוצה את הקשר עם כל אחד מאיתנו.

ומכאן אעבור לנקודה השניה, חשובה לא פחות, שמהווה בעצם המשך לאמור.

נסענו פעם כל המלמדים בתלמוד תורה ליום גיבוש בצפון הארץ

נסענו פעם כל המלמדים בתלמוד תורה ליום גיבוש בצפון הארץ. באותו יום היינו ב'חידר' עד חמש בערב, שהרי אי אפשר לסגור את ה'חידר' בגלל שהמלמדים צריכים לפוש, ואין מבטלין תלמידי תשב"ר אפילו לבניין בית המקדש. לאחר מכן נסענו לקברי צדיקים, התפללנו וסעדנו, ובשעת לילה מאוחרת שככבר היינו עייפים מאוד, שמענו את ההרצאה - והיינו מרותקים למרצה במשך שלש שעות, עד השעות הקטנות של הלילה.

במחשבה לאחור, כשניסיתי להבין איך המרצה הזה הצליח להחזיק אותנו מרותקים למשך זמן רב כל כך, אחרי יום ארוך ומייגע, שמתי לב לדבר מאד פשוט. ההרצאה של אותו מרצה עסקה בנו. המרצה התמקד בסוגי האופי השונים של האנשים, תוך כדי שהוא מביא אנשים להבין מה הן נקודות האופי והתכונות הבולטות אצלם.

ומכאן למסקנה - כאשר תדבר עם האדם על עצמו, על חייו, הוא איתך... אם תצליח לגעת בו ולרגש אותו במשהו שנוגע אליו, לעולם הפרטי שלו, לא משנה כמה גירויים אחרים יהיו מולו, הוא יתרכז בך. זו דרך נפלאה להצליח במצוות והגדת. גם אם אתה לא ה'גימיקאי' הכי גדול ולא השחקן הכי גדול, יש לך את היכולת להעביר מסרים. אתה רק צריך למצוא את הדרך לחבר את המסרים לעולמו של הילד. לא לדבר באוויר, לדבר אתו.

דיברנו מקודם על המסר המרכזי של 'והגדת לבנך', אהבת הקב"ה והרצון שלו בעם ישראל. אל תדקלם מהספרים. חפש איפה אתה בנקודה הזו, איפה זה נוגע בך, מה זה בשבילך, כדי שזה יהיה אמיתי. ואז תתרגם את זה לחיים של הילד, לעולם שלו. כך הדברים יהיו גם 'יוצאים מן הלב' וגם 'נכנסים אל הלב'.

אמר לו האיש: תשמע סיפור מדהים

אתן כאן שתי דוגמאות של סיפורים שאני רגיל לספר, ותן לחכם ויחכם.

'הקשיבו! אכן החתול פשע באכילת הגדי, ואכן מגיע לו עונש, אך מדוע החתול מתערב בסכסוך לא לו?! הכלבים שמתערבים ומלבים את אש המחלוקת הם אשמים יותר מכל'

על הפיוט העמוק והנשגב מבינתנו ועל הגירסה של "חד גדיא דזבין אבא בשלושים קופיקות"

הרב ישראל ליוש

חד גדיא, דזבין אבא בתרי זוזי... (הגדה של פסח)

א"כ הכלב שנשך אותנו, לכאור' צדק, והמקל שהכה את הכלב טעה, וממילא טוב עשתה האש ששרפה את המקל, ואם כן המים לא היו צריכים לכבות את האש, וטוב עשה השור ששתה אותם, והשוטח לא היה צריך לשחוט את השור, א"כ נקמת מלאך המוות בשוחט צדקה, אז מדוע הוא נענש ע"י הקב"ה?"

"אכן קושיא חזקה!" הסכימו השומעים, וניסו למצוא תשובה, ומשלא הצליחו, שאלו את רבי יהונתן אם יש באמתחתו תשובה לקושיית הברזל?

"הקשיבו! אכן החתול פשע באכילת הגדי, ואכן מגיע לו עונש, אך מדוע החתול מתערב בסכסוך לא לו?!"

הכלבים שמתערבים ומלבים את אש המחלוקת הם אשמים יותר מכל, וע"כ צודק המקל שהכה את הכלב וממילא חטאה האש ששרפה את המקל, וכן הלאה, עד שנבין שאכן מלאך המוות נענש בצדק!"

פעם נזדמן הגאון רבי יעקב מליסא זצ"ל, בעל ה'חוות דעת', לביתו של כפרי, בעת שגם השוחט הוזמן לבית כדי לשחוט עופות עבור בעל הבית.

הימים היו ימי חורף, והשוחט ביקש כוס י"ש כדי לחמם את גופו מהקור המקפיא, הוא שתה כוס ועוד כוס, שלישית ורביעית, לאחר מכן ניגש אל המלאכה שלשמה הגיע, שחיתת העופות...

אלא שאז ניגש אליו רבי יעקב מליסא ואמר לו: "עתה הבנת קושיא שהיתה לי מאז ומעולם על הפיוט 'חד גדיא', מה חטא השוחט ששחט את השור, הרי הוא קיים מצוות שחיטה כהלכתה עם ברכה? מדוע נגזר עליו לפגוש את מלאך המוות?..."

עתה הבנתי, הרי היה זה בסוף ליל הסדר, אחרי שתיי ארבע כוסות, והלכה פסוקה בשולחן ערוך שאסור לשחוט כשהוא שתוי..."

מדוע בהגדה של פסח, דפוס סדילקוב תקצ"א, מודפס בפיוט 'חד גדיא': "דזבין אבא בשלושים קופיקות?"

הנה הפתרון: הימים ימי מתיחות קשה בין רוסיה ופולין. כפי החוק, גם ה'הגדה של פסח' שהודפסה אז עברה את ביקורת הצנזורה, כמו כל ספר חדש.

נציג הצנזור היה פטריט רוסי מושבע, וכשקרא 'דזבין אבא בתרי זוזי', אמר שאסור להדפיס את ההגדה כך, כי 'זוזי' הזכיר לו את המטבע הפולני 'גולדן', שבעקבות המתיחות נאסר בשימוש בשטח הרוסי, ועל כן הגיה: "דזבין אבא בשלושים קופיקות", כך היה שווים של שתי 'גולדן' במטבע הרוסי.

הנמשל בפיוט זה עמוק ונשגב מבינתנו, ודברי חן נכתבו בספרים הק' לבארו ולקשרו אל המשל, ובכל זאת נעז לבאר את שעלה בעניות דעתנו!

במבט ראשון נראה שהפיוט מבקש ללמד שכל נברא יבוא בחשבון וייענש על כל מעשה. אלא שאם כן מדוע מלאך המוות נכלל בסבב העונשים הזה, הרי הוא אינו בעל בחירה, הוא בסך הכל ממלא את השליחות של המשלח, הקב"ה?

כמו"כ, אם המשל עוסק במערכת עונשים, ומלאך המוות נענש על שהרג את השוחט, הרי שהשוחט צדק בשחיטת השור, והשור טעה בשתיית המים, והמים צדקו בכיבוי האש, והאש טעתה בשריפת המקל שצדק בהכאת הכלב, שטעה בנשיכת החתול, שצדק באכילת הגדי... וכי מה עשה הגדי שמגיע לו עונש...? מי בנמשל הוא הגדי שנגזר עליו להיטרף ע"י החתול?

על כן נראה שהמשל והנמשל אינם עוסקים בעונשים ובהתחשבוניות על מעשיהם של הנידונים, אלא בתיאור כוחותיהם של הנבראים בבריאה: כוח האדם משול בקניית גדי, כי עיקר כוחו הוא ב'דעת', ו'קנין' בעי' דעת'. וכוחותיהם של החי והדומם מתוארים בפיוט, כ"א לפי מאפיינו המרכזי, החתול לטרוף, הכלב לנשוך, המקל להכות והאש לשרוף וכו'.

המשל בא ללמדנו שחובה עלינו לזהות את כוחותינו ואת שאר הכוחות בבריאה, ולנצלם כראוי. אך יחד עם זאת עלינו לזכור שכוח כל הכוחות, מהגדי והחתול, עד השוחט ומלאך המוות, הוא מלך מלכי המלכים הקב"ה, הקל הגדול, הגיבור והנורא, אשר לו השלטון והגבורה, העזו והממשלה.

שאלת הצדק בעונשי 'חד גדיא' העסיקה גם את הגאון רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל, והתשובה שימשה אותו לייסר את הציבור, כפי שהיה רגיל לספר מרן ה'חתם סופר' זי"ע בשם רבו הגאון רבי נתן אדלר זצ"ל.

היה זה כאשר התלקחה אש מחלוקת ידועה. בדרכו לעיר אחרת לן במלון אורחים על אם הדרך, ושמע אנשים משוחחים בענין המחלוקת ומשמיעים עליו דברי ביקורת.

אמר להם רבי יהונתן: "הנה עברנו עתה את חג הפסח, וכבר זמן רב אני מתקשה בפיוט 'חד גדיא', הרי השונרא שאכל את הגדי פשע,

בעוד אני חוכך אם להיות מהנעלבין ואינן עולבין ולעבור לנתיב הימני, אני רואה בעיני איך מתנתק לו מהמשאית ה'פול טריילר' אחד משמונה עשר גלגליה הענקיים ושועט ישירות לעברי!

סיפור אמיתי, שסיפר לי חברי ר' נתן על הניסים והסייעתא דשמיא

אָז רב נְסִים הַפְּלֵאָתָה בְּלִילָה (הגדה של פסח)

הרב אברהם פוקס

את ר' נתן היקר זכיתי להכיר בשנים האחרונות, איש אשר רוח בו, לבו חם לכל דבר שבקדושה, עובד את השם בצורה נפלאה ביותר המקדיש את עתותיו ככל האפשר לבורא עולם, ר' נתן איש עסקים יקר שסדר יומו עמוס לעייפה, את יומו הוא מתחיל השכם בבוקר כשרובנו ישינים - בלימוד תורה, אלו השעות המתוקות ביותר, שח ל' ר' נתן. שעות מלאות בעונג רוחני, אף אחד לא מתקשר להפריע, המוח צלול, וכל מה שאני רוצה שהשעון ייעצר. נפגשנו לפני כשבועיים, מה שלומרך ר' נתן שאלתי, והוא השיב, חסדי ה' עלינו יום יום, ותוך כדי נשימה הוסיף יש לי סיפור טוב עבורך! הקשבתי לו בדקות שלאחר מכן בפה פעור כשהוא מספר את סיפורו המדהים, והנה הוא לפניכם:

השעה היתה ארבע וחצי לפנות בוקר, אני עם השותף שלי ברכב היוקרתי שלי שועטים בכביש 6 הריק יחסית, המהירות המותרת היא 120 קמ"ש, המהירות הגבוהה ביותר שמותר לנסוע בה ברחבי הארץ. שמרתי על עירנות מוגברת, עם עין אחת על מד המהירות אך המנוע בעל הששה צילנדרים היה רעב ורענן. הלוח"ז היומי של היום הקרב ובא היה צפוף ביותר, יצאנו מביתנו בשעה שלוש וחצי לרשב" במירון להתפלל ותיקין ועוד להספיק לפני כן לטבול במקוה הסמוך לציון ולשפוך שיח בתפילה ובתחנונים בפרקי תהילים. לאחר התפילה היו לנו סדרת פגישות עסקיות שתוכננו כולם ליום זה שבו אני מגיע לצפון, פגישה לאחר פגישה, ודברים רבים צריכים להיחתך ולהיסגר. אבל דבר ראשון לפני כל הפגישות זה תפילת שחרית בנץ. אני מקפיד על זה מדי יום, וגם היום.

המשאית 'פול טריילר' שנסעה לפני נראתה כבר מהאופק, לא הראתה שום דבר חריג, מלבד זה שהיא נסעה בנתיב השמאלי ובמהירות, בדרכה למלא סחורה, כעת המשאית היתה ריקה ולכן נהגה יכול היה לשעוט עמה במהירות שאיננו יכול לנסוע כאשר היא סוחבת כשלושים טון של עפר או פסולת בניה ומשתרכת בקושי. אני נשארת בנתיב ואותתי באורות גבוהים לנהג המשאית שיפנה את הנתיב, שהלא כל נהג יודע כי הנתיב שמאלי הינו נתיב עקיפה, ומה עוד שהוא כעת ממש בגדר של 'העגלה הריקה' ובוודאי שעלינו מוטל לפנות את הדרך. כנראה שנהג המשאית לא הכיר את הסוגיא בסנהדרין (לב): שמכריעה: טעונה ושאינה טעונה - תידחה שאינה טעונה מפני טעונה, או שסבר להוותו שמשאית כלפי מכונית יקרה

ככל שתהיה, לטעונה נחשבת.

בעוד אני חוכך אם להיות מהנעלבין ואינן עולבין ולעבור לנתיב הימני, אני רואה בעיני איך מתנתק לו מהמשאית ה'פול טריילר' אחד משמונה עשר גלגליה הענקיים ושועט ישירות לעברי! סתם כך גלגל של משאית הוא דבר גדול וכבד וממילא מסוכן להתנגש בו, על אחת כמה וכמה כשמכונית נוסעת לעברו במהירות עצומה ומייצרת ע"ז זה מכפלת משקל. אני מנסה להטות את הרכב לנתיב הימני, אך זה לא כ"כ מתאפשר וכרגע כמימרא ותוך כדי שאני בולם בחוזקה, הרכב שלי פוגע בגלגל הענקי, פוגע בו ועולה עליו, המכונית מסתחררת קימעא ונעצרת. ואני והשותף שלי היושבים בקידמת הרכב צובטים את הלחיים וממשיים את איברי גופנו, לוודא שאנחנו לא בחלום מסויט ועוד רגע נתעורר בשלווה במיטות, אך רעש המנוע והזוית האלכסונית של הרכב הפגוע גרמה לנו להביץ שאכן חווינו כרגע נס גדול ונפשינו היתה לנו לשלל. שום שריטה, שום מכה או כאב!!

אנחנו יוצאים במהירות מהרכב כשאנחנו בריאים ושלמים, 'הודו לה' כי טוב', כבר צעקנו בתוך הרכב, וכעת יצאנו לבדוק מה קרה למכונית, ותוך כדי לראות את זנב המשאית מתרחק לו באופק כשהנהג לא מודע כלל לגלגל שברח לו מהמשאית ובטח מתפלא מדוע הנהג שמאחוריו שאצה לו הדרך וניסה לגרום לו לפנות את הנתיב, נשאר הרחק מאחור.

מתברר שכל החלק של הרכב שלי, שהגלגל יושב עליו, התעקם לגמרי מהמכה שקיבל, וכעת הגלגל אינו יכול להסתובב כלל, וכך

גם עוד כמה חלקים שהתעקמו לגמרי, ונראה שיצטרכו להחליפם, אבל הזמן לזה יגיע. 'כעת' אני אומר לחברי 'המשימה היא תפילת שחרית בנץ, אנחנו לא הפסדנו אף תפילה בנץ, וזה גם לא עומד לקרות עכשיו' אני אומר לחברי.

'איך בדיוק נגיע למקום יישוב בשעה הקרובה' אני שואל את עצמי תוך כדי שאני מנסה לאמוד את הנזק ואת אפשרויות הטיפול. 'עם תפילות נוכל להגיע לכל מקום' אומר לי חברי שפותח את פיו בקול רם ואומר: רבנו של עולם, אנו חבים לך את חיננו, תודה שהצלת אותנו ונשארו שלמים בגופנו ללא שריטה, אבל אנו רוצים להתפלל תפילת שחרית ותיקן בנימן, אגא סייע לנו גם בזה. 'אמן' אני צועק לו, ותוך כדי שההד עונה לעומתינו 'אמן... אמן... אמן... נעצרת מאחורי מכוניתנו משאית גרר. נהג חביב שפאותיו מתבדרות בצינת הלילה יוצא ממנה ושואל לשלומינו. כשהוא מביט בקידמת הרכב ורואה את המכה שספג הרכב הוא נבהל ושואל לשלומינו בשנית, אתם בטוחים שאתם בסדר? לא רוצים להתפנות לבית החולים? לבדיקות לפחות?

נהג הגרר מביט בנו שוב, כמנסה

לוודא ששמע היטב

'אנחנו בסדר וחייבים להתפנות לבית הכנסת שמתפלל בנץ' משיב לו חברי. נהג הגרר מביט בנו שוב, כמנסה לוודא ששמע היטב. 'נו' דוחק בו בשנית חברי, 'אתה לא רואה שאנחנו בסדר, בוא ניסע להתפלל, אם לא נתפלל שחרית בנץ, בהחלט לא נהיה בסדר'. הוא משתכנע. הוא מעלה את הרכב על הגרר, מושיב את שני ידידיו החדשים לידו ופותח בנסיעה. תראה הוא אומר להם, אנחנו קרובים לקריות הצפוניות, יש שם מקום שמתפללים בנץ, נלך לשם להתפלל, רק תגידו לי היכן להניח את הרכב. 'אני לא מהאזור לא מכיר בכלל', אני משיב לו, תוריד את הרכב ליד איזה מוסך, אני גם ידבר עם המוסכניק שלי ונראה מה הלאה, אבל קודם תפילה.

הם מגיעים לבית הכנסת שמתחיל להתמלאות ב'אנשי הנץ' 'תראו' אומר נהג הגרר, 'צמוד לבית הכנסת יש מוסך גדול' אחרי התפילה נוריד שם את הרכב. 'אנשי הנץ' קיבלו בכבוד את האורחים, כיבדו אותם בעליה לתורה, וכששמעו את ברכת הגומל, התרגשו והודו לבורא עולם יחד איתם.

לאחר התפילה, שווחתי עם המוסכניק שלי ששמע ממני על התאונה ואמר לי רכב כזה החלקים שלו יקרים, את העקומים צריך להחליף, תגרור לכאן ונעבוד עליו כמה ימים, אני מאמין שזה סיפור של משהו בסביבות 25000 אלף שקל.

אני נכנס למוסך הצמוד לבית הכנסת שמכוניתי כבר הורדה לידו ממשאית הגרר, ומתעניין אצל בעל המוסך ולו בשביל הנימוס על אפשרויות התיקון הנצרכות והאפשרויות העומדות בפני. בעל המוסך סבב סביב המכונית התבונן, התכופף, מישש, רשם לעצמו כמה דברים, ולאחר מכן פלט לנהג המכונית אני יבדוק במשרד וחזור אליך עם הצעת מחיר. הרגשתי קצת חוסר נעימות, כי לא לגמרי רציני לתקן אצלו את הרכב ורק ציפיתי לשמוע איזו הערכה

כללית על עלויות התיקון, אך לפני שהספקתי להוציא הגה מהפה, הוסיף בעל המוסך, 5 דקות ואני יגיד לך בדיוק, בינתיים לך תכין לך כוס קפה במטבחון הסמוך.

תוך כדי הכנת הקפה, חשבתי על מאורעות השעות האחרונות ועל החיים שניתנו לי לשלל, איך אני מודה להשם? חשבתי לעצמי, 'אמרתי לעצמי, אני חייב לעשות משהו טוב' החלטתי שאני לוקח זאת לעצמי כמשימה הדרושה טיפול מהיר ביותר, אך לא סתם טיפול, אלא טיפול נמרץ.

חשבתי שאני לא שומע נכון

מזווית העין אני רואה את מנהל המוסך שמתקרב אלי, כעת אי הנעימות כבר היתה כפולה, כוס הקפה החם הכבידה עלי, ובטרם אספיק לחשוב, אני שומע את בעל המוסך אומר לי: הטיפול והתיקון של הרכב יקח בסביבות שעותיים ויעלה לך שלושת אלפים שקל". חשבתי שאני לא שומע נכון. 'אתה בטוח שאתה מדבר על הרכב הזה תוך כדי שאני מצביע על רכבי?' כן, השיב לו בעל המוסך, מה שצריך, זה למתוח את הברזלים שהתעקמו עוד קצת פחות וצבע ואתה בחוץ.

זה היה נשמע מדי טוב. את בעל המוסך הוותיק שלי אני מכיר שנים רבות ואנחנו מיוודים היטב, אין חשש שהוא מנסה לעשוק אותי, מה קורה כאן?

הרמתי טלפון לבעל המוסך שלי וסיפרתי לו דברים כהווייתן, אני נמצא ליד מוסך שאמר לי שאפשר למתוח את הברזלים ותוך שעותיים הרכב מוכן, בעל המוסך צחק במלוא פיו מעבר לטלפון, תגיד לי יש לך עוד כמה בדיחות על הבוקר? אני מקשיב לך... תשמע זה נראה מוסך רציני, גם הבעלים שלו עושה רושם כזה, תסביר לי אתה, מה הולך פה? -תגיד לי את השם של המוסך ואבדוק לך אצל חברים מוסכניקים מהצפון. -אוקיי הנה שם המוסך, תחזור אלי בבקשה במהירות, אני לא יודע מה לעשות ויש לי יום ארוך לפני.

תגיד לי איך הגעת למוסך הזה?

כעבור 3 דקות הטלפון שלו מצלצל וידידי בעל המוסך על הקו, תגיד לי איך הגעת למוסך הזה? מי אמר לך ללכת לשם? -מי אמר לי? 'תפילת ותיקן אמרה לי!' זה היה המוסך שצמד לבית הכנסת. אז שתדע לך שאתה צריך להודות לבורא עולם ששלח אותך דבר ראשון להתפלל, זה אחד המוסכים היחידים בארץ שיש לו מכוונות כאלו שעולות מליונים שמיישרות ברזל וקורות פלדה, בכמה רגעים, תחטוף את ההצעה שלו בשתי ידיים ותתקן שם את הרכב.

סיים בעל הרכב ואמר: חשבתי שאני שומר על תפילת ותיקן, אבל בעצם תפילת ותיקן שמרה עלי.

ואז הוא אמר לי, אתה בטח שואל מה קיבלתי על עצמי? קיבלתי על עצמי שכל הדברים הטובים שאני אעשה זה יהיה בצינעה, אז אני לא ממש רוצה לפרסם, אבל מכיון ששמי אינו מפורסם כאן במלואו, אז אגיד לך רק שאחד מהדברים שהחלטתי להתחזק זה לימוד שעותיים לפני התפילה כל יום... כל יום... בלי פיספוס" אשרים ישראל..

"הרגשתי שאני נשבר לרסיסים", מספר לי החבר, "איפה אני, יתוש קטן, מה אני ומי אני? אני כבר בן 40 ובקושי הספקתי ללמוד ספר אחד... מי מדבר על לכתוב ספר, ומי בכלל מעז להעלות על דל שפתיו את הרעיון של כתיבת 80 ספרים..."

הרב עמרם בינעט על שלושה סוגי סיפורים שלא כדאי לספר לילדים

וְהַגִּדְתָּ לְבִנְךָ (שמות י"ג)

בעודי מהרהר במאמר שאכתוב לגיליון 'לקראת שבת', הגיע אלי אברך, וסיפר לי סיפור נחמד, שתפס אותי חזק. ברגע ששמעתי את הסיפור הזה, כבר ידעתי במה יעסוק במאמר שלי הפעם...

"הייתי בטבריה", הוא מספר, "זכיתי להתפלל בקברות הצדיקים הטמונים שם, ובמסגרת מסעי הגעתי גם למערה שבה נטמן התנא הקדוש רבי עקיבא, וכידוע על ידה שוכן ציונו הקדוש של רבינו הרמח"ל. "ישבתי שם, על יד ציון הרמח"ל, היום יש שם כבר מבנה סגור מסביב לציון ואפשר לשבת שם בנחת, לעיין בספריו וגם להתפלל ואפילו להתבודד קצת ולהעמיק במחשבה.

"חשבתי לעצמי, רבינו הרמח"ל, מי ידמה לו ומי ישווה לו! אין לנו מושג בכלל מי הוא היה, קודש קודשים. אומרים שהוא כתב כשמונים ספרים! מתוכם נותרו לנו לפליטה רק חצי מהם. ספריו מקיפים את כל חלקי התורה בנגלה ובנסתר, אדם ענק שבענקים שהגיע למעלות עצומות בחייו.

"וכמה זמן חי הרמח"ל? יש אומרים ש-39 שנה, יש אומרים שבערך 37 שנה, אני לא היסטוריון ולא בדקתי את זה לעומק.

"אתה שומע? 37 שנה הוא חי והוא כתב 80 ספרים, זה אומר שאם הוא התחיל לכתוב ספרים מגיל 13, הוא כתב ספרים במשך 24 שנים, והספיק מדי שנה לכתוב לפחות שלושה ספרים בשנה, וכל ספר הוא יצירת עמוקה ומיוחדת במינה.

"זה הרי פלא פלאים! זה לא ילוד אשה בכלל, האדם השלם, אחד משרפי מעלה!

ואז נשאתי את עיני הרטובות מדמע

"הרגשתי שאני נשבר לרסיסים", מספר לי החבר, "איפה אני, יתוש קטן, מה אני ומי אני? אני כבר בן 40 ובקושי הספקתי ללמוד ספר אחד... מי מדבר על לכתוב ספר, ומי בכלל מעז להעלות על דל שפתיו את הרעיון של כתיבת 80 ספרים..."

"חלישות הדעת עצומה תקפה אותי. הבנתי שבעצם לא משנה כמה אני אתאמץ, כבר איחרתי את הרכבת. אני לעולם לא אוכל להיות אדם גדול כי אין לי את הכלים הללו ולא גדלתי לזה מגיל קטן..."

"ואז נשאתי את עיני הרטובות מדמע, וראיתי את פתח המערה שבה נטמן התנא הקדוש רבי עקיבא..."

"רגע רגע", חשבתי לעצמי, "תראה מה זה? הרי רבי עקיבא היה עם הארץ עד גיל 40, כך אומרת הגמרא. בגיל 40 הוא התחיל ללמוד אלף בית! למרות זאת הוא הפך להיות רבי עקיבא הענק שבענקים. "זאת אומרת, שבעצם יש לי תקווה, גם בגיל ארבעים אפשר להתחיל, גם בגיל חמישים. אין מוקדם ומאוחר בלימוד התורה, תמיד זה טוב ותמיד זה רצוי.

"איזה מזל שציונו של רבי עקיבא נמצא קרוב כל כך לציונו של הרמח"ל", חשבתי ביני ובין עצמי, "אחרי שברון הלב הנורא הזה, קיבלתי חיזוק נפלא כל כך".

שמעתי את הסיפור האישי של ידידי הטוב, ושמחתי במסר העולה ממנו.

כלפי מה הדברים אמורים? כלפי הסיפורים שאנחנו מספרים לילדים שלנו. אנחנו אוהבים לספר לילדים סיפורים, יש בזה תועלת חינוכית עצומה, וכך ראוי לעשות לכל מי שרוצה שהילדים שלו יגדלו עם מושגים, עם ערכים, ועם שאיפות טובות.

לספר לילדים סיפורים זה נפלא! אבל אני רוצה לבוא ולטעון שישנם סיפורים שלא כדאי לספר לילדים. אתם לא חייבים להסכים עם דברי, אפשר להתווכח על כך, אבל בכל זאת אני אפרט כאן שלושה סוגי סיפורים כאלו שלא כדאי לטעמי לספר לילדים, וכל הורה ומורה יעשה כהבנתו.

וכנהה. הסיפורים האלו נותנים לילד מוטיבציה, הם גורמים לו להבין ש"גם אני יכול", שאם הוא יתאמץ מספיק הוא יכול להגיע רחוק! לכוזו סיפור יש תועלת חינוכית עצומה.

הסוג השלישי: סיפורים שאתם לא

הייתם רוצים שבנכם ילמדו מהם

אבא פלוני, מספר לבנו על אחד מגדולי ישראל שהיה עושה גלגולי שלג כדי לסגף את עצמו... הילד לוקח את הדברים ברצינות, וכעבור יומיים בדיוק יורד שלג בירושלים. הוא יורד לאיזו פינה, והולך לגלגל את עצמו בשלג.

מה יעשה אביו כשישמע על כך שבנו גלגל את עצמו בשלג? סביר להניח שהוא יעס עליו עד מאוד, ואפילו יעניש אותו על המעשה המטופש הזה.

נניח שאתה יושב בסעודת שבת ומספר לכן שלך על צדיק פלוני שהיה צם משבת לשבת, וביום ראשון בערב אתה מבין שהבן שלך לא אכל כלום ממוצאי שבת, כי הוא גם רוצה לצום משבת לשבת. מה תהיה התגובה שלך? אתה תחשוב שהילד איבד את ביתו ולא מחובר לקרקע, נכון?

אז למה אתה מספר לו סיפורים כאלו? איזו תועלת אתה חושב להפיק מהם? אדרבה, זה מביא יותר נזק מתועלת, כי בעצם אתה אומר לילד - "שמע בני מוסר אבין, הצדיקים הגדולים עושים כך וכך, אבל אתה שלא תעז להיות צדיק גדול! תישאר אדם נורמלי...". האם יש פה מסר חינוכי?

שוב, אני לא טוען שצריכים למחוק את הסיפורים הללו מדברי הימים של עם ישראל. יש להם מקום וצריכים לספר אותם, כל אחד בעיתו ובזמנו. אבל כשאבא רוצה לספר לילדים שלו סיפורים חינוכיים, הוא צריך לברור ולבחור את הסיפורים שלו, ולהעביר לילדים שלו מסרים חיוביים שכוללים הנעה לפעולה, ולא מסרים הפוכים שגורמים לילד להרגיש שאין לו שום סיכוי להיות צדיק וגדול בתורה.

אם אנחנו מספרים לילד בן ארבעים'

אם אנחנו כבר כן מספרים לילדים שלנו סיפור שהוא לא כל כך בעולם המושגים שלנו, חשוב מאוד לתבל זאת ולחתום בסיפורים שישדרו את המסר שאנחנו רוצים להעביר לילד.

כמו למשל, אם אנחנו מספרים לילד בן ארבעים' על הרמח"ל או על האר"י הקדוש, או על רבי נחמן מברסלב, שחיו בעולם הזה תקופות קצרות מאוד, ובכל זאת הספיקו הספקים עצומים, אנחנו חייבים להוסיף גם את הסיפור על רבי עקיבא שהתחיל בגיל ארבעים ובכל זאת העפיל לפסגות רמות.

כשהילד שלנו שומע על גאוני עולם שבגיל שלו כבר ידעו את כל הש"ס בזמן שהוא בקושי יודע ללמוד משנה בכוחות עצמו, אנחנו חייבים לתבל ולרכך את זה בסיפור על אותם גדולי ישראל שלא נולדו מוכשרים במיוחד, שלא היה להם זיכרון פנומנלי, ובכל זאת הגיעו להיכן שהגיעו.

יושב לו אבא בשולחן שבת, שקוע כל כולו בתוך הצלחת, הטחינה מטפטפת לו, וצלוחית החצילים שליידו כבר התרוקנה והתמלאה מחדש שש פעמים. הוא אוכל ברעבתנות, ולא רק בגלל שעכשיו שבת ויש מצווה לענג את השבת, אלא פשוט כי הוא אוהב לאכול, וזאת הסיבה שגם ב'ליל שיש' הוא ישב על צלחת טשולנט ענקית. בעודו אוכל ברעבתנות בולטת כל כך, הוא מספר לילדים על עבודת האכילה של הרבי הקדוש מבעלזא זצ"ל, שהיה אוכל ממש פירורים כדי להחיות את נפשו, והיה מרוחק כל כולו מתאוות האכילה. מה אתה עושה פה בעצם? מנסה לחנך את הילדים להתרחק מתאוות האכילה? אולי כדאי שתרחק קצת מהצלחת לפני שאתה מספר כאלו סיפורים?

כל אחד מבין סיפורים כאלו, בוודאי כשהם באים בכזה זמן - לא רק שאינם מעבירים מסר חינוכי, אלא שהם גורמים את ההיפך הגמור, ומלמדים את הילד להפריד בין הסיפורים לבין המציאות. יש סיפורים, שם היו אנשים מאוד מאוד טובים ומיוחדים, ויש מציאות קיימת. אין שום קשר בין הסיפורים, לבין המציאות שלנו. עובדה, בסיפור מתקיימים מפירורים קטנטנים, ובמציאות, ד' ירחם. זה הורס את כל אפקטיביות הסיפור ככלי חינוכי!

הסוג השני: סיפורים שגורמים

לילד שלנו להתייאש.

אתה יושב עם בחור בן 14 ומנסה לטעת בלב שלו חשק ללימודים ורצון להצליח ולהפוך לאחד מגדולי הדור, ואז אתה מספר לו שה'קצות החושן' כתב את חיבורו 'שב שמעתתא' עוד לפני הבר מצווה, ושגדול פלוני יכול היה להיבחן על כל הש"ס עוד לפני שמלאו לו עשר שנים.

איזה מסר זה מעביר לבחור בן ה-14? שאין לו שום סיכוי. הוא עוד לא יודע אפילו מסכת אחת בעל פה, איך הוא יכול להיות גדול בישראל? אני לא טוען שאין מקום לסיפורים כאלו, אם יש להם מקור מוסמך והם אמת לאמיתה, אין מניעה לספר אותם. אבל צריכים לחשוב למי מספרים אותם ומתי מספרים אותם, ובעיקר מה אנחנו רוצים להשיג עם הסיפור הזה.

אם אתה עכשיו נמצא עם הבחור בנסיעה לצינו של אותו צדיק, ואתה רוצה לספר בשבחו של הצדיק, זה בהחלט אפשרי לספר עליו ועל גדלותו העצומה כבר מגיל קטן, אבל אין פה תועלת חינוכית ישירה.

אהל את התועלת החינוכית הגדולה יותר, אפשר להפיק דווקא מהסיפורים ההפוכים, על המהר"ם שיק שהזיכרון שלו היה מאוד חלש והוא התאמץ והתאמץ עד שנפתחו לו שערי חכמה, על הרבי ה'ישועות משה' מוויניץ שסיפר שהוא לא הצליח בלימודיו באופן מיוחד עד שפעם אחת התייגע בלימוד של תוס' אחד במשך לילה שלם ביגיעה עצומה ומאז ראה ברכה גדולה בלימודו, ועוד כנהה

אין הכרח לטייל בבית עם שק של תפוחי אדמה על הגב. זו יכולה להיות גם קופסת נעליים ריקה, רצועה של שעון ישן, או שרוך אדום. כל דבר שיגרום לילדים לשאול איך הוא קשור על שולחן הסדר, מבורך! ברגע שהם שואלים אפשר למתוח אותם, לומר להם שיש כאן סוד גדול בעניין, ואז למצוא דרך לקשר את זה לעניין של יציאת מצרים

כמי שעסוקים כל השנה בכתיבת ובשמיעת סיפורים, אנו מוצאים הזדמנות זו לספר על כוחו של סיפור

יעקב א. לוסיגמן

לך בני כי יש בורא לעולם, הוא יכול לשדד את כל מערכות הטבע אם רק יחפוץ בכך, תקיף ובעל היכולת ובעל הכוחות כולם, היה הווה ויהיה..." זהו. יצאנו ידי חובה.

כמוכן שאיננו מתימרים לבוא ולהסביר את מעשי הקב"ה, ואין לנו שום יכולת להיכנס בהדי כבשא דרחמנא ולהסביר מדוע עשה ה' יתברך כך או כך. אבל אנחנו כן יכולים וגם צריכים להוציא מכל הסיפור הזה איזה לימוד לעצמנו, לגבי הדרך הנכונה לחנך את הילדים שלנו.

חייבים לומר שלסיפור יש כח עצום, הרבה יותר מאמירה שאינה סיפורית!

כשאתה מגלה לילד שלך שיש בורא לעולם הוא שומע אותך, אולי אפילו מבין על מה אתה מדבר, אבל הוא לא מתחבר למסר הזה. הוא לא חי אותו, הוא לא מרגיש אותו בתוך תוכו.

מי שרוצה להחדיר את המסר הזה בעצמותיו של ילדו, חייב לספר לו את זה! לא בדרך של אמירה בעלמא, אלא בדרך של סיפור מרתק, מותח, מלא דרמה ועניין. עבדים היינו, ויענונו, ויתנו עלינו עבודה קשה, ונצעק אל ה'... וישמע ה', וירא את עניינו... ואז מגיע הסיפור עם המטא שהפך לנחש והיד שהפכה מצורעת, ולאחר מכן המים

קוראיו של גיליון 'לקראת שבת' כבר יודעים היטב, שמטרתו העיקרית של גיליון זה היא להביא לכל בית בישראל סיפורים ועובדות מגדולי ישראל ומתחומי החיים השונים, כדי לחזק את הלבבות באמונה בבורא עולם, להעמיק את אמונת החכמים, ולהעביר מסרים שמאפשרים לכל אחד להכיר בערך עצמו ובפוטנציאל העצום הגלום בכל יהודי.

בפרוס חג הפסח, הלא הוא 'חג הסיפור', שבו התורה הקדושה מצווה עלינו לספר לילדים שלנו את סיפור יציאת מצרים, וכל המרבה הרי זה משובח, מצאנו הזדמנות נהדרת כדי להרחיב מעט את הידיעה, ולהעמיק מעט בהבנה כל כוחו של סיפור והתועלת הנפלאה שאפשר להפיק ממנו.

מעניין לראות שהקב"ה נותן טעם למכות שהביא על פרעה ועל מצרים. "כי אני הכבדתי את לבו", למה? "למען תספר באוזני בן ובן בנך את אשר התעללתי במצרים, ואת אותותי אשר שמתי במצרים... וידעתם כי אני ה'..."

כלומר, עיקר הסיבה שבגינה הביא הקב"ה את המכות על המצריים במצרים היתה, כדי שנספר לבנים שלנו שיש בורא לעולם, ושהוא תקיף ובעל היכולת, בעל הכוחות כולם עילת כל העילות וסיבת כל הסיבות.

ברצוני לשאול שאלת תם...

ברצוני לשאול שאלת תם... כולם מדברים על הבן החכם והבן הרשע, אבל יש גם בן תם, בואו נשאל שאלת תם.

שבביל זה כל העסק הגדול והנורא הזה, כדי שנספר לילדים שלנו שיש בורא לעולם? מה הבעיה? הקב"ה יכול היה פשוט להוסיף עוד דיברה אחת לעשרת הדיברות, "זכור ואל תשכח לספר לבנך ולבן בנך שיש בורא לעולם". קצר ולעניין.

לא צריך למשוך שנה שלימה של התראות ומכות, גנוף ורפוא, דצ"כ עד"ש באח"ב. את כל הדרמה הגדולה הזאת יכולנו לחסוך עם משפט אחד או שניים שמזקקים את המסר שאנחנו צריכים להעביר לילדים, ואנחנו היינו מעבירים אותו מדור לדור, ככתבו וכלשונו: דע

שהפכו לדם, וכל מצרים באשה מהסירחון הנורא של הדם והדגים המתים, והמצרים בכו והתעלפו מצמא, והיהודים שתו מים לרוויה בלי שום קושי...

יש פה סיפור, יש מתח, יש דרמה,

זה נכנס לעצמות!!!

אומרת התורה הקדושה, אומר לנו הקב"ה!!! למען תספר באוזני בנך ובן בנך! תספר את זה בצורה סיפורית, אל תבוא סתם עם הרצאת דברים, אלא תספר סיפור, שהעיניים של הילדים ייקרעו לרווחה, שהאוזניים שלהם התיינה כרויות לשמוע ולהאזין, ככה מחזירים לילדים אמונה תמימה וטהורה ביש בורא לעולם! כך מאפשרים להם להתחיל לחיות עם ההרגשה הזאת שאנחנו חוסים בצלו של בעל היכולת ובעל הכוחות כולם, אשר בלעדיו אנחנו כלום ואפס מוחלט, ושאינן שום מכשול שיכול למנוע ממנו לעשות כל שיחפון.

רק על ידי סיפורים!!!

התורה גם נותנת לנו עצה טובה, אם אתה רוצה שהילד שלך יקשיב לסיפור, תגרה את הסקרנות שלו. תגרום לו לשאול אותך שאלות, ברגע שהוא שואל רוצה לקבל תשובה, חצי דרך כבר עשית. הוא כבר מקשיב וצמא לדעת, עכשיו אתה רק צריך לתת לו סיפור טוב, והוא מקבל ממך את המסר החשוב כל כך שאתה רוצה להעביר לו.

הרעיון הזה של גירוי הסקרנות כדי שהסיפור ייקלט טוב יותר מוזכר כבר בספרים הקדושים, בין היתר בספר 'דרך פיקודיך' להרה"ק בעל ה'בני יששכר'. אגב, מומלץ לכל יהודי שרוצה להתכונן כראוי לפסח ללמוד בספר זה את המצוות הנוגעות לפסח, ומובטח לו שהפסח שלו יראה אחרת לגמרי.

איפה העיניים הנוצצות של הילדים שמקשיבים

בפה פעור ורוצים לשמוע עוד ועוד???

הנושא הזה מאוד מחייב אותנו, כי הורים שלא מבינים את זה, יכולים לעבור ליל סדר ועוד ליל סדר לאורך שנים, בלי שקיימו כראוי את מצוות 'והגדת לבנך'. הם יושבים וקראים "עבדים היינו לפרעה...", אפשר לומר שהם יוצאים ידי חובת סיפור יציאת מצרים כי הם אמרו את המילים הקדושות הללו שכתובות בתורה הקדושה ואת כל מה שבעל ההגדה סידר שצריכים לומר...

אבל איפה הסיפור?? זה בקושי הרצאה יבשה וחדגונית. איפה הדרמה? איפה העיניים הנוצצות של הילדים שמקשיבים בפה פעור ורוצים לשמוע עוד ועוד???

כדי שהילדים באמת ירצו לשמוע, צריכים לעשות הכנה, להתכונן עם סיפור יציאת מצרים כראוי, ללמוד קצת מדרשים על יציאת מצרים, להפתיע את הילדים עם איזה חידוש, משהו שלא ידעו עליו, על הגודל של הכינים, או על האגרסיביות של הצפרדעים וכדו', לבוא עם איזו ידיעה שהם לא שמעו מהגנת בגן כשהיו בני

שנתיים ומאו הם שומעים אותה שוב ושוב מדי שנה בשנה. צריכים לגרום לילדים שישאלו שאלות. לא חייבים לקנות 'כאפיה' בשביל זה ואין הכרח לטייל בבית עם שק של תפוחי אדמה על הגב. אפשר גם להניח על השולחן צלחת עם דמות של נמר כדי שהילדים ישאלו מה הוא עושה על השולחן, ואז מתחילים לספר להם על השעבוד והגאולה ועל מכת ערוב למשל, זו יכולה להיות גם קופסת נעליים ריקה, רצועה של שעון ישן או שרוך אדום מנעל של תינוקת. כל דבר שיגרום לילדים לשאול מה הוא עושה כאן על שולחן הסדר, מבורך! ברגע שהם שואלים כבר אפשר להתחיל לספר, למתוח אותם, ולומר להם שיש כאן סוד גדול בעיניך, וכשהם כבר מתחננים לדעת את הסוד, אפשר למצוא דרך לקשר את זה לעניין של יציאת מצרים. למשל, קופסת נעליים מאוד מתאימה לליל הסדר, כי פרעה רץ עם פיג'מה באמצע הלילה בלי הנעליים... ולכן יש פה קופסה בלי נעליים...

ה'טריק' הזה של העברת מסרים באמצעות

סיפור אינו חייב להיות בלעדי לימי הפסח!

כלפי מה הדברים אמורים? רבותי היקרים, אני רוצה לומר לכם דבר חשוב!

ה'טריק' הזה של העברת מסרים באמצעות סיפור אינו חייב להיות בלעדי לימי הפסח! אפשר וצריכים להשתמש בשיטה הזאת בכל ימות השנה.

לא רק את האמונה בכך שהקב"ה כל יכול אנחנו צריכים להעביר לילדים באמצעות סיפור, אלא גם את הצורך לדקדק בהלכות נטילת ידיים, ואת הצורך ללבוש קודם יד ימין ואחר כך יד שמאל, ואת הצורך להקשיב בהכנעה לברכת כהנים ולדעת שאנחנו מתברכים מפיו של הקב"ה ועוד ועוד. כל מסר חינוכי באשר הוא, יכול וצריך לבוא באמצעות סיפור!

זה התפקיד העיקרי של הורה בימינו ובכל דור ודור. לספר לילדים סיפורים שיגרום להם להעריך תורה, להעריך את קיום המצוות, לכבד ולייקר תלמידי חכמים, להיזהר בממון חברים, להיזהר בלשונם שלא לדבר דיבורים אסורים ועוד ועוד. את כל הדברים הנפלאים הללו אנחנו צריכים ללמד את הילדים שלנו באמצעות הסיפורים שאנחנו מספרים להם.

וזאת למה? כי הסיפור הוא הכלי החינוכי היעיל והאפקטיבי ביותר בעולם!!! כמו שכל עקרת בית מבינה שכדי לאפות עוגה היא צריכה להצטייד בכלים מתאימים, כמו שכל ראש משפחה יודע שכדי לטפס לבוידם הוא חייב כלי מתאים שבמקרה זה הוא הסולם, וכדי לנקות את המכונית מחמץ צריכים שואב אבק, כך אנחנו צריכים לדעת שכדי להחזיר בילדים מסר חינוכי - אנחנו צריכים כלי מתאים. אמנם יש כלים חינוכיים רבים, אבל הכלי הכי יעיל והכי אפקטיבי הוא הסיפור! חשוב שנדע את זה!

אדרבה, אם משהו מכיר כלי אפקטיבי יותר מסיפור, הוא מוזמן לספר לנו על כך, אנחנו נשמח לשמוע...

מיודענו שהאריך בתפילתו, בהתרגשות ובכוונה, האריך והאריך וכשיסיים, רואה הוא לפניו יהודי ישיש שעומד וממתין.. הוא נבוך כולו, ולאחר שסיים את תפילתו מיהר להתנצל לפני הישיש שהמתין כ"כ הרבה זמן. הישיש שהתגלה כהרב אורי זוהר, השיב לו, אתה מתנצל? אני צריך להכיר לך טובה.

איך לתת רגע מנוחה לשאור שבעיסה, אלא להתעסק איתו לשם שמים

מאת: הרב צבי גטקר

מספרים כי "מבקש" נכבד נסע לקוצק, קוצק נתפרסמה באותה העת כבסיס האמת בעולם השקר, שם אין נושאים פנים לשקר, שם בקוצק מנפים את האמת בשבע נפות, בבית מדרשו של הרבי מקוצק, ישבו מבקשי האמת, וקיימו בעצמם 'אמת קנה', והמבקש הלך חפץ לזכות בחופן של אמת אמיתית. לאחר מסע ממושך הגיע אותו המבקש לקוצק, תכף להגעתו נכנס אל בית המדרש, שם ראה כי הקהל מסובב איזה אדם בעל מראה סטנדרטי, ומקשיב לאמריו רוב קשב, הוא שלא הכיר אף לא אחד מהקהל, ניגש לאחד מהעומדים בשולי המעגל ושאל לחש לו - מי הוא זה הרב המדבר? ההוא נענה ואמר לו, אין זה רב, אלא זה הוא העניו שבחבורה.

עניו? כן, הוא מתנהג בענווה ושפלות, ומה הוא מעמדו ביקש המבקש האורח להבין, אין לו מעמד כלל ענה הקוצקר, א"כ מה מעלתו הוא ת"ח גדול אולי?, לא, ענה שוב הקוצקר, אולי עשיר, ניסה האורח, לא, ענה לו שוב, אז מה הוא כן? הוא עניו! הסביר בסבלנות הקוצקר.

עניו? תמה האורח, מי שהוא לא עשיר ולא ת"ח ואין לו כל מעמד, במה יש לו להתגאות?, מה מעלה יש בכך שמתנהג בענווה ושפלות?. חיוך התרחב על פני איש האמת, שאמר: אם תשב עמנו ימים או שנים, תלמד, כי מי שהוא לא עשיר ולא ת"ח, ואין לו כל מעמד, והוא בכ"ז לא מתנהג ביהירות, זו מעלה, וחידוש גדול מאוד... יותר אפ"י ממי שהוא עשיר או בעל מעמד שלא שועה למעמדו ומתנהג בענווה.

אלו שחסרי מעלה, הם אלו שרוטנים וסבורים כי על כולם לייקרים ולכבדם, שהרי הם מושלמים..

כמה אמת יש במוסר השכל, הנלמד ממעשה זה, שהאמת שבו מעלה חיוך אולי, אבל נוקבת עד היסוד.

הנה, בהפטרות שבת הגדול, מייסר הנביא מלאכי את עם ישראל, לשוב בתשובה, ולהפסיק ליקר את האלילים, ולבזות את דברי הקב"ה, ואת עובדיה'.

ועמ"י מגיב בתמיהה, במה נשוב, מה נדברנו עליך? אנחנו מיקרים אלילים?, אנחנו שכ"כ מהדרים במצוות??

והנביא מצליף, ללא משוא פנים, כן! אמרתם שוא עבוד אלוקים!. ועמ"י מקבל את התוכחה, ותיכף, מקבל את הבטחת הגאולה, הנה אנוכי שולח לכם את אלי' הנביא.

בעלי המוסר, עמדו על חוסר ההבנה שבין הנביא מלאכי המוכיח, לבין עמ"י, וכי יתכן שהיו אלו בוזי דבר ה'? והם לא הבינו מה רוצים מהם?, מה הם הדין ודברים.

ומבארים, מי שהוא בעל שימת לב, תדיר רגיל לבדוק את עצמו, האם אני הולך בדרך הנכונה, אני פועל נכון, או שמא טועה חלילה.

מי שהוא שלם ורוגע, ובטוח שאין שום סיבה שהוא ימשש בעצמו ובהנהגותיו, הוא הוא זה שיש לו למושש שבעתיים, משום שכמעט וודאי שהוא עושה טעויות, מי ששם אורחותיו בעולם הזה הוא זה שיגיע שלם בסוף המסלול. הוא זה שיזכה לראות בישועתו של הקב"ה.

עד כדי שאדם יכול לסבור כי הוא מושלם, ומעשיו ראויים לשבח, ואילו הנביא מוכיח אותו, ומוכיח לו, כי בתכלס' למעשה, הוא אומר בכל הליכותיו, את ההיפך הגמור, זהו מוסר נוקב. אבל הוא זה שבייא אונתו לזכות בגאולה.

בבגדיו, והוא בוש ונכלם, ויודע שטעה. טהרת המצורע מלמדת אותך, ואותנו, כי הדרך להינצל מטעויות חמורות שכאלו, היא לא להתנהג בגאווה, לא להיות בטוח שאני צודק, אלא לשקול את מעשינו בפלס ההלכה. כפי המבואר בתורה. אם אנו מערבים קמח ומים ונותנים להם לעמוד לנוח, הם תופחים ומחמיצים, אין לתת רגע מנוחה לשאור שבעיסה, אלא להתעסק איתו לשם שמים.

הישיש שהתגלה כהרב זוהר, השיב לו, אתה מתנצל?

כיצד נראה אדם שחי בהבנה הזו, בעמקות הזו, נלמד מהעובדה הבאה.

אברך אחד נקלע לביהכ"ס שבשכונת מגוריו של הרב אורי זוהר זצ"ל, בהכיר את טבעו שהוא רגיל להתפלל באריכות, לפני תפילת העמידה עבר לעמוד בשורה השניה מקיר המזרח, בכדי שלא לגרום לאף אחד מהמתפללים עיכוב, כשימתין לו עד שיסיים את תפילתו.

מיודענו שהאריך בתפילתו, בהתרגשות ובכוונה, האריך והאריך והאריך, וכשסיים רואה הוא לפניו יהודי ישיש שעומד וממתין..

הוא נבוך כולו, ולאחר שסיים את תפילתו מיהר להתנצל מכנות לפני הישיש שהמתין כ"כ הרבה זמן.

הישיש שהתגלה כהרב זוהר, השיב לו, אתה מתנצל? אני צריך להכיר לך טובה. ולתמיחתו המשיך וביאר את כוונתו.

כולם יודעים אמר הרב זוהר בן השמונים, כי ימי חיי הצויים, 40 עד שהכרתי את בוראי, 40 אחריהם, מהו ההבדל התהומי בין שתי קבוצות שנים אלו. בשנים הראשונות נהגתי לעשות ככל העולה על רוחי, ובשנים האחרונות אני עושה אך ורק ככל אשר יצווה ויחפוץ בורא העולם.

דא עקא המשיך רבי אורי, אני לא כ"כ בטוח שאני יודע מה הקב"ה רוצה שאני יעשה. מידי יום, שעה שעה, אני עסוק לברר מה באמת רצון ה' עכשיו ממני, מה עלי לעשות. אני עושה כפי המסקנות שאני מסיק, אבל אין אני בטוח במאות האחוזים כי תמיד מסקנות ישרות ולא נטו מהאמת.

אך יש זמנים שעליהם אני יכול להיות בטוח שעשיתי את רצון בוראי. אחד מהם היא רביעית השעה הזו שאני ממתין בכדי שתגמור ואוכל לפסוע לאחורי, באותם דקות שעמדתי, שמחה מילאה את ליבי, כי ידעתי שכרגע רצון ה' ממני הוא ברור לחלוטין. רצוני יתברך הוא שאעמוד ואמתין. האין אני חייב לך בעד קורת רוח זו הכרת טובה? שאל הרב זוהר וחייך..

אז נדברו ריא ה' איש אל רעהו יקשב ה' וישמע. ולפיכך, הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא בקרוב בימינו אמן.

הנביא מעורר אותנו, שלא לנוח על זרי הדפנה, אלא לחפש במה אנו יכולים להתייצל, ולהשתפר.

והמסר הנוקב, והמדהים הזה, אומר מרן בעל ה'ברכת מרדכי', הוא המסר שחותם לכלל ישראל את הגדה של פסח.

נוהגים כבר אלפי שנים לשורר בכל תפוצות ישראל, את 'חד גדיא'

בסיום ההגדה, נוהגים כבר אלפי שנים לשורר בכל תפוצות ישראל, את 'חד גדיא'.

האבא שרכש את הגדי בתרי זוזי שנטרף ושהטורף ננשך והנושך הוכה והמקל נשרף, חד גדיא חד גדיא.

רבו השאלות והנידונים על פזמון זה, ורבים הביאורים והסודות שנקשרו בפזמון הקדוש.

אומר רבי ברוך מרדכי, השאלות והביאורים רבים הם, אבל המסר שעולה לנו הלימוד הוא אחד: אל תהיה בטוח שהצדק עם סברתך אף פעם!.

אפילו אם נדמה לך שיש הוכחות שמיוות לצדקת דרכך, לא בטוח כי לעתיד לבוא תראה שצדקת.

והראיה, מלאך המוות, שהוא הלא מלאך, שחט את השוחט, הרי לנו הוכחה חותכת לכך, שהשוחט פעל שלא כראוי, אבל אז מגיע הקב"ה ושוחט את מלאך המוות! והופך את כל ההבנה והוכחות על פיהם.

הצופה מן הצד רואה את הגדי נטרף, והוא נזעק!, על העוול שנעשה לאבא שקנה את הגדי, אבל לא, כלל לא בטוח שהוא צודק, אולי למשל האבא שקנה את הגדי בתרי זוזי, לא קנה אותם בזוים כשרים?, מהיכן לך לדעת?, אולי הקניה אינה כשרה וראויה, וא"כ דין הוא שיבואו ויטרפו לו את הגדיא.

אין לך לנהוג, עפ"י מסקנותיך מראיית עיניך!, כי אם כך תשפוט, גם אם תהיה בטוח בצדקתך, ותקבל אישור שמימי לכך, יתכן ובסוף תתבדה. הדרך היחידה היא להיצמד לקב"ה, - לתורה, להלכה. ולדעת אותה על בוריה.

ושבתם וראית אומר הנביא מלאכי, בין עובד אלוקים, לאשר לא עבדו. מבארים חז"ל בגמרא, כי לעתיד לבוא יהיה ברור ההבדל בין כל חזרה נוספת של האדם על התורה. בין כל תוספת קניין בהלכה. בין מי שלמד מאה פעמים, לבין מי ששיין וחזר מאה פעמים ואחת. אומרים למצורע בטהרתו. מצורע, למה דברת לשון הרע?, הלא ידעת כי המדבר לשו"ע נידון בצרעת?, והוא עונה, היה לי ברור ופשוט כי אני צודק, ואדרבה מצווה לדבר על מעשיו של פלוני, ולא עוד אלא חשש עבירה אם לא אבזה אותו ברבים כראוי לו..

ואז אחרי 'מעשה המצוה', פתאום פורחת לה צרעת בגופו או

רוצים לקבל את 'לקראת שבת' מדי שבוע ישירות למייל? חדש!!! ניתן להרשם בכל עמדות 'נדרים פלוס' ברחבי הארץ

כעת גם לי יורדות דמעות. אבל יהודה לא מוותר. אף שנה לא היה לי כזה חג. מעולם לא שמחתי ככה.. פשוט יומיים של שמחה פנימית אמיתית. תודה הרב, הוא מסיים. נתת לי את המתנה הכי גדולה שקיבלתי אי פעם!!

סיפור מרתק: 'הטעם הקדוש הזה שטעמתי השנה אני רוצה לחוות כל שנה וכל השנה!'

מאת: הרב ישראל היימן

'על גאֵלְתָנוּ וְעַל פְּדוּת נַפְשָנוּ' (הגדה של פסח)

חג הגאולה מעורר כל שנה מחדש את ההשפעה של גאולת הגוף והנפש ממצרי היצר הכובלים.

חג הגאולה זהו הזדמנות חד שנתית לכל אחד לצאת מתחומי גבולות היצר שאוזק אותנו כל השנה בכבלי החומר. לצאת אל מרחבי הרוח הבלתי מוגבלים ולהתרומם עוד ועוד לדבק את נפשותינו במקור החיים הנצחיים.

מוניעה פנימית מונעת לפעמים את האדם מלהתאמץ ולהוציא את עצמו מגבולות החומר אל מרחבי הרוח, המחשבה על המאמץ שזה ידרוש ממנו בכל עת ועל חיים אחרים ללא ההרגלים אותם הוא סיגל לעצמו זה שנים מונעים את האדם להוציא את עצמו במודע מכל אלו.

דבר אחד הרבה אנשים לא לוקחים בחשבון.

את הדבר הזה חווית אך לפני מספר שבועות, במוצאי פורים דהשתא. באחד מפעילויות הקירוב במסגרת הארגון הקדוש 'אחינו' זכיתי להכיר את יהודה. הוא בחור נפלא ומתוק שמשתדל ולומד ככל יכולתו. הוא מחובר לשיבה ולימוד אבל באותה מידה עדיין לא מנותק מחברים מהעולם ההוא... הוא משתדל גם אותם לקרב ולרומם, אבל את הניתוק המוחלט מהחֶבְרָה הישנה הוא עדיין לא ביצע. המעמד הזה יוצר אצלו לא פעם קונפליקטים שגורמים לו להתלבט בין המצוי לרצוי...

לפני פורים הוא פלט לי באקראי: הרב, אתם לא יודעים מה זה פורים, לי יש כרטיס בכיס למקום שם יודעים מה זה פורים...

אמרתיו לו שנראה לי שיש לי מה לחדש לו. כמדומני שדווקא אתה לא יודע מה המשמעות של החג הזה. נראה לך הגיוני שרבותינו מצויים עלינו להשתכר ולהתהלל בניגוד לכל סברא הגיונית ותורנית?

זה סיקרן אותו מאד, הוא ביקש לשמוע קצת וקבענו לאחר הסדר לשבת ולדבר.

שעה וחצי ארכה השיחה. במהלכה דיברנו על מהותו של היום, הסברתי לו שפורים הוא חג דווקא של בחורים כמוהו. בכל חג אחר יש מצוות מעשיות שדורשות מאמץ בשביל לקבל את האור של החג. בפסח צריך להתנתק מהחמץ וההרגלים, בסוכות צריך לצאת מאזור הנוחות ולוותר על המחסה המוכר והמוגן, בשבועות יש צורך לקבל תורה ולשעבד את עצמך למצוותיה. בפורים שמקורו הוא

'ואנכי אסתר אסתיר פני', האור בוקע דווקא מתוך החושך והחיים הרגילים. אין עשר מכות או ניסים גלויים. הטבע הפשוט והיומיומי מתגלה כיצירה אלוקית שכל חלק בה מכוון מטרה. לא צריך שום עזרים חיצוניים, אדרבה אנחנו משילים מעצמנו את כל מגבלות הגוף וככה מתקרבים לקב"ה.

עברנו יחד על המגילה ודליתי לו מתוכה פנינים מרוממי נפש. הוא היה מרותק וגילה עולם לא מוכר שלא היה לו קודם מושג קלוש שהוא קיים בכלל. בסיומה של השיחה אמרתי לו שכל בחור שבעבר דיברתי איתו על הנושא אמר לי אחרי פורים שהיה לו חג אחר מרומם ושונה לחלוטין.

הוא בהחלט הזדהה עם הדברים ונפרדנו לשלום. יום לפני פורים שאלתי אותו האם התוכניות שלו לחג השתננו... יהודה לא ידע מה לענות לי... הוא הבין בהחלט שלחג הזה יש משמעות אחרת לחלוטין ממה שהוא חשב, אבל היה לו קשה לזנוח את החברים ואת התוכניות הקבועות.

הבטחתי לו שאתפלל עליו שהוא יזכה לנצל את היום כמו שצריך. פגשתי אותו יומיים אחרי פורים. הוא עוד היה תחת השפעת הימים... בעיניים בורקות מהתרגשות ודמעות הוא סיפר לי את הקורות אותם.

כל השבת שלפני פורים הייתי בבית. כבר אז התחלתי את המצווה של עד דלא ידע... לביל פורים דפרזים הגיעה ההתמודדות הראשונה. החלטתי שאני נוסע לדודים לחגוג שם, רחוק מההתמודדות

"זה היה מצב של 'לאחר יאוש', אבל אז, רגע לפני שהכל התפרק, התחלתי לשיר בקול גדול "פרעה בפיג'מה באמצע הלילה", וראה זה פלא. כמו זרם השמל עבר בין בנייני השכונה"

במיוחד לקראת פסח - הרב שלום יכנס מספר על השיר הכי מפורסם של אביו 'רבי אלתר', כיצד נולד ועד כמה הוא התפרסם

"אבא היה מתחבב בת"ת המסורה, ושם בבוקרו של יום ראשון של פרשת בשלח, ישבו בחדר המלמדים, ואחד מהם, יהודי חסידי, סיפר שבשבת הוא היה אצל הרבי שלו, ובטיש הרבי דיבר ותיאר איך שפרעה רץ ברחובות עם בגדי השינה שלו בחיפוש נואש אחר משה ואהרן. אבא כל כך התלהב מהירידה לפרטים האלו בסיפור יציאת מצרים, והוא החליט שהוא עושה מזה שיר. הוא חיבר את המילים הכי פשוטות שאפשר לחבר, כדי שגם ילד בן שלוש יוכל להתחבר למילים, וכך יצא לדרך "פרעה בפיג'מה באמצע הלילה". באחרונה סיפר לי יהודי שמתגורר באזור 'גוש שמונים' בירושלים, שבפסח של שנת תש"פ, כשמשבר הקורונה הגיע לשיאו, היה סיכום כזה בכל תפוצות ישראל, שלפני ליל הסדר, כולם יתפללו במנייני המרפסות, ולאחר מכן ישירו בקול גדול 'מה נשתנה' כאיש אחד בלב אחד, לטובת המבוגרים והקשישים שנשארו באותה שנה לבדם, ולא היו להם ילדים ונכדים שישאלו אותם 'מה נשתנה'. "בשכונה שלי זה לא הצליח כל כך", הוא מספר, "התחילו לשיר, ואנשים לא שרו ביחד, כל אחד במנגינה אחרת, ובקצב שונה. זה לא עבד... "זה היה מצב של 'לאחר יאוש', לא כל יוזמה מצליחה. אין מה לעשות. אבל אז, רגע לפני שהכל התפרק, התחלתי לשיר בקול גדול "פרעה בפיג'מה באמצע הלילה", וראה זה פלא. כמו זרם חשמל עבר בין בנייני השכונה. כולם הצטרפו לשיר, ובמשך שעה ארוכה שרו את השיר הזה, עם המילים הפשוטות כל כך, בשמחה ובערגה, וזה ממש עשה שמחת חג נפלאה לכולם, גם למבוגרים וגם לצעירים, כי היום אין יהודי שלא מכיר את השיר הנפלא הזה, ומתחבר כל כך למילים הפשוטות והאלמותיות הללו".

אין ספק שהשיר המוכר ביותר של 'רבי אלתר' הוא השיר 'פרעה בפיג'מה באמצע הלילה'. זהו שיר אלמותי שאי אפשר לחגוג את חג הפסח ולעבור את ליל הסדר בלי שהילדים ישירו אותו, כשמגיעים לתיאור של מכת בכורות והמרדף הנואש של פרעה אחרי משה ואהרן, בדרישה שימהרו להוציא את בני ישראל ממצרים. השיר זכה להיות מתורגם גם לאידיש, אנגלית ולשפות נוספות, והוא מושר בכל כל ילדי ישראל, מוקהילות הכי שמרניות במאה שערים ועד גני ילדים ברעננה או בכפר סבא.

אבל איך פתאום הגה רבי אלתר את השיר הזה, למה הוא הדביק את המילים הללו דווקא למנגינה הזאת, וכיצד הבריק במוחו הרעיון לתאר את פרעה מתרוצץ ברחובות עם פיג'מה בתיאור הכי עסיסי של יציאת מצרים?

"קודם כל מי שמתבונן בשיריו של אבא יכול לשים לב שהוא תמיד הדביק את המילים למנגינות שביטאו בעיניו דביקות בקב"ה ובתורתו", מספר בנו הרב שלום יכנס. "המנגינות הללו תפסו אצלו הרבה מקום, ולכן כשהוא רצה להדביק איזו מנגינה למילים שחיבר, הן תמיד קפצו ראשונות.

"המנגינה של 'פרעה בפיג'מה' מקורה בשיר החב"די העתיק 'ברוך אלוקינו שבראנו לכבודו'. שיר דביקות נפלא, שכששרים אותו על המילים המקוריות אפשר להבין למה אבא כל כך אהב את המנגינה הזאת.

"אגב, מעניין לציין שכשהשיר יצא לאור, היה מישהו שפרסם מכתב באחד העיתונים ובו טענה נגד השיר. "הילדים לומדים שיר של דבקות של 'ברוך הוא אלוקינו... נתן לנו תורת אמת, ואחר כך הם שומעים את אותה מנגינה על הפיג'מה של פרעה, מה שפוגע להם ביראת שמים", הוא טען.

"שבוע לאחר מכן הגיע מכתב תגובה שכתב מישהו אחר ודווקא כן חיזק את ידיו של אבא, אבל זה היה ברור אז לכולם שמדובר בהדבקת מילים חדשות לשיר ישן ומוכר מאוד.

"בשנים האחרונות, אבא סיפר שהוא קיבל כמה וכמה פניות מאנשים שהיו נורא מזועזעים מזה ש'גנבו' לו את המנגינה, והדביקו על השיר שלו את המילים 'ברוך הוא אלוקינו'...

"נהיה מצב שהגרסה החדשה של השיר הפכה לכך כך מפורסמת, הרבה יותר מהשיר המקורי".

אבל איך בכלל נפל במוחו של רבי אלתר הרעיון לחבר שיר על הפיג'מה של פרעה? לבנו יש סיפור מעניין בנושא.

הבן עשה חצי עבודה... הוא אמנם ניקה את המקום, העביר סמרטוט, שפך מים, ניגב אחריו, התכופף והתרומם, אבל מראהו של המקום אחרי הניקיון היה רחוק מלהיות 'נקי לפסח' לפי אמות המידה של אמו. כאשר אמו הגיעה לבדוק את הניקיון שערך הבן בפניה, חשכו עיניה...

על ההכנות וחג הפסח אצל אנשי מעלה שמתוך כך זכו לפסח של קרבת אלוקים!

מאת: הרב אליהו שור

משפחת גוטפרב היתה, ועודנה, מן הפנינות הזוהרות בירושלים של מעלה, בצדקותם, בירתם הקודמת לחכמתם ובדקדוק המצוות עד לאחת.

הגה"צ רבי יצחק דוד גוטפרב זצ"ל היה מן הבולטים שבהם בצדקותו הנודעת, אך לא רבים יודעים כי גם אשת חבר כחבר, ואף היא היתה מיוחדת בירתה וצדקותה.

דוגמא בודדת היא האנקדוטה המובאת בזאת, המופיעה בספר הנפלא 'דער הערליכער איד' - לתולדות חייו של רבי יצחק דוד זצ"ל, מלמדת היא על הכלל כולו, ואף מאירה היא לנו באור בוחק את קיום מצוות החג באור נפלא.

צדקנית זו הייתה נוסעת מדי יום אל כותל המערבי, ושופכת את ליבה למען ילדיה. נסיעה מיוחדת נסעה פעם לכותל המערבי, באחד מהימים העמוסים בערב פסח!

מה קרה?

מעשה שהיה כך היה:

האם קראה לבנה הקטן בימים העמוסים, והורתה על מקום מסוים בבית שיש לנקות לפסח, זה לא היה משטח חלק, אלא פינה כזאת שדורשת תשומת לב רבה, ויש להשקיע מאמץ כדי לנקותה כראוי מכל פירור חמץ.

הבן עשה חצי עבודה... הוא אמנם ניקה את המקום, העביר סמרטוט, שפך מים, ניגב אחריו, התכופף והתרומם, השתדל בהחלט, אבל מראהו של המקום אחרי הניקיון היה רחוק מלהיות 'נקי לפסח' לפי אמות המידה של אמו.

כאשר הגיעה לבדוק את הניקיון שערך הבן בפניה חשכו עיניה...

מילא, שהיא תצטרך לעבוד ולהתאמץ, מילא שהפעולה שנעשתה רחוקה מלהיקרא ניקיון.

נו, מילא.

אבל הילד...

הילד עצמו. איך זה מלאו ליבו לעזוב את הפינה כמו שהיא ולהכריז שהיא נקיה לפסח? שמא, חלילה וחס, יש כאן זלזול באיסור חמץ בפסח? שמא, לא יעלה ולא יבוא, יש כאן התרשלות בקיום המצוה 'בל יראה ובל ימצא'?

האם הזדעזעה כל כך, עד שעזבה את הכול בימי ערב החג העמוסים בהכנות וטרדות, ועל אתר יצאה לכותל המערבי, לשפוך את ליבה

לפני השם למען יראת שמיים של בנה. דבר כזה אינו טובל דיחוי גם בערב פסח... שכן החמץ פוסלת היא במשהו, ומושך חובה עלינו להתרחק הימנה עד קצה קצהו! הבנה שכזו!

נהג כפי שנהגו יהודים בכל הדורות...

מירושלים של מעלה לירושלים של מעלה.

בלהט ההכנות לפסח יכול שייפלטו אנחות על קושי העבודה ועל אריכותו, אחד היה הגאון החסיד רבי נטע צינורט זצ"ל אשר בעיניו המאירות היה מלמד בני ישראל קשת, כיצד עלינו להתבונן בהכנות אלו.

וכך בערב פסח, בעיצומו של הבלגן, כשהיה נראה היה לו לר' נטע שקצרה רוח סובביו מן העבודה הקשה של נקיון החמץ, והבחין שטורח החג מכביד על הנפשות. נענה אפוא ואמר בעדינות פקחותו: "למה נפלו פנינו? מה העבודה הקשה הזאת לנו? שמא גזירה קשה גזר הקב"ה עלינו לנקות החמץ? א"כ הבה ננהג כפי שנהגו יהודים בכל הדורות לעת גזירה: נפנה אל בית הכנסת, נקרע שערי שמים בתחינה להעביר את רוע הגזירה..."

"מה זאת עולה על דעתינו? וכי נקיון החמץ 'גזירה' קשה היא? הלא

פניני מצוה

מצות ביעור חמץ

"אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתים" (שמות יב, טז)

המצוה: להסיר כל לחם חמץ מרשותינו ביום י"ד ניסן, ערב פסח.

מה הטעם למצוה זו? לזכור הניסים שאירעו לנו בצאתנו ממצרים, וכל כך

יצאנו בחיפזון עד שלא הספיק הבצק להחמיץ, ולזכר זאת לא יראה חמץ ברשותנו מחצות יום י"ד ניסן.

מצוה זו נוהגת: בכל מקום ובכל זמן, לזכרים ונקבות. והיא מתקיימת ביום י"ד ניסן, אכן ישראל כשרים הם, ומתחילים בהכנות למצוה זו הרבה זמן קודם לכן, מי ררב, ומי במעט.

ספרי היסוד העוסקים במצוה זו: בגמ' ומשניות מסכת פסחים, רמב"ם הל' חמץ ומצה, ובטור שו"ע או"ח סימן תל"א.

שיתו ליבכם: ביעור של מאכל! אף שאנו נוהרים תמיד בכבוד האוכל, ו'בל תשחית' עליהם נצטוונו. מל"מ ציונו בוראינו, אשר החמץ המצוי ברשותנו ביום י"ד בניסן - עלינו לבערם כלי!

עצה טובה קמ"ל: עיקר החמץ - הוא החמץ שבלב, הלא הוא היצר הרע וגודנה דיליה אשר מסיתים לעשות הרע. א"כ בד בבד עם השבתת החמץ הגשמי, נעקור מליבנו אף את החמץ הרוחני - למען יהיה ליבנו משועבד תמיד לעבודת ד' יתברך בלבב שלם!

מתנה היא, זכות מפה ומפנינים!
"קבלנו מתנה, פסח שמה". ברקו עיניו, "מתנה, לנקות עוד כיס ועוד כיס... ועוד...". עלצה נפשו והעליצה את נפשות בני משפחתו... לקרצף עוד קמעא. אשרינו, זכינו גם למרק. לא זו בלבד, שפר חלקינו עלינו בעוד ניקוי, ועוד ניקוי...
כזו היתה התבוננותו, ורוח קדושה זו השרה על פני סובביו, לדבקם במתנה קדושה זו!

בשמים לא יתבעו ממך איזה מצות אכלת?

מנגד, עלינו לדעת אשר אף עבודה קדושה זו - אסור לה שתבוא על חשבון האחר! אסור שניפגע ח"ו בציפורנו של אף יהודי אף בימים עמוסים אלו!

וכפי שסיפר הרה"ח הזקן הר"ר שלמה פרישטיק זצ"ל חתנו של הרה"ק רבי גדליה משה זצוק"ל מזוועה, אשר לאחר נישואיו נכנס אצל זקנו הרה"ק רבי שלמה מזוועה לזצוק"ל ושאלתו בפיו: "היות והוא היה רגיל מבית אביו בחג הפסח באכילת מצות מכונה, ויודע הוא שאצל הרבי מקפידים מאוד אף ורק במצות של עבודת יד, ומתרחקים ממצות מכונה, כדרכם של הרבה חסידים ואנשי מעשה. ועתה אינו יודע כיצד עליו לנהוג בזה, אם לאחוז במנהג בית אביו, או כנהוג בבית חמיו?"

ענה לו הרבי בהדגשה: "דע לך שלמה לה", שם למעלה (בשמים) לא יתבעו ממך (לאחר מאה ועשרים) איזה מצות אכלת? (אם מצות מכונה או מצות יד...) שם ישאלו אותך, אם שמרת היטב את פיך, ואת עיניך! - ה'פה' של האדם, היינו דיבוריו עם אנשים והנהגתו בין הבריות, אלו הם העניינים שבין אדם לחבירו. ואילו ה'עיניים', אלו הם העניינים שבין אדם למקום, התגברות היצר והתאוה! - על כך תצטרך ליתן דין וחשבון, ולא על חומרת בית חמך שלא נהגת בה!" (וזאת, חרף כל התנגדותו של הצדיק למצות מכונה כל ימיו!)

נורא למתבונן!
באשר יש לדעת תמיד לכלכל צעדינו עפ"י רצון הבורא ותהלוכות התורה, לשקול כל דבר מה רצון בוראינו עתה, ולבל נפגע באף יהודי ח"ו!

בינו והתבוננו, כיצד חיו יהודים בקיום המצוות, בדקדוק בבין אדם לחבירו - ומתוך כך זכו ל - פסח כשר, שמה, ולפסח של קרבת אלוקים!

השבת היא מקור הברכה כולנו זקוקים לברכה ולסייעתא דשמיא מיוחדת

הצטרף גם אתה ללימוד ה'עמוד היומי' במסכת שבת

ללומדים, ניתן לקבל את החוברת 'עיון העמוד' שבת ב' במוקדי החלוקה בכל רחבי הארץ
רשימת המוקדים ניתן לראות בכל עמדות נדרים פלוס

להצטרפות ללימוד ולתכניות המבחנים והמלגות, הכנסו לעמדות 'נדרים פלוס'

הגר"א וסרמן זצ"ל פתח את הסדר באומרו את מנין השנים לצאת בני"מ מצרים, דבשנת 2449 יצאו בני"מ מצרים, ולפי"ז יוצא השנה (שנת תשפ"ד) שלפני 3335 שנים יצאו מצרים.

הרב חנניה צ'ולק שליט"א בפנינים והארות לחג המצות

הגר"א וסרמן זצ"ל פתח את הסדר באומרו את מנין השנים לצאת בני"מ מצרים, דבשנת 2449 יצאו בני"מ מצרים, ולפי"ז יוצא השנה (שנת תשפ"ד) שלפני 3335 שנים יצאו מצרים.

בלילה זה ישנן שתי מצוות מדאורייתא, ושאר המצוות - מדרבנן. המצוות מדאורייתא: 1. מצות סיפור יציאת מצרים. 2. מצות אכילת מצה. המצוות מדרבנן: שתיית ד' כוסות, אכילת מרור, כורך ועוד. מצות סיפור יצי"מ בלילה זה חלוקה מחיוב זכירת יצי"מ כל השנה. וביאר הגר"ח מבריסק זצ"ל ג' הבדלים בין סיפור לזכירה: 1. סיפור - צריך שיתחיל בגנות ("ארמי אובד אבי") וסיים בשבח ("ועתה קרבנו המקום לעבודתו"). 2. ססיפור צריך שיהיה בדרך של שאלה ותשובה. 3. שיבין טעם המצוות, כמו שאמר ר"ג, שיאמר על פסח, מצה ומרור טעמי הדברים

בכל מאמץ שיהודי עושה בערב פסח, בכל שפשוף ובכל מירוק, מסיר הוא מעצמו מזיקים הנקראים 'נגעי בני אדם', אשר מביאים מחלות וייסורים. נמצא שבכל צחצוח הנועד לשם מצוה, האדם מצחצח את נשמתו וחוסך מעצמו צער נורא

"ומועדי קדשך בשמחה הנחלתנו"

הכנות לפסח מתוך שמחה ורוגע - כותב ה'קב הישר', שבכל מאמץ שיהודי עושה בערב פסח, בכל שפשוף ובכל מירוק, מסיר הוא מעצמו מזיקים הנקראים 'נגעי בני אדם', אשר מביאים מחלות וייסורים. נמצא שבכל צחצוח הנועד לשם מצוה, האדם מצחצח את נשמתו וחוסך מעצמו צער נורא - בעולם הזה ובעולם הבא. וידוע בשם בעלי המחשבה, שההכנה למצוה גדולה מהמצוה עצמה, ולפיכך יש לעשות את ההכנות לחג הפסח מתוך שמחה וטוב לבב. ה'אבני נזר' זצ"ל היה אומר שהוא ערב לכל יהודי, שכל הקשיים שמתעוררים בחייו היו מתבטלים אם היה מקיים המצוות בשמחה, וכי מי שיקיים את המצוות מתוך שמחה - לא תסור השמחה מביתו! **איתא בתהילים (צ"א י"ד):** 'כי בי חשק ואפלטוהו אשגבוהו כי ידע שמי'. מבאר רבי יהודה יוספי שליט"א, כי אם אדם עושה את המצוות כשהוא חושק בהן, מתוך חשק ושמחה בקיום רצון הבורא, מתקיים בו 'אפלטוהו ואשגבוהו כי ידע שמי' - הקב"ה פולט אותו מכל צרה וצוקה ומרומם אותו, ולא עוד אלא שמוסיף לו הקב"ה הבטחה: 'יקראני ואענהו' (שם ט"ו). היות והוא עובד אותי בכל לבו, בהשתוקקות ובשמחה, אני עונה לתפלתו באופן מיידי. די לו להתפלל פעם אחת, ומיד אני מומלא את בקשתו. 'עמו אנכי בצרה אחלצהו ואכבדהו' - כשהוא נמצא בצרה, אני נמצא יחד עמו, שומר ומגונן עליו, 'אורך ימים אשביעהו ואראהו בישועתו!' (שש באמרתך - פסח).

מאז המאורעות - הזמנים הללו השתנו עד שהסממנים הייחודיים שהיו בימים ההם, חוזרים ונשנים ומאירים גם בזמן הזה

כן תגיענו ה' אלוקיננו למועדים ולזמנים אחרים - ברכת המועדים

מועדי הקודש של עם ישראל הם לא רק זכר למאורעות שהיו בעבר, אלא שמאז המאורעות - הזמנים הללו השתנו עד שהסממנים הייחודיים שהיו בימים ההם, חוזרים ונשנים ומאירים גם בזמן הזה. ה'חיד"א' (בספרו 'יוסף תפילות'), עה"פ בתהילים (ק"א ד') 'זכר עשה לנפלאותיו חנון ורחום ה'. מביא את דברי האר"י שכתב, שבכל שנה ושנה במועד שבו אירעו נסים בעבר, הארת אותם הניסים ממשיכה להופיע גם כיום. לאור זאת מבאר ה'חיד"א': 'זכר עשה לנפלאותיו חנון ורחום ה', בעת בא אירע הנס ורחום הוא בכל שנה באותה העת. וה'שפת אמת' כתב:

צלום: ישראל ברוחם

הזמנים הנזכרים בתורה הם קיימים לעד. והזמנים שנעשו בהם הניסים הם מסייעים גם עתה, וזה גם העניין של 'מוציא אסירים בכושרות', בעת שכשר לצאת. והוסיף האדמו"ר מאו"רוב (בהגדה 'אש דם'), 'ליל שימורים לה', הוא הלילה הזה שימורים לכל בני' לדורותם'. הרי הכתוב מעיד שחשיבות לילה זה היא לא רק בשל עת הרצון שנתגלתה על ישראל בעת היציאה ממצרים, אלא שהארה זו חוזרת ונשנית מדי שנה ושנה. ברוח דברים אלו מפרש המגיד מדובנא (בספרו "קול רינה וישועה") את הפסוק בקהלת (א, א) 'לכל זמן ועת לכל חפץ'. משמעות הדברים היא, שכאשר מתרחשת התרחשות מסוימת, היא מטיבינה חותמה בזמן, ובהגיע מועד זה בכל שנה, זמן זה מוכשר ומסוגל לחזור ולפעול את אותה הפעולה כבתחילה. לדוגמא: אדה"ר נברא בר"ה, ומאז נקבע ר"ה לדורות עולם להיות יום הדין. ביוה"כ מחל הקב"ה לישראל על עוון העגל, ומאז יום זה נקבע לסליחה ומחילה לישראל. הקב"ה גאל את אברהם אבינו מהמלכים בליל הסדר, כנאמר: ויהי בחצי הלילה: 'גר צדק נצחתו כנחלק לו לילה'. ומאז הוא זמן גאולה לדורות. ע"כ אמר ישעיהו הנביא (מ"ט ח'), 'כה אמר ה' בעת רצון עניתיך וביום ישועה עזרתיך', לאמר: שזמן שבו ענה הקב"ה את ישראל בעבר, נעשה לישועה לעתיד.

ד' הכוסות, החזו"א סבר שיוצאים במיץ ענבים, והסטייפלר החמיר ביין

החזו"א סבר שיוצאים במיץ ענבים, והסטייפלר החמיר ביין, ור' חיים קניבסקי זצ"ל נהג כהחזו"א. ומ"מ עדיף לשתות יין אדום מאשר מיץ ענבים, כיון שיוצא בזה גם במצוות שמחה וחירות (פסחים ק"ח: ברשב"ם ובתוס' שם), שיש בשתיית הכוסות ב' דינים - דין ד' כוסות, ודין יין שהוא שמחה. וצריך לכוון בשתיית ד' כוסות על שתי המצוות - שמחה וד' כוסות. וכוון לצאת חובת כל מה שתקנו חז"ל בד' כוסות. ועדיף לשתות כוס שלמה בשיעור קטן, מרוב כוס של שיעור גדול, שהרי מצוה לכתחילה לשתות את כל היין שבכוס, ורק בדיעבד די ברוב כוס (הגרי"ש אלישיב זצ"ל).

ראוי שלא לשתות באמצע ההגדה, דאי"ז מכבוד ההגדה להפסיק ולשתות בעת אמירתה.

יש לומר את ההגדה באימה וביראה (זוהר), דהקב"ה ופמלייתו יורדים ושומעים סיפורי בני' על יצי"מ. והמושנ"ב (סי' תע"ג ע"א) הביא מהש"ל דאין להסב באמירת ההגדה, כי ההסיבה היא סתירה ליראה. ומטעם זה כתב הגרי"ש אלישיב זצ"ל שראוי שלא לשתות באמצע ההגדה, דאי"ז מכבוד ההגדה להפסיק ולשתות בעת אמירתה.

מה נשתנה - כתב הרמ"א (ס"ז): אם הבן או האשה שואלים 'מה נשתנה', שוב לא צריך הנשאל לומר 'מה נשתנה', אלא יתחיל 'עבדים היינו'. אבל החת"ס (בהגהותיו על הרמ"א) כתב דמלשון הרמב"ם משמע שגם הנשאל צריך לומר 'מה נשתנה', דכתב (בפ"ח הל"ב) 'דכאן הבן שואל, ואומר הקורא מה נשתנה'. ורבי משה פיינשטיין זצ"ל הקפיד על כך ביותר, וטען שזה חלק מההגדה. וכן נהג הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, שלאחר ששאלו הילדים בנפרד, חזרו כולם ואמרו 'מה נשתנה'. וכן נהג הגר"ח קניבסקי זצ"ל להמתין עד שיסיימו הילדים 'מה נשתנה', ואז שב ושאל בעצמו. צריך להסביר את ההגדה בנחת לאשתו ובניו הקטנים, בשפה ובאופן שמבינים.

כשכמה משפחות מסובות יחד, ראוי שכל אב יספר קצת לבנו מסיפור יצי"מ, לקיים בעצמו מצוה 'הגדת לבנך'.

יש לומר את ההגדה בקול רם (הריטב"א בסדר ההגדה). וה'שבלי הלקט' הוסיף שיאמר בנעימה ובשיר, כדאמרו אבותינו במצרים שירה והלל באכילת הפסח. ונוהגים שבעה"ב אומר ההגדה בקול, ושאר המסובין אומרים בלחש. ועיקר הסיפור - החדווה והשמחה שבלבנו (יסוד ושורש העבודה שער ט' פ"ו).

טבילת המצה במלח - כתב הרמ"א (סי' תע"ה ס"א): המנהג שלא לטבול המצה במלח בליל הסדר. וביאר המשנ"ב (סק"ד) דאף שבכל ימות הפסח טובלים במלח, מ"מ בליל הסדר אין נוהגין כן, דנראה יותר לחם עוני כשאינו טבול במלח. והמהרי"ל כתב שזה חיוב מצוה, שמראים שאין מערבים דבר עם המצה, וכ"כ ב'שו"ע הרב'. אבל 'הערוך השולחן' מביא (בסע"ה) שנדמה לו שעכשיו טובלין במלח, דיפה יותר בטעם, והווי הידור מצוה. וכן נהגו הרב מברייסק והגר"מ פיינשטיין זצ"ל. ומצד העניין דאין לבטל טעם המצה, י"ל שדבר מועט אין מבטל טעמה (ברכת המועדים). ואפי' לשיטות שבליל הסדר אין נוהגים לטבול במלח - מ"מ יש ענין להניח מלח על השולחן (כמו שכתב הרמ"א סי' קס"ז ה), דשולחן דומה למזבח, והאכילה כקרבן, והכתוב אומר 'על כל קרבנך תקריב מלח', והוא מגן מהפורענות.

בליל הסדר היה הרב מבריסק זצ"ל רוקד אחר 'נרצה'

בליל הסדר היה הרב מבריסק זצ"ל רוקד אחר 'נרצה', והסיבה לכך - שעיקר החיוב הוא להגיע לתכלית של 'כאילו הוא יצא עתה ממצרים', וגדר ההלל שאומרים בליל הסדר הוא הלל בתורת שירה.
כוס לאלהיו הנביא - כיסא לאלהיו הנביא - נהג האדמו"ר רבי יהושע מבעלז זצ"ל להעמיד כנגד הכוס של אלהיו הנביא עוד כיסא עם הסיבה מיוחדת לכבוד אלהיו הנביא, כפי שנוהגים להעמיד בברית מילה.

לזכות לבנים, סגולה ללידה קלה וסגולה לרפואה - 3 סגולות במנהגי ליל הסדר:

- א. שתיית כוס אלהיו הנביא כסגולה לרפואה** - האדמו"ר מ'תולדות אהרן' סיפר על חולה ששכב על ערש דווי בערב פסח. בליל פסח, חלם אחד מתושבי ריישא שהצדיק מבלוז'וב ציווה שיאמר לחולה שישתה מכוס אלהיו הנביא ויהיה לו לרפואה. ואכן כך היה, בלילה השני הוטב מצבו, וערך בעצמו ליל הסדר כאחד האדם.
- ב. סגולה ללידה קלה** - כאשר מטבל המרור בחרוסת, סגולה להתפלל על 'לידה קלה' (מהר"ל), כי התיבול בחרוסת הוא זכר לתפוח, שהיו בנות ישראל יולדות את בניהן במצרים תחת התפוח, והקב"ה ריחם שילדו בלי כאבים, כדי שלא יראו אותם המצרים.
- ג. מוזגים כוס שני, וכאן הבן שואל** - בזמן שאומרים 'מה נשתנה' הוא עת לבקש על בנים. וה'אור החיים' כתב: אם יספר סיפור יצי"מ כדבעי, יזכה שיהיה לו בן, שיוכל לקיים 'והגדת לבנך'.

חידות לפסח:

- א. מה העניין להטמין את המצה שחוטפים ב'יחזי'?
- ב. איזה דבר עושים בליל הסדר זכר לכתונת הפסים, ועם איזה דבר היו אבותינו במצרים מרפאים את פצעייהם?
- ג. היכן בגמ' יש מקור למה שנהגו לפתוח הדלת באמירת 'שפוך חמתך'?
- ד. מה הקשר בין המצה לבין מה שנאמר בפרשת ויקרא?
- ה. היכן נרמז בהגדה של פסח שאסור לאכול הרבה בערב פסח כדי שיאכל בלילה מצה לתיאבון?
- ו. מה הקשר בין אכילת חמץ לגלות עם ישראל ולמה אומרים את 'הא לחמא עניא' בלשון ארמית?
- ז. מתי עמ"י אמרו שירה והלל במצרים חוץ מקריעת ים סוף?
- ח. מה הטעם שאוכלים לאפיקומן דווקא מצה ולא מרור?
- ט. מדוע נוהגים לטבל את הכרפס?

שלא יוציאו מהבשר חוצה, ולאחר ברהמ"ז כשגמרו לאכול הפסח והיה צר להם המקום היו פותחים הדלת לומר הלל בגג (וקרבן הפסח לא אכלו בגג דגגין ועליות לא נתקדשו).

- **תשובה לחידה ד.** כתב ב'שיבולי הלקט' (סי' ר"ח) דיש מפרשים למה נקראת המצה 'לחם עוני' לפי שאין לשים אותו אלא כשיעור קרבן עני דהיינו עומר שהיא עשירת האיפה הבאה בדלי דלות - בקרבן עולה ויורד.
- **תשובה לחידה ה.** כתב ב'שיבולי הלקט' בשם רבינו ישעיה על מה שאנו אומרים בתחילת ההגדה 'כל דכפין ייתי ויכול' - וכי כל אדם פותח פתחו בליל פסח לכל מי שרעב שיבוא ויאכל אצלו? אלא כך אומרים, שכל אדם ירעיב עצמו בער"פ משעה חמישית כדי שיאכל מצה בלילה לתיאבון, וזהו דכתיב 'כל דכפין'.
- **תשובה לחידה ו.** כתב ב'שיבולי הלקט' בשם אחיו רבי בנימין שהנה דרשו במדרש (איכה) עה"פ 'גלתה יהודה מעוני' - לא

- **תשובה לחידה א.** יש אומרים שהטעם הוא זכר למה שנאמר ביציאת מצרים 'משארותם צרורות בשמלותם' (רוקח ובעל העיטור), והבית 'יוסף (בס' תע"ג) הביא מה'כל בו' א. כדי שיראו התינוקות וישאלו מפני מה מטמינים המצה הרי עדיין לא אכלנו. ב. כדי שלא יאכלוה בשוגג תוך הסעודה ולא יישאר מצה לאפיקומן.
- **תשובה לחידה ב.** כתב ב'ארחות חיים' וב'ספר המלוכה' שהטעם לאכילת כרפס, זכר לכתונת הפסים (שע"י כתונת הפסים נתגלגל הדבר וירדנו למצרים) ועוד, שאבותינו במצרים היו מרפאים את פצעייהם בירק הנקרא כרפס.
- **תשובה לחידה ג.** כתב ב'דבר שמואל' (על פסחים בשם סבו רבי יוסף מסלנט) על הגמ' (פסחים פ"ו.) שהיו אוכלים את הפסח בבית והיו עולין על הגג לומר הלל, עד שמרוב המולת ההמון שהיו אומרים הלל היה דומה כאילו הגיין מתבקעין, וזה המקור לפתיחת הדלת ב'שפוך חמתך' דבעת האכילה סגרו הדלת כדי

• **תשובה לחידה ט.** כתב הריטב"א (בסדר ההגדה) שנהגים לטבל את הכרפס בחרוסת זכר ל'וימררו את חייהם בעבודה קשה בחומר ובלבנים', ועושים אותו עכשיו לפני הסעודה כדי שיראו התינוקות וישאלו, אמנם, דעת הרבה ראשונים שאין מטבילים את הכרפס בחרוסת אלא במשקה. וב'אור זרוע' כתב: אין לטבלו בחרוסת לפי שחרוסת באה עם המרור, וכל מי שמקדים וטובל הכרפס בחרוסת, הרי זה כמי שבא על ארוסתו בבית חמיו. והב"ח (ס' תע"ג) כתב מה שאוכלים ירקות ומטבילים אותם בשביל התינוקות שישאלו, כי השינוי הוא שטבילים אותו קודם הסעודה, ומה שעונים לתינוקות, כתב הב"ח שהטיבול שלפני הסעודה הוא דרך חירות כדרך בני חורין שמטבילין קודם הסעודה כדי להמושך תאוות המאכל, אך הב"ח עצמו כתב שהטעם שאומרים לתינוקות שעדיין לא הגיע זמן הסעודה שצריכים אנו לומר עדיין הגדה והלל ע"כ אנו מטבילים עכשיו קצת לטעימה בעלמא לפני הסעודה שלא להישאר כל אותו הזמן בלי אכילה, ועוד הביא בשם המהר"ל מפראג שהטיבול הראשון בא כדי שע"ז יהיה ניכר שהטיבול השני הוא לשם מצוות מרור שאם לא היה הטיבול הראשון - לא היה ניכר באכילת מרור שהוא לשם מצווה, שכל ימות השנה הדרך לטבל בחזרת, אבל עכשיו שואלים התינוקות על הטיבול השני שבתוך הסעודה, למה צריך עכשיו עוד טיבול אחר ועל זה עונים להם שטיבול הוא לשם מצוות מרור והטיבול הראשון הוא כדרך כל ימות השנה.

(מתוך עלונו של הרב צ'לק-תשפ"ג)

גלו ישראל עד שאכלו חמץ בפסח, דעל מצות נאמר 'לחם עוני' ולכן נהגו לאומרו בלשון ארמית כדי לגלות החטא לבניהם שיהיו נזהרים בו, וזהו פירושו: זהו הלחם ישש בו סימן לחירות וגאולה שאכלו אבותינו כשיצאו ממצרים ואם חטאו בו אבותינו וגרם להם גלות, הרי אנחנו נזהרים ונשמרים בו, וע"כ אומרים 'כל דכפין ייתי ויכול' להזכיר ולהודיע לכל שאנו אוכלים מצה, ולכן מסיימים 'השתא הכא' - כלומר, אע"פ שעוונותינו גרמו לנו גלות, יה"ר מלפניך להביא גאולתנו שהרי אין בידנו עוון זה מעכב, ויש שמסיימים בלה"ק 'לשנה הבאה בני חורין', וטעמם, כיוון שמסיימים דרך בקשה שאנו מבקשים מלפני הקב"ה שישחרר אותנו ויוציאנו מעבדות לחירות בימות המשיח, ע"כ אנו נצרכים לאומרו בלשון שיבינו בו המלאכים שאינם נזקקים למי שמדבר בלשון ארמית.

• **תשובה לחידה ז.** כתב ב'שיבולי הלקט': מגביהים הקערה ואומרים בהלל ובשיר ובנחת 'הא לחמא עניא', דמצינו דאבותינו במצרים אמרו שירה והלל על אכילת מצה כנאמר 'השיר יהיה לכם כליל התקדש החג'.

• **תשובה לחידה ח.** כתב ב'שיבולי הלקט' (ס' ר"ח בשם אחי רבי בנימין) שהקשה מדוע לא אוכלים מרור לאפיקומן שהרי גם המצה וגם המרור נאמרו בפסוק אחד 'על מצות ומרורים יאכלוהו?' ותיקן, כיוון שמצה בזה"ז דאורייתא ומרור מדרבנן, לכך אוכלים מצה לאפיקומן זכר לפסח שהוא מדאורייתא, משא"כ אכילת מרור שכל מה שאוכלים אותו עכשיו רק מדרבנן זכר למה שנאכל אז, אין עושים אותו זכר לאחרים.

המשך מעמוד 49 | הרב יעקב לוסיגמן

הטבע של האדם הוא להתגונן מפני כל התקפה. אם אתה מותח עליו ביקורת, האזניים נאטמות מלשמוע

מנגנון ההגנה הפנימי של השומע אינו נכנס לפעולה, כי הוא רוצה לשמוע את הסיפור והוא מלא מתח כדי לדעת איך הסתיימה העלילה. או אז חודר המסר ללב האדם, ומחלחל פנימה בשקט ובהשקט.

אבל... זה צריך להישאר סיפור! אסור להפוך את הסיפור ככלי לביקורת. אם יבוא אב ויאמר לבנו: "למה אתה קם כל כך מאוחר, אתה יודע איך צדיק פלוני היה מעורר את עצמו כל בוקר במסירות נפש, תלמד ממנו!" ברור לכל בר דעת שסיפור כזה אינו סיפור אלא הטחת ביקורת. כך גם כשהביקורת באה רק אחרי הסיפור, היא יכולה לעקור מהלב את המסר שחלחל מקודם בצורה טובה כל כך, כשהילד או התלמיד מבין למפרע שרימו אותו... סיפרו לו סיפור כדי להשפיל אותו ולהעליב אותו.

ולכן, רבותי, מי שרוצה לספר סיפור נכון, צריך לספר אותו בלי לעשות לאחר מכן היקש מידי למצבו הירוד או המביך של הילד או התלמיד. תסמכו עליו שהוא כבר יבין לבד את המסר, ואם הוא לא יבין עכשיו הוא יבין את זה בהמשך, כשתספרו לו עוד סיפור באותו הכיוון שמוביל אותו לאותו המסר שאתם רוצים להעביר לו.

אחת הסיבות שבגללן הסיפור הוא כלי חינוכי אפקטיבי כל כך, נובעת מהעובדה שהוא לא מעורר את מנגנון ההתנגדות של האדם שממול. אם אנחנו באים לאדם ואומרים לו "שמענו אדוני, אתה צריך לקום כל בוקר בשעה שש, אל תדבר לפני התפילה, רוצ למקווה, לאחר מכן תלמד דף גמרא ואז תיגש להתפלל שחרית בשעה 7:00 בדיוק, ואני רוצה לראות אותך מתפלל בהתלהבות גדולה".

מה תהיה התגובה הטבעית של האדם? בדרך כלל הוא יגיד 'לא רוצה'... אם הוא לא יכול לומר את זה בקול, כי במקרה הוא הבן שלך או התלמיד שלך ופחד מפניך, הוא יחשוב על כך בשקט, בינו ובין עצמו.

אבל זה רק כאין וכאפס לעומת התגובה של אדם שמותחים עליו ביקורת! הטבע של האדם הוא להתגונן מפני כל התקפה. אם אתה מותח עליו ביקורת, האזניים נאטמות מלשמוע, הלב נסגר ונחסם. נדירים הם המקרים שבהם מישהו מצליח להשפיע על זולתו באמצעות הטחת ביקורת.

לעומת זאת, הסיפור הוא כלי נעים, המסר מגיע בצורה עקיפה.

לתגובות, הארות, הצעות
כתבו לעורך 'לקראת שבת' במייל: 10dirshu@gmail.com

של הפועל.

לא נסבול עוד מהחוקים הישנים והמכבידים, שאבד עליהם הכלח. כן, חג הפסח יזכר לדורות כחג החירות והגאולה!"

הרגשתי ממש שאני עומד כאן מול הבן הרשע

הרגשתי ממש שאני עומד כאן מול הבן השני מהארבעה בנים, מול הבן הרשע העומד ומתריס 'מה העבודה הזאת לכם'... בלילה קדוש זה, מול עיניי, קם לו הבן הרשע שבהגדה ומבקש לקלקל את קדושת הלילה הנשגב ביותר בשנה. היה לא תהיה!

ראיתי מולי את בעל ההגדה מצווה עלי:

"הנה עכשיו זה הזמן: 'הקהה את שיניו!' תענה לו תשובה ניצחת! תאמר לו את מה שבעל ההגדה אומר לענות למי שמעז כך לומר: תאמר לבן הרשע ש'אילו היה שם - לא היה נגאל'."

אבל איך אומרים את זה? הרי אני לא יכול לומר זאת חזיתית לקצין? ואז נצנץ במוחי רעיון נפלא, נעמדתי והתחלתי לדבר: "אחי ורעי", פתחת: "חג הפסח הוא הלילה!"

היום הזה לפני כשלוש אלפים מאתים וחמישים שנה, יצאנו מעבדות לחירות, מאפילה לאור גדול! אבל האם ידעתם שהיו רבים מאוד שבכלל לא רצו לצאת ממצרים? היו הרבה שהעדיפו להשאר במצרים.

הקשיבו לקולות שהשמיעו בני ישראל במדבר, הנה כאן הם מתלוננים ואומרים:

"בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשִׁבְתֵּנוּ עַל סֵיר הַבְּשָׂר בְּאֶכְלֵנוּ לֶחֶם לְשֶׁבַע". והנה שוב בוכים:

זְכַרְנוּ אֶת הַדָּגָה אֲשֶׁר נֹאכַל בְּמִצְרַיִם חֵן אֶת הַקֶּשֶׂאִים וְאֶת הַאֲבִשְׁתִּים וְאֶת הַחֲצִיר וְאֶת הַבְּצָלִים וְאֶת הַשּׁוּמוֹם: וְעַתָּה נִפְשָׁנוּ יְבֵשָׁה אֵין כֹּל. שפע של אוכל: בשר ודגים, ירקות מסוגים שונים.

מתברר שבמבחן של מצרים מול המדבר - היו הרבה סבורים שמצרים, אחרי הכל, עדיפה מלהיות במדבר.

חכמינו הקדושים אמרו (מכילתא דרבי ישמעאל מסכתא דעמלק א), כי אף עבד לא ברח ממצרים, מהממלכה הפורחת, השופעת כל טוב - כי טוב היה לו שם מבחינה חומרית.

אבל זה רק בגשמיות, בשביל זה באמת היינו יכולים להשאר

במצרים.

הגאולה האמיתית ממצרים היא הגאולה הרוחנית.

מצרים לא היתה ארץ של עבדות פיסית. היתה זו ממלכה של עבדות רוחנית - שיעבוד לתאוות, עבדות לגשמיות ולחומריות.

שם לא יכלו לעבוד את ה', שם לא יכלו להתקרב לה'. במצרים היו שקועים כמעט בחמישים שערי טומאה.

היהודים - לוחמי חירות הרוח, סבלו משיעבוד רוחני. אך 'הנאורים' לא רצו לצאת ממנה.

וזו הייתה גאולה - גאולה רוחנית!

כמו שנאמר: "בְּהוֹצִיאָךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹהִים עַל הָהָר הַזֶּה".

התכלית האמיתית של יציאת מצרים היא התורה והמצוות. רק בשביל זה יצאנו, ורק בשביל זה אנחנו מציינים כבר אלפי שנים את היום הזה.

המעוניין לעשות להיפך חליה, מי ששואל 'מה העבודה הזאת לכם', והוא מתכוון ל'תעבדון את האלהים על ההר הזה', יכול היה להשאר במצרים. אנחנו יצאנו בשביל עבודת ה'!

כך אומר רבי יהודה הלוי: "עבדי הזמן עבדי עבדים הם, עבד ה' הוא לבדו חפשי..."

אדם יכול להיות עבד לגופו, עבד לתאוותיו. ראינו חיילים אשר ביתם שופע כל טוב, ובחזית, כאשר נאלצו להינתק מן השפע - כמה סבלו. עבד ה', אשר על ידי מצוות התורה לומד להיות אדון לגופו, אשר לא לגופו כפוף הוא אלא לבורא העולם - הוא לבדו חופשי. זהו חג החירות!"

מחייאות כפיים סוערות ליוו את מילותי האחרונות שהדהדו בשקט המוחלט ששרר ברחבי האולם.

הצצתי בזוית העין וראיתי שבין המריעים נמצאים גם כאלה שעדיין רחוקים משמירת תורה ומצוות.

הנקודה היהודית הפנימית שבתוכם שמעה והפנימה!

המסר הובן היטב!

בשתיים לפנות בוקר עזבו אחרוני היהודים את המתפרה, וחיוך של אושר שפוך על פניהם. אכן, היה זה חג החירות, חירות מן הזמן ותנאי המקום, חירות מעול זרים ושעבוד היצר.

(מתוך 'ספיר ויהלום' - הגדה של פסח)

האם ניתן לברך ברכת האילנות שלא בחודש ניסן?

בימים אלו לומדים הלכות ברכות בדף היומי בהלכה במשנה ברורה הצטרף עכשיו גם אתה, לעשרות אלפי הלומדים ותזכה להיות מהזוכים 'למובטח לו שהוא בן עולם הבא' להצטרפות ללימוד ולתכניות המבחינים והמלגות, הכנסו לעמודות 'נדרים פלוס'

תודה הרב, הוא מסיים. נתת לי את המתנה הכי גדולה שקיבלתי אי פעם!!

אני לא מוותר ומנסה בזהירות: "תגיד, אתה לא מצטער שלא הלכת לאיפה שתיכנת?"

יהודה לא מבין בכלל מה אני רוצה. אם היית שואל אותי קודם לא הייתי מאמין שאני יכול להתגבר. היומיים של הכי הרבה אקשן בשנה... אבל היום, נו. היום אני יכול לחתום לך שגם אם תשלם לי שנה הבאה אני לא מוכן ללכת למקומות כאלו. את הטעם הקדוש הזה שטעמתי השנה אני רוצה לחוות כל שנה וכל השנה!

אמרתי לו שאת הסיפור שלו אני הולך לכתוב לגיליון פסח. לשאלתו מה יש ללמוד מההתמודדות שלו בפורים לפסח עניתי לו שאת האושר שהוא חווה עכשיו, את השמחה העצומה הזו שהוא מרגיש, את תחושת השיחרור, את זה צריך להעביר לכל מי שנרתע מלעבוד על יציאה מהמצרים הפרטי שלו. כל מי שחושב שלשנות הרגלים ולפרוץ מחסומים זה קשה ולא בטוח שזה שווה צריך לבוא לפגוש אותך ווירטואלית מעל גבי הגיליון ולחוש יחד איתך את ההרגשה של התענוג והשמחה.

כל אחד שמתלבט אם לעשות שינוי ולבקוע את המחסום צריך לשאול אחד שכבר עשה את זה. אין תחליף לתחושה הנפלאה הזו. אין ערוך לאושר שממלא את מי שכבר זכה. אילו הוציאנו ממצרים - דיינו.

הקשות. לקחתי 2 חברים ונסעתי לבת ים. הייתי שם אצל הדודים, שמחתי רקדתי, שתייתי והתפרקתי. בצורה שונה לחלוטין ממה שהייתי רגיל עד היום. שמחה של מצווה.

לקראת ערב עליתי לירושלים. אני גר במרכז העיר ממש, קרוב מאוד מאוד לכל מה שאני רוצה לברוח ממנו.

כאן כבר עמדו לו דמעות ממש בעיניים. עד אחת בלילה רקדנו בבית עם חברים. הייתי שתוי מאוד כשנגמרו הריקודים בבית, בכיס בער לי הכרטיס... מתוך הערפל שהשתלט על המוח לקחתי חבר ולפני שהיצר מגיע לבקר, צעדי במהירות לכותל. במקום להיות איפה שלא צריך, ישבתי עד תפילת וותיקין וצעקתי בגרון נחר מאלכוהול ודמעות שלוש שעות את כל ספר התהילים! מעולם לא הרגשתי כזו תחושה! דיברתי איתו יתברך על כל מה שרצייתי, צעקתי לו את כל מה שהיה לי בתוך הלב. אחרי התפילה חזרתי הביתה. ברור שאחרי כזה לילה של קדושה, הפורים שלך נראה אחרת לגמרי.

כעת גם לי יורדות דמעות. אבל יהודה לא מוותר. אף שנה לא היה לי כזה חג. מעולם לא שמחתי ככה. בלי צורך להרשים אף אחד, בלי לעשות שום תנועה או ריקוד כדי להסב תשומת לב. פשוט יומיים של שמחה פנימית אמיתית. פתאום הוא מתחיל לצחוק... היי... הרי אתה אמרת לי לפני פורים שזה מה שאני יאמר...

המשך מעמוד 42 | הרב ישי פריד שליט"א

שממנו שתו 'לחיים' באותו יום, לאמור: זכור את להיטותך לקחתני לחתן, כשלא הסכמת לשמוע על דחיה אפילו ביום אחד, ומיהרת לשתות 'לחיים' עם הבקבוק הראשון שמצאת. מה לך אפוא כי תלין, בבקשה הנח לי לעסוק בתורה ובעבודה כרצוני מימים ימימה. סיים הרבי מרופשיץ והסביר לתלמידיו: 'המורו' שהקב"ה מצווה עלינו לאכול בליל פסח הוא כדי להזכיר לנו את המרירות הנוראה שסבלנו במצרים, ואת חובתנו להכיר טובה להקב"ה ולהודות לו על שהוציאנו משם לחרות, וכמובן גם את התביעה העצומה שנובעת מכך - האם אנו אכן מתנהגים כלפיו בהתאם.

ולעומת זה אנו מגביהים גם את המצה, ואומרים: מצה זו על שום מה, על שלא הספיק הבצק של אבותינו להחמיץ.. אנו מזכירים להקב"ה כביכול איך שמייהר להוציאנו משם בחיפזון בלי להמתין רגע קט מרוב אהבתו וחייבתו אלינו.

המצה מול המרור בליל הסדר, הם על משקל המלבוש הישן מול בקבוק הליקר שהוציאנו החותן וחתנו. לכן הבקשה 'שיהיו מצה ומרור מחותנים לפניך', שנאמרה בטעות ע"י יהודי פשוט - עוררה רעש והתפעלות עצומה בגבתי מרומים.

גם הסיפור הזה ממחיש מאוד את המסר של אהבת השי"ת לעם ישראל, וזו המהות של חג הפסח שאנו רוצים להעביר לילדים שלנו. ויהי רצון שנוכה לקיים בשלמות את תפקידנו ולראות דורות ישרים מבורכים, ונוכה לאכול מן הזבחים והפסחים עוד השנה, בבניין בית המקדש במהרה בימינו אמן.

'מונחים לפניך'. התלמידים לא התאפקו מלצחוק, אך הרבי כלל לא צחק אלא פתח סיפר להם מעשה:

פעם הגיע לאחת הישיבות גביר יהודי ושמו שמערל, שחיפש חתן עבור בתו היחידה, ורצה כמובן את הבחור הכי טוב בישיבה, כליל המעלות. הראו לו את 'סנדר'ל', הבחור הצנוע שיושב בקרן זווית ולא פסיק פומיה מגירסא, הוא ה'ש"ס המהלך' של הישיבה.

משהבין שמערל הגביר בחושי המסחריים שהבחור הזה הוא המרגלית שחיפש זמן רב, והיות וסוחר ממולח הוא, לא ייתן להזדמנות זו לחמוק מידי. הוא נחפז חיש מהר לסגור 'וארט' ולשבור צלחת, ולא אבה לשמוע על שום דחייה אף לא ביום אחד, אלא מיד עשה 'לחיים' על בקבוק ליקר פשוט שמצא שם עם כמה תופינים יבשים. כמובן שאחר כך דאג לכל מחסורו של החתן בפאר והדר ולחתונה מפוארת כראוי.

עברו הרבה שנים, שמערל הגביר הזדקן וביקש מחתנו ר' סנדר שיאות להיכנס קצת לעסקיו כדי שיוכל לעזוב את העולם בידעה שיש מי שממשיך את דרכו. אך ר' סנדר שבן עלייה היה לא אבה לשמוע על כך בשום אופן, וכך נוצר ויכוח ביניהם.

הלך שמערל והביא מהמרתף שקית עם בלויי הסחבות אותן לבש סנדר כשנפגשו לראשונה, באומרו: תראה מאילו אשפתות הרמתי אותך ולאן הבאתי אותך, הגיע הזמן להכיר טובה על כל מה שעשיתי למענך.

ר' סנדר לא התמהמה, ושלף לעומתו את בקבוק הליקר הפשוט

כיצד נהג הגרי"ז מבריסק זצ"ל לעשות 'הטבת חלום'? ומדוע נהגו במקומות רבים בליטא לבוא אל הרב שיפתור את החלומות לטובה?

חלום הגורם לעוגמת נפש, ניתן 'להטיבו' באופן זה: החולם עומד בפני שלושה מאוהביו, ואומר להם: "חֲלֵמָא טָבָא תְּחָא" [= חלום טוב ראיתי], והם עונים לו שלוש פעמים: "טָבָא הוּא וְטָבָא לְהוּי, רַחֲמֵנָא לְשׁוּיָה לְטַב, שְׁבַע זְמַנִּין לְגַזְרֵי עֲלֵה מִן שְׁמַיָּא דֵי לְהוּי טָבָא וְיַהוּי טָבָא" [= טוב הוא וטוב יהיה, ה' ישימנו לטוב, שבע פעמים יגזור עליך מן השמים שיהיה טוב, ויהיה טוב]. ויש אומרים, שצריכים לומר לו את נוסח ההטבה שבע פעמים. ובשעת ההטבה, יעביר החולם את החלום במחשבתו. ובסיום ההטבה, אם אינו מתענה תענית חלום בשעת ההטבה, יאמרו לו את הכתוב בספר קהלת: "לֶךְ אֶכֶל בְּשִׂמְחָה לְחִמְךָ וְשִׂתָּה בְּלֵב טוֹב יַיִךְ".

ומי שנפשו עגומה מחמת החלום, מצוה עליו לעשות 'הטבת חלום', ואף חל על מצוה זו הכלל: "זריזים מקדימים למצוות", ולכן ראוי לעשותה מיד כשמתאפשר. ויש לעשות את ההטבה גם כאשר החולם מתענה 'תענית חלום' [ראה להלן]; וניתן לעשותה אף בשבת.

והגר"מ שטרנבוך זצ"ל כותב ומעיד: "הטבת חלום היינו בפני שלושה אוהבים דוקא, כמבואר בגמרא ובשולחן ערוך, ומרן הגרי"ז סולוביצ'יק זצ"ל הגאב"ד דבריסק נהג להקפיד מאוד על כך". ומוסיף, שלכאורה, השלושה הם במקום 'בית דין' שמטיבים את החלום, ולפי זה היה ראוי להיזהר שלא יהיו קרובים זה לזה, כדין בית דין, אבל גם בנוגע לכך הוא מעיד שהגרי"ז מבריסק זצ"ל לא הקפיד על כך, והטיב את החלום בפני בני.

והערוך השולחן מסביר כי ה'סגולה' - כלשונו - ב'הטבת חלום' היא, ששלושת האוהבים פותרים את החלום לטובה. ומוסיף: "ואולי מפני זה המנהג בהרבה מקומות, שמי שחלם לו חלום לא טוב, בא לפני רב העיר לבקש לפתור לו את החלום, והרב ממציא לו פתרון לטובה, שהרי לענין דיני ממונות 'חיד מומחה' דינו כשלושה הדיוטות, ומסתמא הרב אוהב את כל בני העיר, והרי זה כציווי חז"ל להטיב בפני שלושה אוהבים, והרב אומר שיהיה לטובה".

ואם אינו מוצא שלושה גדולים - כתב הערוך השולחן שייטיב את החלום בפני שלושה קטנים שמבינים לשון הקודש ולומדים מקרא היטב. וכעין זה כתב הכף החיים, שיכולים לצרף קטנים להטבת חלום.

ואשה - הורה הגרי"ש אלישיב זצ"ל, שאינה יכולה להטיב את חלומה בפני שלוש נשים אלא בפני שלושה אנשים. ועוד הורה, שהחולם צריך להופיע בעצמו בפני שלושת המטיבים, והטבה על ידי שליח אינה מועילה.

מדוע מותר להתענות 'תענית חלום' בשבת? אילו חלומות אינם טעונים 'תענית חלום'? והאם בזמננו צריך להתענות 'תענית חלום'?

חכמינו ז"ל אמרו: "יפה תענית לחלום כאש לנעורת". נעורת, היא פסולת הפשתן הנשרפת כולה באיבחה אחת; כלומר, אם אדם חלם חלום רע שיש בו ממש, רָמַז על רעה העתידה לבוא, התענית מבטלת את הגזירה לאלתר ולחלוטין.

ותועלת זו של התענית, היא דווקא כשמתענה באותו היום שחלם, ולכן יש להתענות אפילו בערב שבת ובשבת; וזוהי התענית היחידה המותרת בשבת.

וכמו כן, אין התענית מועילה אלא כשמתלווה אליה תשובה על החטאים, כי התענית מועילה כעין תועלתו של קרבן לכפרה על חטא; וכשם שהקרבן אינו מועיל בלא תשובה, כפי שנאמר במשלי: "זָבַח רָשָׁעִים תִּזְעַק", כך גם התענית.

ולמרות התועלת הברורה של 'תענית חלום', אינה חובה אלא רשות. ומעוברות ומניקות לא יתענו, אלא 'פדו' את התענית בכסף לצדקה, כל אחת כפי יכולתה הכספית, משום שצער הממון שקול כנגד צער התענית.

ומי שחלם בענין שהרהר בו ביום - כתב המשנה ברורה שאין בחלומו ממש, ואין צורך בתענית חלום. וכן כתב הערוך השולחן לענין מי שמילא את כרסו באכילה ובשתייה לפני השינה, וכן הורה הגרי"ש אלישיב זצ"ל לענין חלומות של ילדים. וכן כתב המשנה ברורה לענין אדם השרוי בצער גדול, שאין בחלומו דרע ממש, אלא הוא בא מחמת הצער.

ולדעת החזון איש, בזמננו אין צורך להתענות תענית חלום כלל, משום שאין החלומות מראים מאומה, אלא באים רק ממחשבות האדם במשך היום. והעיד על עצמו במכתב שכך מנהגו, שלא להתייחס לחלומות כלל. ולאחרים הורה לומר את התפילה להטבת חלום הנאמרת בשעת ברכת כהנים, אך הוא עצמו אף לא אמר תפילה זו. ויש שמסרו בשמו, שהורה מסיבה זו שלא להתענות תענית חלום בשבת. ולדעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל, אין הכרע בדבר.

עד מתי ניתן לברך 'הטוב והמטיב' על לידת בן? מה מברכים בלידת בן ובת יחד? האם מברכים ברכת ההודאה בלידת פג הנמצא בסכנת חיים?

בלידת בן, יברכו האב והאם 'הטוב והמטיב', ואף אם כבר יש להם כמה בנים. ובלידת תאומים - הורו הגר"נ קרליץ זצ"ל והגר"ח קניבסקי זצ"ל, שיברכו על שניהם יחד; אך אם בירכו על האחד לפני לידת השני, ישונו ויברכו על השני. ומי שטעה וברך על בן 'שהחינו' - הורו הגרי"ש אלישיב זצ"ל והגר"נ

קרליץ זצ"ל, שלא יברך 'הטוב והמטיב'.

ולכתחילה, יברכו סמוך ללידה, ואם לא בירכו סמוך ללידה, יברכו לאחר מכן, והפוסקים כתבו הגדרות שונות בקשר להגבלת הזמן שבו ניתן לברך: לדעת הקצות השולחן, ניתן לברך רק בעוד שעסוקים בבשורת הלידה ולא הסיחו את דעתם ממנה; לדעת הכף החיים, ניתן לברך רק בעוד שהשמחה קיימת בלבם בתוקפה; לדעת המור וקציעה, ניתן לברך עד שלושה ימים מהלידה; ולדעת הגר"נ קרליץ זצ"ל, ניתן לברך עד היום השמיני, יום הברית, אם עדיין השמחה בלב.

ובלידת בת, אף אם האב והאם שמחים במיוחד, וכגון שהיו להם כמה בנים והשתוקקו ללידת בת, לא יברכו 'הטוב והמטיב' כבלידת בן. אולם, בפעם הראשונה בה האב רואה את הבת - כתב המשנה ברורה שיברך 'שהחינו'. והורו הגר"ש אויערבך זצ"ל, הגר"נ קרליץ זצ"ל והגר"ח קניבסקי זצ"ל, שגם האם תברך 'שהחינו' בפעם הראשונה שרואה את בתה. ובדיעבד, רשאים לברך אף לאחר הראיה הראשונה, כל עוד שהשמחה קיימת בלבם בתוקפה.

ואם נולדו בן ובת יחד - לדעת הגר"נ קרליץ זצ"ל, מברכים 'הטוב והמטיב' על שניהם; אך לדעת הגר"ח קניבסקי זצ"ל, מברכים 'הטוב והמטיב' על הבן, ו'שהחינו' על הבת. ועל נכד ונכדה - דעת הגר"ש אויערבך זצ"ל, הגר"נ קרליץ זצ"ל והגר"ח קניבסקי זצ"ל, שאין לברך 'שהחינו' בעת ראייתם בפעם הראשונה. ומי שטעה וברך על לידת בתו 'הטוב והמטיב' - דעת הגר"נ קרליץ זצ"ל, שלא יברך 'שהחינו' בעת ראייתה. ועל בת שנולדה לאחר זמן רב שבו לא היו להוריה ילדים כלל - לדעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל, יברכו 'הטוב והמטיב'; אך לדעת הגר"נ קרליץ זצ"ל והגר"ח קניבסקי זצ"ל, לא יברכו 'הטוב והמטיב'.

ופג הנמצא בסכנת חיים - דעת הגר"נ קרליץ זצ"ל והגר"ח קניבסקי זצ"ל, שאין לברך עליו 'הטוב והמטיב' בשעת הלידה, אלא לאחר שיצא מכלל סכנת חיים. והוסיף הגר"ח קניבסקי זצ"ל, שאם לדעת הרופאים ניתן להתגבר על הסכנה, ניתן לברך כבר בשעת הלידה.

ופגה הנמצאת בסכנת חיים - דעת הגר"נ קרליץ זצ"ל שאין לברך 'שהחינו' בעת ראייתה, ומאידך, גם לאחר שיצאה מכלל סכנה אין לברך 'שהחינו' על ראייתה בפעם הראשונה, משום שהורגלו בכך. ודעת הגר"ח קניבסקי זצ"ל, שיש לברך 'שהחינו' בעת ראייתה בפעם הראשונה.

האם מכת דם לא היתה 'מוות' במלא מובן המילה? ומכת צפרדע - האם היא היתה מתוקה כדבש? וכינים, מה איתם? וכך הלאה! הלא כל המכות כולם היו נוראות ואימות! מדוע איפוא נחרד פרעה במיוחד ואיבד את עשתונותיו דווקא בעקבות מכת ארבה?

הגה"צ רבי שבתי יודלביץ זצוק"ל על המכה של ה'אדוקים' ושמירת השבת של הארבה

נאמר (שמות כ', י"א): "כי ששת ימים עשה ד' את השמים ואת הארץ, את הים ואת כל אשר בס, וינח ביום השביעי, על כן ברכך ד' את יום השבת ויקדשהו", ומכאן מוצא הוא רמז נפלא ומחדש כי גם הארבה שמר שבת... ששה ימים הוא אכל את כל תבואת מצרים בתבון, אולם ביום השביעי - הוא נח ולא עשה מאומה...

מעתה, נוכל אף להבין מה כל-כך הציק לפרעה במכת ארבה... שכן עם המכות עצמן - הוא עוד הצליח להסתדר, אבל כאשר לפתע הוא רואה מולו 'מכה של אדוקים', ארבה-שומר-שבת המכה את גבולו - בכך הוא לא יכול היה לעמוד...

אולי נראים הדברים כהלצה או כמילתא דבדיחותא, אך למעשה, לכשנתבונן סביבנו נמצא כי לצערנו יש בהם הרבה מן האמת... כאשר המדינה כולה בסכנת קריסה, הכלכלה מתמוטטת, החינוך כושל, ואף הפשע משתלט ופושט בכל שדרות הציבור, מה מטריד את קברניטי המדינה? מה מטריד את שונאי ישראל שבקרבו? אי-אלו שומרי שבת, אי-אלו בני תורה העושים ימיהם ולילותם בבית המדרש ושוקדים על תלמודם... את האדוקים הללו - הם לא יכולים לסבול... נעבאך... הרי הם ממש בבחינת 'פרעה הרשע' רח"ל!

(דרשות המגיד, מועדים ב' - פורים פסח)

מוצאים אנו כי בעקבות מכת ארבה - התחולל מהפך בדעתו של פרעה הרשע... בעוד שהמכות הקודמות לא הזיזו אותו מדעתו אפילו כהוא-זה, ולא גרמו לו להרהור קל שבקלים של תשובה - הרי שבעקבות מכת ארבה הוא כבר שינה את טעמו, וכפי שמתארת לנו התורה הקדושה (שמות י', י"ד - י"ז):

"ויעל הארבה על כל ארץ מצרים, ... וימחר פרעה לקרא למשה ולאהרן, ויאמר חטאתי לד' אלקיכם ולכם. ועתה שא נא חטאתי אך הפעם, והעתירו לד' אלקיכם ויסר מעלי רק את המות הזה".

הנה לפתע פרעה נהיה לבעל-תשובה אמיתי, הוא מתוודה על חטאו, ומבקש את מוחלתו של משה רבינו... הפלא ופלא! ובכלל, פרעה מגדיר את מכת ארבה' כ'מוות הזה', הגדרה חריפה ביותר... ולכאורה, כלום המכות הקודמות - היו קלות יותר? האם מכת דם לא היתה 'מות' במלא מובן המילה? ומכת צפרדע - האם היא היתה מתוקה כדבש? וכינים, מה איתם? וכך הלאה! הלא כל המכות

כולם היו נוראות ואימות! מדוע איפוא נחרד פרעה במיוחד ואיבד את עשתונותיו דווקא בעקבות מכת ארבה?

ובכן, תשובה לדבר נוכל למצוא אם נעיין בחידושי של 'בעל הטורים' בפרשה זו... שכן על המילים 'וינח הארבה' - מעיר בעל הטורים כי לשון מקבילה מצינו בתורה אף באשר ליום השבת עליו